

EUROPEAN CONFERENCE

Conference Proceedings

IX International Science Conference
«Integration of scientific bases into
practice»

April 13 – 14, 2021

Osaka, Japan

INTEGRATION OF SCIENTIFIC BASES INTO PRACTICE

Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference

Osaka, Japan
April 13 – 14, 2021

UDC 01.1

ISBN – 978-9-40361-481-6

The IX International Science Conference «Integration of scientific bases into practice», April 13 – 14, 2021, Osaka, Japan. 107 p.

Text Copyright © 2021 by the European Conference (<https://eu-conf.com/>).

Illustrations © 2021 by the European Conference.

Cover design: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© Cover art: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher. The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required. Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighboring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is: Tkachuk A.V.

Productivity of dairy cattle breeding in Ukraine // Integration of scientific bases into practice. Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference. Osaka, Japan 2021. Pp. 15-17.

URL: <https://eu-conf.com>.

TABLE OF CONTENTS

ART HISTORY		
1.	Алфьорова З.І., Алфьоров А.М. ВІЗУАЛЬНИЙ ОБРАЗ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ	7
BIOLOGICAL SCIENCES		
2.	Ерболатов Н.Н., Айдаров О.Т. ШЫҒЫС АРАЛ ӨңІРІ ЖАНУАРЛАР ДҮНИЕСІНІҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ	11
ECONOMIC SCIENCES		
3.	Тkachuk A.V. PRODUCTIVITY OF DAIRY CATTLE BREEDING IN UKRAINE	15
4.	Мартин О.М., Левченко Д.Б. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ РЕПУТАЦІЄЮ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	18
GEOGRAPHICAL SCIENCE		
5.	Демчук Н.С., Стащенко К.А. ПРОГНОЗОВАНІ ЗМІНИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА АВСТРАЛІЇ	21
JOURNALISM		
6.	Анпилогова Л.В., Томина В.Д. МОДИФИКАЦИЯ СТРУКТУРНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ ТЕЛЕВИЗИОННОГО РЕПОРТАЖА В ПУБЛИКАЦИЯХ НА САЙТЕ ГТРК «ОРЕНБУРГ»	24
7.	Бондаренко Ю.М. ОСВЕЩЕНИЕ ПАНДЕМИИ COVID-19 ТЕЛЕРАДИОКОМПАНИЕЙ NHK WORLD JAPAN В СРАВНЕНИИ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ ВЕЩАТЕЛЯМИ	28
LEGAL SCIENCES		
8.	Бурибаев Е.А., Махамбетова А.Б. ОТБАСЫ ЖӘНЕ БАЛА КЕПІЛДІГІ МЕН ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰҚЫҚТАРДЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ	33

INTEGRATION OF SCIENTIFIC BASES INTO PRACTICE

9.	Меирбекова Г.Б., Молдахметова Ж.Е. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ ПО ДИСЦИПЛИНЕ ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО РК	36
PEDAGOGICAL SCIENCES		
10.	Lozovyy A. TRADITIONAL AND MODERN APPROACHES TO TEACHING OF GOSOKU RYU KARATE IN UKRAINE	42
11.	Dyman N. ROLE-PLAYING AS AN EFFECTIVE TOOL FOR TEACHING UKRAINIAN TO FOREIGN STUDENTS	45
12.	Байжунусова Г.К., Маты М. МОДЕЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	47
13.	Басюк Л.В., Канівець А.Ю. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ	51
14.	Татарина Г.Ш., Кунакбаев А.С. ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ В КАЗАХСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ АБАЯ	53
PHILOLOGICAL SCIENCES		
15.	Balikova S. USE OF MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH	55
PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES		
16.	Серғазина Б.Е. САЛЫСТЫРУ ТЕОРИЯСЫНЫҢ МЕКТЕП АЛГЕБРАСЫНДАҒЫ ҚОЛДАНЫСТАРЫ ТУРАЛЫ	58
17.	Смагулов Е.Ж., Джакупова А.Н. БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДА АҚПАРАТТЫҚ- КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ОРНЫ	63

PSYCHOLOGICAL SCIENCES		
18.	Войчишина А., Кізь О.Б. САМОСТАВЛЕННЯ У СТРУКТУРІ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ	67
19.	Колодчак О.М. ПСИХОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТНОСТІ ТА РОЗЛУЧЕНЬ В СІМ'Ї ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19	73
20.	Колюх О.А., Кирьянова Е.А. ВЛИЯНИЕ КОГНИТИВНОГО КОНТРОЛЯ НА ЭМОЦИОНАЛЬНО - ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ	76
21.	Кікінежді О.М. ЕЙДЖИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	79
22.	Чернышева К.Ю. ОСОБЕННОСТИ УСТОЙЧИВОСТИ И КОНЦЕНТРАЦИИ ВНИМАНИЯ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ	82
TECHNICAL SCIENCES		
23.	Goldenberg A.L. DETERMINATION OF THE SIGNIFICANCE OF DIMENSIONLESS COMBINATIONS OF THE PROCESS OF CAVITATION DISPERSION OF EMULSIONS OF HARD-TO- MIX ADDITIVES TO CONCRETE WITH WATER WHEN USING VIBRATION-PULSE TECHNOLOGY	85
24.	Kudryavtseva V.D., Olenich D.I., Kurzina E.G. COMPARISON OF DIFFERENT VIBRATION MODES IN CONCRETE COMPACTION MIXTURES IN PRODUCTS OF TRANSPORT STRUCTURES	87
25.	Naidonova V. PROTECTION FROM SOURCES OF NOISE AND VIBRATION DURING VARIOUS TECHNOLOGICAL OPERATIONS OF THE CONSTRUCTION CYCLE	90

26.	Semak A., Kolmakov A., Kurzina E. ADJUSTMENT OF THE STIFFNESS OF DAMPING COMPOSITES BASED ON A RUBBER COMPOUND BY REINFORCING THE CORD	93
27.	Гольденберг А.Л. ОЦЕНКА СВОЙСТВ ЛЬДОФОБНОСТИ И СУПЕРГИДРОФОБНОСТИ ВЫСОКОПРОЧНЫХ БЕТОНОВ С ОРГАНО-МИНЕРАЛЬНЫМ МОДИФИКАТОРОМ И КРЕМНИЙОРГАНИЧЕСКОЙ ЭМУЛЬСИЕЙ	95
28.	Жаксылык А., Наип Д. СОЗДАНИЕ ГРАФИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ 3D ОБЪЕКТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КОМПЬЮТЕРНОЙ ГРАФИКИ	98
29.	Удовицька М.В., Удовицький О.М. ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІНИ ФОРМИ ПОПЕРЕЧНОГО ПЕРЕТИНУ ПИЛОМАТЕРІАЛІВ	101
TOURISM		
30.	Зайцева М.М., Ростовцев С.С. ЕКОНОМІКА ДОСВІДУ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	104

ВІЗУАЛЬНИЙ ОБРАЗ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

Алфьорова Зоя Іванівна

докторка мистецтвознавства, професорка, професорка кафедри аудіовізуального мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв

Алфьоров Андрій Миколайович

старший викладач кафедри аудіовізуального мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв

Образ будь-якої країни в очах чужеземців обумовлений дією багатьох факторів та формується за допомогою різноманітних способів. Одним з них виступає візуалізація, яка є одним із способів трансляції наступності та динаміки соціокультурних змін країни, її суспільства. Свого часу Ю. Марційчук зазначала, що «слід враховувати, що в Україні виразно себе проявляє культура українська і культура України, звідси виникало розмежування візуальних мистецьких практик, які характеризували як національні, та такі, що в Україні «створені» [1]. Звертаючи увагу на сказане, концентруємось на арт-техніках візуальних репрезентацій образу сучасної України. Серед них можна виділити певною мірою традиційні (образотворчі), некласичні (фотографічні та кінематографічні) та посткласичні (різноманітні новітні арт-техніки з використанням цифрових технологій).

У розпал пандемії, у вересні 2020 р. у звіті Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) «Культурний шок: COVID-19 та культурний і креативний сектори» зазначалось про те, що сектор культури й креативних індустрій нині переживає кризу шляхів дистрибуції та інвестування, що в найнегативніший спосіб впливає на вироблення відповідних продуктів і їхнє різноманіття. Це своєю чергою має тривалі наслідки, перспектива яких вимірюватиметься не місяцями, а роками» [2]. Аналітики з OECD констатують декілька речей: 1. критичну ситуацію з тими мистецтвами, які потребують

«сенсорного включення» споживача у «споживання» культурного продукту. 2. зменшення культурних продуктів, які недосяжні в мережі Інтернет для споживача. 3. небезпеку втрати різними культурними продуктами й практиками своєї автентичності через діджиталізацію і відсутність отримання живого культурного досвіду молодим поколінням. Втім позитивним є те, що надання безкоштовного культурного контенту за допомогою цифрових технологій хоч і не є стійким, але воно розчахнуло двері для багатьох майбутніх інновацій [3].

Тим не менш, візуалізація образу України навіть під час ковідної кризи не припинялась. Лише за останній час, за добу світової пандемії, Україна як держава репрезентувала себе за кордоном, використовуючи усі перераховані арт-техніки.

Так, будучи певним арт-амбасадором від України, одеський скульптор О. Мілов створив ескіз великого монумента у вигляді стилізованої молекули коронавірусу, вписаної у півмісяць, який, можливо, буде встановлено у Дубаї (ОАЕ) як яскравий художній символ 2020 року [4]. Роботи українських художниць У. Сторожилової (Ulitta) та О. Рудневої представлять Україну в інноваційному Міжнародному мистецькому проєкті «Вічне мистецтво» («Timeless Immortal Art») – позачасовій виставці просто неба в італійському місті Мері (Сицилія) у 2021 р. [5]. І це непоодинокі приклади створення образу України нашими митцями за кордоном.

З першого дня 2020 року в Україні запрацював перший онлайн-кінотеатр Takflix, де можна було легально переглянути останні та найцікавіші роботи вітчизняних режисерів. Українським режисерам вдалося вперше добитися нових для індустрії відзнак світового рівня. Так, завдяки перемозі «Атлантиди» Валентина Васяновича, над основною локацією Венеційського кінофесту вперше підняли наш прапор, а документальний фільм Ірини Цілик став першим українським фільмом, презентованим на Sundance. Крім того, у цьому році вийшло багато українських серіалів, за які не соромно: приміром, «Спіймати Кайдаша» від сценаристки та шоуранерки Наталії Ворожбит, підліткові хіти «Перші ластівки» та «Секс, Інста та ЗНО» від режисера «Мої думки тихі» Антоніо Лукіча [6].

Активно презентується Україна і телевізійним продуктом. До прикладу, в ефірі провідного італійського телеканалу «RAI-4», починаючи з 7 лютого 2020 р., щонеділі транслюватиметься український телесеріал «Схованки» виробництва FILM.UA Group. Прем'єра «Схованок» вже відбулася на території США та англomовної Канади на VOD-сервісі Walter Presents. Серіал також придбали телеканали Canal+ (Польща), FTV Prima (Чехія), Bonton Film (Чехія та Словаччина), ETV (Естонія), LRT (Литва) та Lumière (країни Бенілюксу) [7].

Транслювання завдяки різним арт-технікам візуального образу «відкритої» України є важливою складовою сучасних арт-репрезентацій. У рік ювілею національної героїні Лесі Українки 20 лютого 2021 р. відбувся онлайн освітній культурологічно-мистецький захід «Леся Українка: розширення горизонтів», який об'єднав українців з 4 континентів і 24 країн світу. Під час нього учасники читали поезії великої поетеси, виконували музичні композиції на слова Лесі Українки, створювали ілюстрації до її творів, демонстрували уривки з театральних вистав [8].

Робота у цьому напрямі активно продовжується: наприкінці березня 2021 р. Український інститут обрав мистецькі проекти, які представлять державу на міжнародних виставках за кордоном. Переможцями Visualise стали тематична програма Eyes on Ukraine та проєкт у рамках 80-х роковин трагедії Бабиного Яру (Trees of Memory: Roots and Runners). В Інституті зазначили, що програма Eyes on Ukraine представить державу на міжнародному фестивалі дизайну Graphic Days у Турині (Італія) у вересні 2021 року. Програма складатиметься із виставки-шоукейсу актуальної української ілюстрації від клубу Pictoric, виставки змін від молодих українських авторів, а також воркшопів і лекцій від українських ілюстраторок та ілюстраторів. Проєкт у рамках 80-х роковин трагедії у Бабиному Яру поїде на мистецько-наукову виставку до Гданська (Польща), яка пройде у серпні-вересні 2021 року. Публічна програма проєкту з лекцій та дискусій буде включена до програми фестивалю Solidarity of Arts у співпраці з Європейським центром солідарності. Visualise – довгострокова програма Українського інституту з підтримки виставкових проєктів за кордоном. Програма надає

можливості спільної розробки, дофінансування та інформаційної підтримки міжнародних виставок, що просувають мистецтво України у світі та налагоджують інституційну співпрацю [9].

Таким чином, наша держава, її культурні інституції, митці, українське суспільство, долаючи негативні стереотипи, які склались щодо України, прагне відповідати демократичним нормам крос-культурного діалогу [10] та активно працює над візуалізацією позитивного образу у світі.

Список літератури:

1. Марційчук Ю.І (2015). Процеси візуалізації в культурі незалежної України. Дисерт. зі спец. 26.00.04 - українська культура. Х., ХДАК, 186 с.
2. URL:<https://tyzhden.ua/Culture/248701>
3. Там же
4. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3186611-odeskij-skulptor-pokazav-eskiz-monumenta-molekuli-koronavirusu.html>
5. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3185822-robotu-ukrainskoi-hudoznici-prikrasit-muzej-prosto-neba-v-italii.html>
6. URL:<https://nv.ua/ukr/art/naykrashchi-ukrajinski-filmi-2020-roku-reyting-nv-50133234.html>
7. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3187152-ukrainskij-detektivnij-serial-shovanki-transluut-v-italii.html>
8. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3185091-lesine-slovo-riznimi-movami-v-ukraini-j-diaspori-gotuut-spilnij-zahid-do-uvileu-lesi-ukrainki.html>
9. URL:<https://litgazeta.com.ua/news/ukrainskyj-instytut-obrav-proiekty-dlia-uchasti-u-mizhnarodnykh-vystavkakh/>
10. Алфьорова З.І. (2020) Арт-комунікація в контексті новітньої морфології аудіовізуальної сфери // *Медіазнавчі студії в європейському діалозі: освітній та науковий дискурси : матеріали міжнар. наук.-практ. он-лайн конф. (13-14 листопада 2020 р.) / Київський Інститут журналістики. ; [ред. Г. Горбенко]. Київ, 202 с., С. 17—22.*

ШЫҒЫС АРАЛ ӨңІРІ ЖАНУАРЛАР ДҮНИЕСІНІҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

Ерболатов Нуркасым Нуртазаевич

жаратылыстану ғылымдарының магистрі, аға оқытушы,
Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан

Айдаров Оразхан Турсункожаевич

география ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы,
Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан

Сыр өңірінде шаруашылықтың ыңғайына қарай «Қыр» деп аталып кеткен кең байтақ жазық даласында және Сырдарияның төменгі ағысында «Сыр» деп аталып жүрген атыраулық бөлігіндегі өзен-көлдері мен олардың төңірегінде жан-жануарлардың көптеген түрлері тіршілік етеді. Соңғы жылдары өлкеде өршіген экологиялық тоқыраудан олардың тіршілік ететін ортасы, яғни, экологиялық нишасы (қуысы) азғындауы себепті хайуанаттардың көпшілік түрлері құрып кетудің алдында тұр. Рас, жан-жануарлардың біреу жарым түрлері ғана болмаса көпшілігінің түрлік құрамы сақталған, бірақ саны өте азайып, анда-санда біреу-екеуі ғана кездесетіндей күйде қалды. Бұрын кәсіби ауланып жүрген ірі сүтқоректілердің өзі бүкіл Қазақстан аумағында сиреп қалғанын ескерсек, табиғаты қатаң Сыр өңіріндегі олардың жағдайы қандай екенін айтпаса да түсінікті.

Бұрын Арал теңізі толық және Сырдарияның атыраулық бөлігінде көлдердің саны екі мыңнан артық кезде мұнда су ценозымен тіршілігі тікелей байланысты құстардың түрлері де, саны да көп болды.

Өңірде құстардың 319 түрі, олардың 173-і ұя салатындар мен 123-і ұшып өтетіндер және сирек келетін құстардың 23 түрлері болған [1]. Әсіресе, Арал теңізі мен теңіз жағалауындағы көлдерді мекендейтін қаз, аққу, үйрек, бірқазан, қарабай, құтан, шіл, шағала тағы басқа түрлері көп еді. 2010 жылдарға дейін теңіз жағалауындағы құстардың түрлік саны 170-ке, ал ұя салатындардың түрлік саны 68-ге дейін кеміп кеткен еді. Сол ұя салатындар қатарында бұрынғы қазтекестердің 143 түрінен 3, шілдердің 17-нен 6, шағаланың 13 түрінен 4-і ғана қалған [2]. Көкарал бөгеті салынып, Кіші теңіздің деңгейі қалпына келген соң қазір қоқиқаз, аққаулар келе бастады. Ұя салатындардың теңіз жағасындағы ценозбен байланысты тіршілік ететін 8 түрінен бірқазан, құтан (аққұтан, көкқұтан) сияқты бір-екі түр ғана кездеседі. Олар да Сыр өңірінде тұрақтамай ұшып өтетіндер қатарында болып тұр. Себебі, ұя салатын қамысы қалың шыққан, қопалы сулы мекендер азайып кеткен, жоқ десе болғандай. Соған байланысты көптеген аң-құстар өз мекенін басқа өңірлерге ауыстырып отыр. Сырдың төменгі атыраулық бөлігінде құстар ұя салатындай қолайлы мекен қазір бірер жерде ғана

бар. Ол Көкарал бөгетінен батысқа қарай 7-8 км жердегі «Құйылыс» деп аталатын батпақты көлшік. Оның ауқымы 5-6 км². Мұнда суда өсетін өсімдіктердің (қамыс, қоға) "қопағы", шалаң (балдырлар) ұя салатын құстарға тәуір мекен болып тұр. Көлшікте қайық жүрмейді, грунты ұйық, сондықтан жаяу адам тағы жүре алмайды. Мұнда құстың түрлік құрамы көп емес, бірақ саны көп. Көлшікті жергілікті тұрғындар "құс базары" деп атайды. Осы көлшікті мекендейтін құстардың басым көпшілігі балық жейтін қарабай, онан саны аздау түрлері құтан, үйрек, қасқалдақ, шіл, шағала бар [3].

Бұл құс мекендейтін көлшік үлкен теңіздің жағасында орналасқан. Ол алдағы уақытта құрғап қалуы мүмкін, өйткені, 2005 жылы Көкарал бөгетінің бірінші кезегі біткен соң үлкен теңізге түсетін судың мөлшері азайды. Ендігі жерде үлкен теңіз тартыла береді. Сондықтан осы өңірді мекендейтін азын-аулақ құс түрлерінің келешегі қандай болатынын болжау қиын. Бірақ соған қарамастан Кіші теңізге қоныс аударып жатырғанына 2014 жылы куә болдық. Өйткені Кіші теңіздің жағалаулары тайыз болғандықтан және суы біршама тұщы болғандықтан қамыс – қопа өсіп кеткен, сондықтан бұл жерлер құстарға жақсы мекен болып отыр.

Сыр өңірінің шөлейт қырларына ұя салатындардан 4 түрі бар. Олардың тобын құрайтын дала жыртқыштары – жапалақ, бөктергі, қырғи, аққұйрық су бүркіт. Сонымен бірге саздақ шөл даланы мекендейтін құстардың тобы сол бұрынғыша сақталған. Осында мекендейтін байырғы құстардың көпшілігі торғайлар (бозторғай, молдаторғай, көккөптер, жаркөптер т.б.) бір километрге есептегенде олардың саны 7-8 ден 48-50-ге дейін жетеді.

Қазақстанның «қызыл кітабына» тіркелген құстардың түрлерінен Сыр өңірінде қалғаны, бесеу ғана болып отыр.

Сүт қоректілер. Сыр өңірінің оазистері мен оларға жақын аймақтарында сүт қоректілердің елуден артық түрлері тіршілік етеді. Олардың ішінде қолқанаттылар 8, насекомқоректілер 4, қоян 1, кеміргіштер 26, жыртқыштар 11 және тұяқтылар 3. Ірі сүтқоректілер – құлан, жабайы шошқа, ақбөкен, қарақұйрық; жыртқыштардан – қасқыр, шағал, борсық, түлкі, қарсақ т.б [4]. 2009 жылғы далалық экспедиция кезінде Кіші теңіздің Ақбасты елді мекені төңірегінде қамыс мысығы кездесті. Бұл жануар соңғы 15-20 жыл кездеспей кеткен болатын. Тастүбек елді мекенінің маңындағы Қыземшек, Наршөккен шоқаттарында қасқырдың көбейіп кеткені соншалық, жайылымдық малдарға шабу көп кездесті.

Сыр өңірінде суы мол мыңдаған көлдерді айнала өсетін қалың қамыс, қопалардың ішінде өткен ғасырдың 30-шы жылдарына дейін Сыр Жолбарыс мекендеген еді. Бүгінгі қамыс арасында күні кешеге дейін өріп жүрген жабайы шошқалар, даламызда үйір-үйірімен жосылған құландар туралы естіген адамға аңыз сияқты.

Қазіргі кезде Құлан Арал теңізінің ішіндегі “Барсакелмес” аралында (қазір құрлыққа қосылып кетті) 1939 жылы аңшылық шаруашылығы негізінде ұйымдастырылған сол арал аттас қорықта бар. Құланды Барсакелмеске жерлендіру тек 1953 жылдан басталды.

Қазақстан жерінде Құланды түр ретінде қайтадан қалпына келтіру мақсатында оны «Бадқыздан» (Түркіменстан) «Барсакелмес» аралына әкеліп жерсіндірді.

Бұрын теңіз толық кезінде «Барсакелмес» арал болып тұрғанда ондағы жануарлардың түрлік құрамы Арал теңізін айнала қоршаған құрлықтағы хаиуанаттар түрлерінен бір шама жұтаң болды. Ол кезде ондағы сүт қоректілердің – 12 (сыртқы құрлықтағыдан үш есе кем), бауырымен жорғалаушылар – 8 (сырттағының 1\4), қосмекенділерден – 1, құстардың – 211 (бұл сыртқы құрлықтағымен бірдей) түрлері болған. Мұндағы фауна, әсіресе ірі сүт қоректілер тобы адам қызметінің нәтижесінде қалыптасты. Мысалы, Барсакелместегі сүт қоректілердің 12 түрінен төртеуін (Құлан, Қаракұйрық, құм Саршұнағы, Ақ Қоян) және құстың екі түрі (Қырғауыл, Сұр Куропатка) сырттан әкеліп жіберілген. Соңғы жануарлар (Аққоян, Қырғауыл, Сұр Куропатка) жергілікті жердің табиғатына тез көндігіп кеткенімен 1948-1949 жылдың қатты қысында қырылып қалды. Қазір онда ірі сүт қоректілерден азын – аулақ Ақбөкен мен Қаракұйрық бар, ал Құландар түгелдей шығып, Жыңғылтүп пен Қасқақұланның маңын мекендеп жүр. Қорықта мекендеген Құланның, Ақбөкеннің, Қаракұйрықтың популяциялары соншалықты ащы суды ішуге үйреніп, түр ретінде сақталуы былай тұрсын, ұрпақ санының көбеюі тірі организмнің қоршаған ортаға бейімделу қабілеті орасан күшті екенін көрсетеді. Қазір ірі сүтқоректілер Барсакелместен шығып кетті де онда тышқандар иелік етіп қалды. Оған хайуанаттардың тығыздығы, шөп қорының тапшылығы және кеңістік үшін тұраралық күрес себеп болып отыр. Тышқандардың популяциясын шектейтін биологиялық (түлкі, күзен, жыртқыш құстар) және антропогендік (тышқан аулау) факторлар болмаған соң олар Барсакелместе тежеусіз көбейіп барады. Қазіргі кезде Құланның үйірлері Қасқақұлан, Жыңғылтүп, Ақбасты телімдерінің арасындағы шөбі қалың, ішетін суы бар (скважина) ауқымды сексеуілді даланы мекендеп жүр.

Арал теңізінің суы кеткен соң оның жағалауындағы қуаң аймақтарда кеміргіштердің саны көбейіп бара жатқаны байқалады. Әсіресе, тіршілігі сумен байланысты аңдардың жағдайы өте ауыр. Солардың ішінде ең құндысы ондатр болатын. Елуінші жылдары Арал өңірінде жыл сайын 233,6 мың данаға дейін ондатр терісі дайындалып жүрді. Бертін келе оның өрісі тарылуына байланысты саны азайды, сөйтіп, 1972 жылы небары 72 дана ондатр терісі алынды. Сол сияқты ірі аңдардан борсық, жабайы шошқа, қаракұйрықтың басы тез кеміп барады. Олар қазіргі кезде ілуде ғана біреу-жарым болмаса кездеспейді.

Бауырымен жорғалаушылар. Қазақстанда тіршілік ететін бауырымен жорғалаушылардың 49 түрінен Сыр өңірінде 24 түрі кездеседі. Бауырымен жорғалаушылар ортаның ығалдығына онша сезімталдық көрсетпейді. Сол себепті, экологиялық жағдай қанша қолайсыз болғанымен олардың түрлік құрамы онша көп өзгермейді. Мұнда бұрыннан тіршілік ететін кесіртке, тасбақа, қалқан тұмсық, құмайдаршасы, оқжылан т.б сияқты түрлер сақталған, олардың сандық және түрлік құрамында өзгеріс жоқ. Олар өздерінің байырғы мекендерінде жиі кездеседі. Көптеген экожүйелердің маңызды құрамы болып табылатын қосмекенділер мен рептилиялар бұл өңірде аз емес. Демек, өңірдің

экологиялық жағдайы олар үшін жағымсыз болып тұрған жоқ. 20-30 жыл бұрын жоқ болып кеткен келес (серый варан), 2010 жылы Сырдария өзенінің сол жағалық Шаған өзені бойынан ауланды (жергілікті халық). Қазір ол Қызылорда қаласындағы ҚМУ зоомұражайында.

Ихтиофауна. Қазақстан жеріндегі сулы-нулы аймақтың ең ауқымдысы Сыр өңіріндегі биологиялық түрлердің құрамында балық ерекше орын алады. Жалпы Қазақстан жерінде балықтың түрлері 104-тен артығырақ. Ол кезде Арал теңізінде балықтың 20 түрі болды. Олардың көпшілігі өте дәмді, ең құнды балықтар еді. Ол кезде Арал теңізнен ауланған балықтың 70 пайызы бентофагтар (зоопланктенмен қоректенетін), - Тыран, Сазан, Торға, 10 пайызы жыртқыш балықтар - Жайын, Шортан, Тісті балық, Ақ балық, 9-10 пайызы Бекіре, Қаяз, Қылыш балық, Шемая (патша балығы), 10 пайызы басқа әр түрлі балықтар мен майда шабақтар. Теңіздің ихтиофаунасын құрайтын түрлер тегі жағынан тұщы судың балықтары. Сондықтан олардың сан жағынан көбеюі уылдырық шашатын тұщы сулы өрісіне байланысты.

2005 жылы Көкарал бөгетінің бірінші кезегі аяқталған соң Солтүстік Арал теңізі өз алдына дербес теңіз болып, өңірдің экология-экономикалық және жергілікті тұрғандардың әлеуметтік жағдайын жағымды ықпалын тигізе бастады. Соның айғағы ретінде 2006 жылы Кіші теңізден 2,3 мың тонна балық ауланды. Бұл алдыңғы 2005 жылғы көлемімен салыстырғанда он есе көп. Қазіргі кезде құнды балықтар Бекіре мен Қаяздың популяцияларын көбейту жұмыстары қолға алынды. Олардың майда шабақтарын сырттан әкеліп, «Қосжар», «Тастақ» балық питомниктері мен Аманөткел тоғанды су шаруашылығы көбейту жұмыстарын жүргізуде. Жақын болашақта осы құнды балықтардың популяциялары қалпына келеді деген үміт жоқ емес.

Жалпы, Арал өңірінің жануарлар дүниесі мен олардың мекен ету ортасының экологиялық жай – күйін қалыпты деңгейде сақтауда Кіші теңіз бен Көкарал бөгетінің маңызы зор болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Редкие птицы и звери Казахстана / Под ред. А.Ф. Ковшарь. - Алма-Ата: Ғылым, 1991. - С. 30-203.
2. Қазақстандық Шығыс Арал өңірінде табиғи ортаның бұзылуы // Ғылыми-зерттеу экспедициясының есебі / ҚМУ. - Қызылорда, 2000. - 116 б.
3. Қазақстандық Шығыс Арал өңірінде табиғи ортаның антропогендік бұзылуы және оның әлеуметтік-экономикалық зардаптары // Ғылыми-зерттеу экспедициясының есебі / ҚМУ. - Қызылорда, 2002. - 95 б.
4. Нұрғызаринов А.М., Шапшанов Қ. Арал өңірінде өндірісті экологияландыру. - Алматы: НЦПФЗОЖ, 2001. - 35-40 бб.

PRODUCTIVITY OF DAIRY CATTLE BREEDING IN UKRAINE

Tkachuk Anastasia Vasylivna,

postgraduate

Mykolayiv National Agrarian University

Mykolaiv, Ukraine

Milk and dairy products are one of the important spheres of the agro-industrial complex of Ukraine. Milk and dairy products are indispensable in human nutrition. However, today the market is characterized by a certain instability that determine a number of factors: a reduction in the number of cows, insufficient number of quality raw materials, mismatch of milk and raw materials to existing EU standards, reducing the volumes of milk processing, low purchasing power of the population, which limits the demand for dairy products in the country, etc.

Investigation of performance issues of the industry of dairy cattle breeding Providing its competitiveness in domestic and world markets deals with a native number of scientists-economists: Babich MM, Zos-Keor MV, Ivanenko T.Ya., Kovalenko G.V., Kotikova O. I., Krylova I.G., Oliynyk T.G., Pogorelova O.V., Krystencko O.A., Yatsenko O.M. At the same time, the relevance of the problem with the positions of the realization of CSR-2030 is only amplified and requires, given the defined national tasks, new decisions.

Formation and development of milk and dairy market depends on the level of consumption of these types of products. So the consumption of milk and dairy products in Ukraine per capita, in accordance with the data of the State Statistics Service of Ukraine since 2013 decreased by 23.2 kg and in 2019 amounted to 197.7 kg [1]. This is much less than the annual scientifically substantiated consumption rate of 350-380 kg and is only 56.5% of the norm.

Such a trend is due to a decrease in solvency of the population and not a stable nature of milk production and dairy products for the investigated period. According to the State Statistics Service of Ukraine, the production of milk in Ukraine in 2019 amounted to 97.9% compared to 2018.

The main reason for the decrease in milk production in recent years is the reduction of cattle in general and cows in particular. As of January 1, 2019 in Ukraine there are 1926.3 thousand Curses, which is 91.5 thousand heads less than 1 January 2018 [Fig. 1].

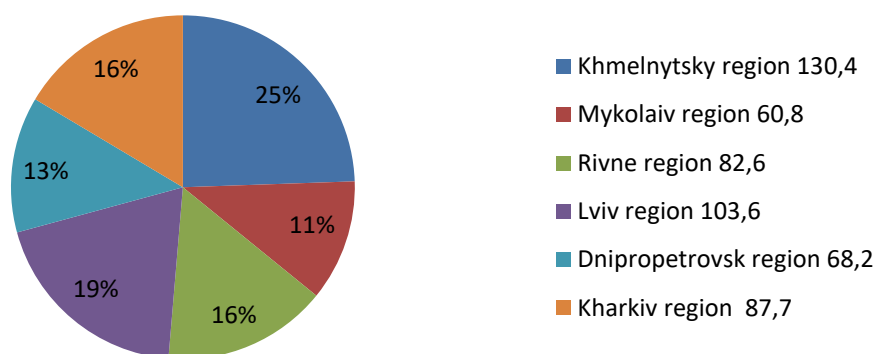

Figure 1. The livestock of cows in the farms of Ukraine, thousand heads

In conditions of reducing the number of cows in farms, it is advisable to focus on stimulating the development of dairy cattle breeding in those agricultural enterprises that lead an intensive development of the industry. This will enable more efficient and more rational to use material, financial, labor resources, as well as accelerate the payback of expenses. The level of cows performance has a significant impact on the economic efficiency of milk production. In order to achieve high productivity, it is necessary to maintain a high genetic potential of the herd, as well as to provide a full balanced feeding [2].

Table 1.

The level of dairy productivity of cows in Ukraine for 2017-2019

Indicator	Years			2019 by 2017,%
	2017	2018	2019	
Milk produced, ths. t	10280,5	10064,0	9663,2	94,0
Milk production per person, kg	242,0	238,1	229,9	96,6
Middle annual milk producing from one cow, kg	4820	4922	4976	101,1

According to Table 1, milk production in Ukraine for 2017-2019 tends to decrease. In 2019, a decrease in comparison with 2018 is 400.8 thousand tons, compared to 2017 617.3 thousand tons, respectively. Manufacture of milk per person in 2019 compared to 2018 decreased by 8.2 kg.

The average annual milk producer from one cow for 2017-2019 tends to increase, in 2019 - 4976 kg, which is 54 kg more than in 2018 and by 156 kg more than in 2017.

At the present stage of development of the dairy industry, the following directions are promising:

- further improvement of selection-breeding work and providing extended own reproduction by growing tribal livestock with high genetic potential of tribal factories and tribesproducts;
- increase of livestock productivity by improving the level of feeding of livestock, liquidation of protein and vitamin deficiency in feeds, increase in the rations of those types of feed, which maximally contribute to the output of products on calculation of cattle and improving its quality;
- Improvement of the structure of feed production, introduction of the most progressive methods of collecting, storing and preparing feed before feeding [3]. The combination of these directions of development of dairy cattle breeding and the implementation of other organizational and economic measures will become important component development of the dairy industry.

List of references

1. State statistics of Ukraine / Official site. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Gospodarenko S.G. Features of the formation of a strategy for developing enterprises of milk manufacturers / S. G.Gospodarenko // Collection of scientific works of Uman National University of Horticulture / Redcol.: O.O. Uncomplicated (RED.) Et al. - Uman, 2014 - Vip. 85 - Part 2. Economics - P. 173-180.
3. Kotikova O. And ensuring an increase in the competitiveness of milk cattle production in agricultural enterprises in the conditions of European integration / Kotikov O.I // Young scientist - 2016.- No. 7. - P. 34.

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ РЕПУТАЦІЄЮ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мартин Ольга Максимівна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна

Левченко Дар'я Борисівна

Студентка IV курсу
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна

Управління діловою репуацією підприємства – це комплексне формування і підтримка позитивного уявлення про підприємство і його продукцію, є важливою складовою стійкого функціонування підприємства. Ділова репуація динамічно змінюється, потребує постійної уваги – якщо підприємство не буде докладати зусиль для підтримання і удосконалення ділової репуації, то виникатимуть реальні загрози втрати ділової репуації, вона перестане давати підприємству переваги і вигоди.

Ділова репуація підприємства як складова стійкого функціонування підприємства безпосередньо впливає на процес формування взаємовигідних відносин з інвесторами, бізнес-партнерами, постачальниками, посередниками, органами влади. Вона потребує постійної уваги та постійного управління, оскільки змінюється під впливом чинників зовнішнього і внутрішнього підприємницького середовища. До найбільш важливих чинників підприємницького середовища відносяться рівень ефективності бізнесу, рівень менеджменту підприємства, внутрішній діловий клімат на підприємстві, відносини з державою тощо.

Управління діловою репуацією підприємства – це динамічний безперервний процес, який повинен відображати наявні зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі, оцінювати їхні зміни та вплив на майбутній стан ділової репуації підприємства. Управління діловою репуацією підприємства – це «процес послідовної реалізації загальних управлінських функцій (планування, організування, регулювання, мотивування та контролювання) у напрямі досягнення підприємством позитивного рівня репуації у сукупності таких етапів: проведення репуаційного аудиту; розроблення цілей та стратегії управління репуацією; розробка заходів щодо мінімізації репуаційних ризиків; здійснення контролю та оцінювання репуації підприємства» [2, с. 51].

Фірми з ефективним управлінням діловою репуацією мають низку основних конкурентних переваг, а саме:

- 1) можливість стабільного ведення бізнесу;
- 2) можливість встановлювати більш високі ціни;
- 3) залучення кращих трудових ресурсів;
- 4) покращення доступу до ринків капіталу;

- 5) залучення інвесторів;
- 6) створення бар'єрів для виходу на ринок конкурентів;
- 6) оповіщення клієнтів про якість продуктів та послуг» [1, с. 44-45].

Відсутність ефективного управління діловою репутацією, окрім втраченої вигоди може спричинити реальні загрози:

- 1) споживачі можуть ставитися підозріло до ціни продукції та її якості;
- 2) аналітики фондового ринку можуть недооцінювати вартість акцій компанії;
- 3) журналісти хоча приділятимуть підприємству особливу увагу, проте з підозрою будуть ставитись навіть до реальних його успіхів;
- 4) до підприємств з поганою діловою репутацією недовіливо будуть ставитися органи влади;
- 5) підприємства-конкуренти на ринку отримають більші конкурентні переваги;
- 6) низький рівень ділової репутації послаблюватиме позиції компанії в корпоративних конфліктах;
- 7) погана репутація компанії негативно вплине на мотивацію її співробітників [1, с. 44-45].

На підприємстві необхідно уникати негативного впливу різноманітних чинників на стан ділової репутації та мінімізувати їх вплив. Важливу роль у цьому відіграє управління діловою репутацією.

Динамічні зміни у зовнішньому середовищі підприємства, розвиток глобальної мережі Internet обумовили появу нового напрямку в управлінні діловою репутацією підприємства – пошукове керування діловою репутацією [4, с. 208], управлінським завданням якого є захист репутації від чорного піару. Оскільки 75% потенційних споживачів перед купівлею товарів здійснюють пошук інформації у мережі Internet про конкретний товар, який вони бажають купити [4, с. 210], тому управління діловою репутацією в цій мережі стає надзвичайно актуальним. Крім формування позитивної ділової репутації підприємства і підтримки її в майбутньому пошукове керування діловою репутацією підприємства «допомагає вирішити наступні питання:

- з'ясування рівня он-лайн репутації підприємства на даний момент;
- видалення негативної інформації про підприємство, що знаходиться на перших шпальтах мережі Інтернет;
- вилучення негативних коментарів, відгуків від користувачів продукцією, що є у списках пошуку, та недопущення даної інформації до потенційних покупців» [3, с. 13].

Правильна реалізація пошукового керування діловою репутацією підприємства підвищить довіру покупців, збільшить попит на товари і послуги, покращить його імідж. На думку науковців [3, с. 13], цей метод доцільно використовувати, якщо на ринку дуже висока конкуренція або підприємство є у кризовому стані.

Таким чином, сьогодні ділова репутація підприємства та управління нею стає стратегічним активом і реальним інструментом отримання підприємством на ринку конкурентних переваг. Формування і удосконалення управління діловою

репутацією підприємства, а також розробка науково обґрунтованих методичних підходів до оцінювання ділової репутації підприємств з урахуванням умов і особливостей ринкового середовища сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Список літератури

1. Гаврилюк В.К. Вплив ділової репутації на конкурентоздатність та вартість компанії. Молодий вчений. 2015. № 11. С. 43-46.
2. Деева Н.В., Грабчак В.І. Управління репутацією підприємства: основні фактори впливу на формування і підвищення. Молодий вчений. 2016. № 5. С. 48-52.
3. Коваль Л.М., Сарай Н.І. Сучасні аспекти управління діловою репутацією підприємства на товарному ринку. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. 2020. № 1. С. 6-16.
4. Тростянська К.М. Управління репутаційними ризиками організації: стан та проблемні аспекти. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2013. № 1. С. 207-215.

ПРОГНОЗОВАНІ ЗМІНИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА АВСТРАЛІЇ

Демчук Наталія Станіславівна

Кандидат біологічних наук
Старший викладач кафедри екології та географії
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Стащенко Катерина Андріївна

Студентка
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Австралія – багата на корисні копалини країна з малими та мінливими опадами і, отже, біологічною продуктивністю, а також переважно прибережним населенням. Сучасними рушіями змін навколишнього середовища є: зростання населення та пов'язаний з ним розвиток, використання води для виробництва їжі, видобуток ресурсів рибною, лісовою, гірничодобувною і нафтогазовою галузями та кліматичні зміни.

Екологічні проблеми є одними з основних, що обговорюються урядом Австралії. Зараз австралійська природа все ще страждає від останніх масових пожеж, а також від кліматичних змін. Більше того, експерти вже помітили різке зменшення чисельності різних видів та таку страшну проблему, як дефіцит прісної води. Зважаючи на вище сказане, можна стверджувати що тема є актуальною в наш час.

Мета статті – здійснити оцінку сучасного стану континенту та запропонувати можливі шляхи вирішення екологічних проблем.

Результати та обговорення. Австралія – це особливий географічний світ, єдиний материк, який повністю розташований у Південній півкулі. Він не має сухопутного виходу до сусідніх материків, через те, що з усіх боків його оточують моря та океани [1].

Основним чинником зміни природних умов Австралії є клімат. Його зміна буде продовжуватись найближчі десятиліття, спираючись на природну мінливість. Зміни клімату мають велике значення для довкілля та життя людей на континенті. Сільське господарство та забруднене середовище також займають провідну роль. За національною оцінкою та прогнозами зміни природних умов – Австралія зазнає значного руйнівного впливу. Температури повітря будуть значно підвищуватись, збільшуватимуться максимально спекотні дні та набагато зменшиться кількість прохолодних днів [2].

Буде підвищуватись рівень води у морях, відбуватиметься потепління океанічних вод навколо Австралії. Інтенсивні опади на цьому континенті можуть

спричиняти руйнівні повені. Населення, фауна і флора страждатимуть від збільшення днів з високою пожежною небезпекою, збільшиться сезон пожеж на півдні та сході Австралії. На Великому Бар'єрному рифі через частіші та інтенсивніші морські теплі хвилі виникатиме значне відбілювання коралів, зникатимуть рідкісні види [2].

Австралійські повені, посухи, пожежі змінюватимуть ландшафти. У ґрунтах зменшиться міст органічного вуглецю у зв'язку зі збільшенням опадів. У сільському господарстві зміна кількості опадів призведе до зменшення врожаю. Австралійським лісам зі зміною клімату, а саме через виникнення пожеж, загрожує передчасна загибель, хоча вони й мають здатність до відновлення. У регіоні Монаро високі температури повітря та низька кількість опадів можуть спричинити значні зміни ландшафту та втрати рідкісних видів рослин і тварин [3].

Більша частина австралійців дбає про природу, але багато хто забуває про її значення у житті та чинить негативний вплив. Кожний житель материка повинен піклуватись про унікальне навколишнє середовище, навіть навіюючи свою думку іншим щодо покращення її екологічного стану. Доступ до природи повинен бути з урахуванням бережного ставлення до неї. Потрібно проводити екологічні заходи для того, щоб суспільство розуміло значення природи, здійснювати оцінку природних ресурсів та поширювати її результати серед населення. Варто покращувати заходи управління, щоб забезпечити раціональне використання природних ресурсів зі збереженням екосистем. Велика кількість австралійців проживає у містах і розширення міських територій має значний вплив на біорізноманіття. Міське управління повинне контролювати забруднення навколишнього середовища, викид парникових газів, встановлювати ефективні механізми для контролю теперішніх та нових екологічних змін. Потрібно захищати та відновлювати унікальну рослинність, ландшафти, контролювати пожежні режими та здійснювати систематичні заходи для захисту екосистем. Також необхідно контролювати та запроваджувати заходи пов'язані з рибальством, чинити мінімальний вплив на жителів на водних мешканців. Розробляти сільськогосподарські практики для бережного ставлення до ґрунту, щоб не втрачати його якість, родючість. Раціонально використовувати водні ресурси у сільському господарстві, не перевантажувати їх.

Міста та селища можна збагатити рослинністю, розробити проекти, плани та заохочувати їх використання. Такі заходи сприятимуть зменшенню викидів вуглецю, зменшать тепловий стрес, підвищать енергоефективність. Екологічні громади можуть заохочувати та залучати жителів до збереження ландшафтів [4].

Висновок: щоб змінити екологічну ситуацію в Австралії варто залучати уряд, неурядові організації, розробляти проекти, активно долучатись населенню, потрібно працювати разом, щоб найкращим чином сприяти підвищенню екологічного стану Австралії. Масштаби екологічних проблем значні, але спільна робота допоможе вирішити їх та досягти гарних результатів.

Список літератури:

1. Блій, Гарм де. Географія. Світи, регіони, концепти / Г. де Блій, Пітер Муллер, Олег Шаблій ; [пер. з англ.: Д. Олесевич та ін.]. – Київ: Либідь, 2004. – 738 с.
2. Future climate [Електронний ресурс]. Australia’s national science agency. – 2018. // Режим доступу до ресурсу: <https://www.csiro.au/en/research/environmental-impacts/climate-change/state-of-the-climate/previous/state-of-the-climate-2018/future-climate>
3. Dr Dan Metcalfe. Climate change–induced pressures [Електронний ресурс] / Dr Dan Metcalfe, Dr Elisabeth Vui. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://soe.environment.gov.au/theme/land/topic/2016/climate-change-induced-pressures>
4. Strategy for Nature 2019–2030 Australia’s national biodiversity strategy and action plan. Режим доступу до ресурсу: <https://www.australiasnaturehub.gov.au/national-strategy>

МОДИФИКАЦИЯ СТРУКТУРНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ ТЕЛЕВИЗИОННОГО РЕПОРТАЖА В ПУБЛИКАЦИЯХ НА САЙТЕ ГТРК «ОРЕНБУРГ»

Анпилогова Людмила Владимировна,
кандидат педагогических наук, доцент кафедры журналистики
«Оренбургский государственный университет», Россия

Томина Виктория Дмитриевна,
студентка III курса направления подготовки «Журналистика»
«Оренбургский государственный университет», Россия

Современные технологии вносят коррективы в жизнь и существование средств массовой коммуникации. В мире появилась масса каналов вещания, новых площадок для работы журналистов. Помимо традиционных видов СМИ (газета, радио, телевидение), появился интернет. А это огромная база для реализации журналистских идей. Самыми популярными из них являются Vkontakte, Instagram, Twitter, Facebook Яндекс.Дзен и официальные сайты СМИ. С появлением интернета в XX веке некоторые средства массовой информации стали менять формат подачи новостей. Отличительной особенностью таких новых СМИ является фиксированная периодичность выпусков информации, их техническая и содержательная общедоступность. Как часть медиасистемы интернет-СМИ предлагают такую информацию аудитории, которая потребляется индивидуально и свободно с точки зрения выбора времени и места.

Сегодня уже появляются исследования на тему изменений, трансформации элементов привычных журналистских жанров при их электронной публикации. Поэтому перед нами в данном исследовании стояла задача: проанализировать процесс модификации («преобразования, видоизменения чего-либо с приобретением новых свойств») элементов телевизионного репортажа на интернет-портале ГТРК «Оренбург».

Телевизионный репортаж - информационный жанр тележурналистики, сообщающий о каком-нибудь событии. Структура телевизионного репортажа включает следующие элементы:

- информацию о событии;
- передачу атмосферы события;
- интервью с участниками или свидетелями события (если оно уже состоялось);
- показ (в телевизионном репортаже) события [1].

Дополнением могут быть: стендап (журналист в кадре), интервью (синхроны, то есть комментарии людей), съемка (фиксация) события (включая

люфт – звук окружающего мира, лайф – действия кого-либо в кадре со звуком), закадровый текст, интершум, музыка.

Для того чтобы понять, каким образом изменяется телевизионный репортаж при его размещении на сайте нами использовались материалы итоговой новостной телепрограммы «Вести Оренбуржья» ГТРК «Оренбург» за 7 апреля 2021 года. В данной программе речь шла об 11 событиях, происходящих в Оренбургской области в этот день. Прежде всего, необходимо было определить жанровое своеобразие представленных материалов (см. таблицу 1).

Таблица 1.

Итоговая новостная телепрограмма «Вести Оренбуржья» от 7.04.2021 г.

Название материала	Жанр
«Паводок на подходе»	Репортаж
«Безопасные роды»	Репортаж
«Благовещение»	Новость (БЗ - без закадрового текста)
«Вакцина от «короны»	Новость (БЗ+СНХ - без закадрового текста + синхрон)
«Опасное жильё»	Репортаж
Пожары	Новость (БЗ - без закадрового текста)
Погода	Новость (БЗ - без закадрового текста)
«Соболезнуем»	Новость (БЗ - без закадрового текста)
«Внутрипартийное голосование»	Реклама
«Мониторинг атмосферы»	Реклама
«Ивановский Текстиль»	Реклама

Анализ результатов исследования позволил сделать вывод о том, что за один день журналисты подготовили 3 телевизионных репортажа. Рассмотрим их более детально, выделив структурные элементы и сравнивая их с таким же материалом, представленном на официальном сайте ГТРК «Оренбург» (см. таблицы 2 и 3).

Таблица 2.

Репортажи от 7.04.2021 г. в телепрограмме «Вести Оренбуржья»

Название	Формат	Структурные элементы
«Паводок на подходе»	Видео	Закадровый текст – люфт – синхрон – лайф – синхрон – лайф
«Безопасные роды»	Видео	Лайф – закадровый текст – лайф – синхрон – синхрон – стендап – люфт
«Опасное жильё»	Видео	Стендап – закадровый текст – лайф – люфт – синхрон – лайф

Репортажи от 7.04.2021 г., размещенные на сайте ГТРК «Оренбург»

Название	Формат	Структурные элементы
«Паводок может отрезать от райцентра восемь поселков Адамовского района»	статья	Текст – комментарий – текст – комментарий + Фото
«Будущие мамы из Абдулино давно оценили плюсы системы маршрутизации службы родовспоможения»	статья	Текст +Фото
«Прокуратура будет через суд добиваться расселения двух аварийных домов в Оренбурге»	статья	Текст+Фото

Проведенный анализ наглядно показал критерии, по которым телевизионные репортажи отличаются от тех, которые расположены на сайте. В материале *«Паводок на подходе»*, предложенном зрителям в формате видео в итоговой новостной телепрограмме, нами были отмечены следующие структурные элементы: закадровый текст корреспондента, люфт, синхроны жителей и чиновника, два лайфа. Анализ материала, представленного на официальном сайте ГТРК «Оренбург», показал, во-первых, изменение названия (*«Паводок может отрезать от райцентра восемь поселков Адамовского района»*), выводящего читателей на более узкую и конкретную тематику с указанием места события, количества объектов; во-вторых, вместо видео на портале размещено фото и текст статьи, в которой присутствуют цитаты жителей (их комментарии). Аналогичную картину наблюдаем и в материалах *«Безопасные роды»* и *«Опасное жилье»* (телепрограмма): во-первых, меняются названия (*«Будущие мамы из Абдулино давно оценили плюсы системы маршрутизации службы родовспоможения»* и *«Прокуратура будет через суд добиваться расселения двух аварийных домов в Оренбурге»*); во-вторых, видео меняется на статью, структурными элементами которой являются текст с фотографией.

Таким образом, можно сделать вывод о модификации структурных элементов телевизионных репортажей в публикациях, представленных на официальном сайте ГТРК «Оренбург»: 1. Названия телематериалов более короткие, включающие достаточно широкий спектр тематической интерпретации, в печатных публикациях названия становятся более конкретными (точными), уточняющими место события, количественное соотношение объектов описания. 2. В теле- и печатных публикациях имеют место разные структурные элементы, что объясняется разным форматом предоставления информации.

Список литературы

1. Анпилогова, Л.В. Специфика представления социального репортажа в рубрике «Срок ответа сегодня» на информационном видеопортале «Orengrad.ru» [Электронный ресурс] / Л. В. Анпилогова, В. Д. Томина // Социально-гуманитарные инновации: стратегии фундаментальных и прикладных научных исследований: материалы Всерос. науч.-практ. конф., 14-15 мая 2020 г., Оренбург. - Оренбург: ОГУ, 2020. - С. 698-706.

ОСВЕЩЕНИЕ ПАНДЕМИИ COVID-19 ТЕЛЕРАДИОКОМПАНИЕЙ NHK WORLD JAPAN В СРАВНЕНИИ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ ВЕЩАТЕЛЯМИ

Бондаренко Юлия Михайловна

Студентка IV курса

Украинский гуманитарный институт, Украина

Актуальность исследования определяют масштаб пандемии COVID-19, стремительность ее распространение и влияние на все сферы жизнедеятельности общества, в том числе и на информационную сферу. Мир до сих пор борется с пандемией COVID-19, поэтому исследование подачи материала о коронавирусе в информационном пространстве, является важным вопросом, поскольку в ситуации самоизоляции для большинства населения СМИ стали связью с окружающим миром.

Объект исследования — освещение событий COVID-19 международными вещателями. **Предмет исследования** — особенности обнародования событий COVID-19 в Японии телерадиокомпанией NHK WORLD JAPAN в сравнении с крупнейшими международными телерадиокомпаниями, таким как BBC (Великобритания), NBC (США), Deutsche Welle (Германия). **В фокусе научного исследования** — Япония и японская телерадиокомпания, что детерминировано следующими факторами. Во-первых, указанная страна заняла второе место по времени вспышки COVID-19. Во-вторых, Япония должна была принимать Олимпийские и Паралимпийские игры в Токио летом 2020 года. И в-третьих, NHK WORLD — крупнейший общественный вещатель в Азиатско-Тихоокеанском пространстве [1,11]. **Цель исследования** — исследовать специфику изложения новостей о COVID-19 в Японии в информационных программах NHK WORLD JAPAN.

Задачами исследования стали: 1) выявить различия в новостном материале NHK WORLD о пандемии, как региональной телерадиокомпании, и освещения тождественных тем международными СМИ; 2) проанализировать язык новостного материала NHK WORLD: предвзятый либо беспристрастный; 3) раскрыть содержательные акценты в информационных выпусках NHK WORLD по сравнению с выпусками NBC, BBC, DW.

Вопросы подачи новостей и воздействие на них политики Японии подробно исследовал Элис С. Краус, эксперт с политики Японии и американо-японских отношений в своей работе «Broadcasting Politics in Japan: NHK and Television News» [2]. Важность исследования роли международных вещателей в условиях пандемии отметила 1 апреля 2020 Daiwa Anglo-Japanese Foundation на вебинаре «Covid-19 и службы массовой информации — BBC & NHK». Журналист NHK Кохэй Цуджи и профессор Ивор Габер с университета Сассекса сделали акцент на роли и проблемах, с которыми сталкиваются средства массовой информации в Великобритании и Японии в условиях распространения коронавируса COVID-19 [3]. 10 октября 2020 «Journal of Public Relations Research Middle East»

опубликовал выпуск «Media and the Corona pandemic credibility or crises and rumors?» [4].

Для проведения исследования были выбраны информационные материалы NHK WORLD и международных телерадиокомпаний о вспышке коронавируса в Японии за период с марта по июнь 2020 года. **Практическое значение работы** состоит в подтверждении или опровержении беспристрастности информационных программ NHK WORLD о COVID-19. Сравнение программ NHK с программами международных телерадиокомпаний дает возможность составить представление о реальных событиях пандемии, их развитии на территории Японии.

Анализ событий COVID-19 в Японии в новостях NHK WORLD и международных телерадиокомпаний BBC, NBC и DW позволяет разделить развитие событий пандемии в Японии на определенные стадии.

1) **Стадия отрицания** серьезности ситуации на территории Японии. Ее отражают новости, которые передают сообщения такого типа: «Япония держит распространения инфекции под контролем», «Олимпийские игры состоятся, несмотря на опасность распространения коронавируса» [5]. 2) **Дискуссионная стадия:** дискуссия между Дональдом Трампом и премьер-министром Синдзо Абэ о переносе Олимпиады: заверения президента США, что такие меры являются наиболее приемлемыми; оппозиционное мнение министра спорта Японии Сейко Хашимото о том, что возможность отмены или переноса Игр не обсуждалось с МОК [6]. Сюда же относится ряд новостей о карантинном лайнере Diamond Princess в порту Йокогама. NBC [7], BBC [8] публикуют обвинения японского правительства в неадекватности, хаотичности карантина, ссылаясь на заявление профессора инфекциолога Кентаро Ивата. NHK в свою очередь лоббирует интересы Японии на мировой арене [9]. 3) **Стадия признания критичности** ситуации и необходимости принятия радикальных мер. Этот период иллюстрируют новости, где Синдзо Абэ называет положение распространения вируса в Японии «национальным кризисом» [10]. Важное место занимает информационный блок о переносе Олимпиады на следующий 2021 год [11].

В результате анализа материалов, можно отметить, что в новостях NHK WORLD, в которых неоднократно заявляется позиция государства, ощутимо лояльное отношение к власти Японии, и присутствует акцентирование на правильности принятых ею решений. Острые дискуссионные вопросы нивелируются с помощью представления подавляющего числа оппозиционных мнений экспертов или размещения больших блоков информации смежной тематики, не дискуссионного характера перед конфликтным вопросам. В противовес этому подходу NBC, BBC и DW наоборот выделяют в отдельные новостные блоки материал о неадекватности карантина на круизном лайнере и неспособности здравоохранительных органов Японии урегулировать ситуацию.

Сильной стороной программ NHK есть детальная разработка инструкций поведения в условиях пандемии для населения Японии, адаптация материалов для иностранных резидентов. [12].

NHK WORLD, как региональная компания, представляет подробную информацию «изнутри» страны. Однако материалы BBC дают понять, насколько критична ситуация в стране по сравнению с другими пострадавшими от пандемии странами. В новостях DW наиболее подробно и содержательно проработана тема проведения Олимпийских игр 2020 в Токио. Такой подход в первую очередь обусловлен ментальностью немцев: большинство из них почитатели спорта. В Германии действует объединение спортивных фанатов, которые вовремя COVID-19 начали оказывать медицинскую помощь на волонтерских началах. DW избегает резких и критических суждений. Единственным критическим сообщением была новость за 26 марта [13], где подвергается сомнению способность японского правительства контролировать развитие инфекции, осуждается низкий уровень тестирования на COVID-19. Подавляющее количество сюжетов NBC освещает ситуацию с пассажирским лайнером Diamond Princess, который стоял на карантине в порту Иокогама (Япония), что подтверждает таргетинг NBC на американцев, которым прежде всего важно узнать о судьбе соотечественников. Среди общего количества инфицированных 621 человек, 400 граждане США [14].

Выводы. Таким образом, исследуя специфику изложения новостей о COVID-19 в Японии в информационных программах NHK WORLD JAPAN, и сравнивая ее с международными вещателями, можно сделать следующие выводы: язык новостей NHK WORLD нельзя назвать предвзятым, поскольку в информационных материалах присутствует баланс мнений многих экспертов. Но по сравнению с подачей новостей международными коллегами, в информационных материалах есть тяготение к нейтралитету и прогосударственной позиции NHK WORLD, которая заключается в сглаживании острых углов, и критики японских властей, подчинение этой цели мнений экспертов. В новостях NHK можно выделить **три содержательных акцента**: 1) самые актуальные новости о положении на территории Японии и в мире; 2) просветительские сообщения для иностранцев, резидентов Японии; [15]. 3) ответы на заявления международного сообщества относительно действий Японской власти в условиях коронавируса. Критика низкого уровня тестирования на коронавирус в Японии и госпитализации пациентов только в критическом состоянии была отражена в материалах NBC, BBC [16] и DW.

Схожие утверждения, материалы в новостях NHK WORLD JAPAN и ее иностранных коллег определяют реальное положение в Японии: пандемия коронавируса задела все сферы жизни страны — экономика вошла в рецессию, обострилась проблема бездомных [17], кризис в сфере здравоохранения, критика и давление со стороны международного сообщества на власть Японии, атмосфера недоверия к правительству внутри страны, финансовые убытки из-за переноса Олимпиады Токио 2020 [18].

Список литературы:

1. NHK corporate profile 2020-2021 [Электронный ресурс] // электронна книга. — 2021. — Режим доступа до ресурсу: https://www.nhk.or.jp/corporateinfo/english/publication/pdf/corporate_profile.pdf.

2. Краус Е. Broadcasting Politics in Japan: NHK and Television News [Електронний ресурс] / Еліс С. Краус // книга. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.com.ua/books?id=lQ9Pyi7uEnIC&printsec=frontcover&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
3. Covid-19 and Public Media Services - BBC&NHK [Електронний ресурс] // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://dajf.org.uk/event/webinar-covid-19-and-public-media-services-bbc-nhk>.
4. Media and the Corona pandemic: credibility or crises and rumors? [Електронний ресурс] // журнал. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.jprr.epra.org.eg/Admin/browsers/FileImageFolder/Files/Issue%2029%20Part%201%20-%20En%206.pdf>.
5. Japan still plan to hold a 'sound and safe' Olympics [Електронний ресурс] // новина. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nbcnews.com/health/health-news/live-blog/2020-03-13-coronavirus-news-n1157551/ncrd1157626#blogHeader>.
6. В Японії і МОК відкидають ідею Трампа перенести Олімпіаду [Електронний ресурс] // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/в-японії-і-мок-відкидають-ідею-трампа-перенести-олімпіаду/a-52752192>.
7. Coronavirus quarantine on Diamond Princess cruise ship 'chaotic,' Japanese expert claims [Електронний ресурс] // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nbcnews.com/news/world/coronavirus-quarantine-diamond-princess-cruise-ship-chaotic-japanese-expert-claims-n1138846>.
8. Coronavirus expert: I was so scared on board Diamond Princess [Електронний ресурс] // коментар. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/av/world-asia-51564540>.
9. Questions raised about handling of Diamond Princess quarantine [Електронний ресурс] // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/backstories/884/>.
10. Yamamoto A. Japan calls virus a 'national crisis' after surge in Tokyo [Електронний ресурс] / Arata Yamamoto // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nbcnews.com/health/health-news/live-blog/2020-03-26-coronavirus-news-n1169196/ncrd1169356#blogHeader>.
11. Rescheduling the new Olympic challenge after 2020 postponement [Електронний ресурс] // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/backstories/989/>.
12. Коронавирус: вопросы и ответы [Електронний ресурс] // огляд. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/ru/information/202003300600/>.
13. Як Японія тримає коронавірус під контролем [Електронний ресурс] // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/як-японія-тримає-коронавірус-під-контролем/a-52923894>.
14. Cruise ship evacuate American passengers home [Електронний ресурс] // стаття. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

- <https://www.usatoday.com/story/opinion/todaysdebate/2020/02/11/coronavirus-cruise-ship-evacuate-american-passengers-home-editorials-debates/4729149002/>
15. How to apply for coronavirus financial aid programs [Электронный ресурс] // статья. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/backstories/1097/>.
16. Coronavirus: Japan's low testing rate raises questions [Электронный ресурс] // статья. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/world-asia-52466834>.
17. Coronavirus: Japan rushes to house thousands of homeless people [Электронный ресурс] // статья. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/world-asia-52265917>.
18. Игнатов И. Первая после России: во сколько Олимпиада обойдется Японии [Электронный ресурс] / Игорь Игнатов // статья. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: https://www.gazeta.ru/sport/2020/03/26/a_13023133.shtml.

ОТБАСЫ ЖӘНЕ БАЛА КЕШІЛДІГІ МЕН ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰҚЫҚТАРДЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ

Бурибаев Ермек Абильтаевич

Абай атындағы ҚазҰПУ-і
Тарих және Құқық институты
«Құқықтану» кафедрасының
меңгерушісі, з.ғ.д., профессор
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

Махамбетова Аружан Берікқызы

Тарих және Құқық институты
«Құқықтану» мамандығының
2-курс студенті
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

Біздің елімізде қазіргі кезеңде отбасымен баланы қорғауға ерекше әлеуметтік қолдаулар көрсетілуде. Оған дәлел: Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың кезіндегі Жолдауларында тікелей көрсетілген. Олар – 14 желтоқсан 2012 жылы «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы [1], «Қазақстан Республикасының модернизациясы: Жалпыға ортақ Еңбек Қоғамына жиырма қадам» атты баяндамасы, Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы [2].

Әлеуметтік қамтамасыз ету саласы 17 заң мен және заңға сәйкес ондаған актімен реттеледі. Бұл реттеу ісінің күрделенуіне және жүйесіздігіне әкеп соқтырды. Соның салдарынан мемлекет жауапкершілігі айқындалмай, азаматтар өз құқықтарын жете түсінбей жүр. Үкіметке еліміздің Әлеуметтік кодексін әзірлеу жұмысын бастауды тапсырамын,- деген болатын ҚР Президенті Қасымжомарт Тоқаев [3].

Қазақстан Республикасының Президентінің тапсырмасымен мемлекеттік органдарда ана мен баланы қорғау, отбасын, мүгедек балаларда ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды әлеуметтік қолдаудың жоспарлы әрекеттері жүріп жатыр.

Ғылыми басылымдарда тек қана отбасы, баланы әлеуметтік қамсыздандыру, ана мен баланы әлеуметтік қорғау және осы субъектілердің әлеуметтік қатынастарға қатысуы мемлекеттік әкімшілік құқықтық қамтамасыз ету аясында ғана қаралды.

Ғалымдарды барлық кезде әлеуметтік арнайы құқықтық қамтамасыз ету мәселелері қызықтарған, оларды тек жеке ғылыми бағыттар бойынша ғана емес,

сонымен бірге әлеуметтік мемлекеттің маңызын анықтаудың жалпы теоретикалық және құқықтық мәселелерінің байланысын, әлеуметтік құқықтар мен кепілдіктердің жүзеге асырылуы, мемлекеттік өзінің әлеуметтік қызметін орындауын, әлеуметтік мүдделер бойынша мемлекеттік әлеуметтік саясат, мемлекеттік басқару және басқа құқықтың феномендері жайлы қызығушылық танытатын. Қазақстан Республикасының тәуелсіздік алу процесі, жаңа құқықтық негізі және ұлттық құқықтық жүйесінің құрылуы, нарықтық экономикалық кезеңде әлеуметтік институттардың дамуы әлеуметтік саланың мемлекеттік әлеуметтік саясатының пайда болуы мен дамуы негізінде зор өзгерістер әкелді.

Осындай өзгерістер сапалы жаңа ғылыми ойлар мен негіздерге, барлық кешенді әлеуметтік қорғау мәселелеріне, оның ішінде отбасы мен баланы әлеуметтік қорғау шараларын жүзеге асыру барысында пайда болатын катынастарды реттеу үшін жаңа заңнамаларға қажет болды.

Мемлекеттің міндеті- отбасын, ананы, әкені және баланы әлеуметтік қорғау жүйелері өмір сүруді, жұмыс істеуді қамтамасыз етуге негізделеді

Қазақстанның әлеуметтік мемлекет ретінде жариялануы экономикалық даму қағидаты бойынша мынадай конституциялық құндылықтардың, кепілдіктер мен құқықтардың жиынтығы: ата-ана, бала және олардың мемлекеттік қорғалуын қамтамасыз ету негізінде әлеуметтік қамсыздандыру бүкіл халықтың игілігі; жеке адамның қадір-қасиетіне құқығы; отбасының Конституциялық құндылығы,

Қазіргі күнде бар шетелдік ғылымдардың зерттеулері халықты әлеуметтік қорғаудың жалпы Конституциялық – құқықтық негіздеріне, және олардың жекелеген аспектілерін басқару, әлеуметтік құқықтарды жүзеге асыру механизмдерін құқықтық қамтамасыз ету, мемлекетпен әлеуметтік қызметтерді орындау мәселелеріне арналған.

Қазақстандық зерттеушілердің еңбегінде отбасы және баланың әлеуметтік құқықтары мен кепілдіктерін жүзеге асыруды қамтамасыз ету, халықаралық және ішкі ұлттық механизмдерді зерттеу арқылы болғанмен, құқықтық бағыттың ғылыми зерттеу пәні болып табылмады.

Заң ғылымдарында отбасы және баланың әлеуметтік қорғауды жүзеге асыруды халықаралық – құқықтық зерттелуі басым даму алған жоқ, соған қарамастан осы салада мемлекеттің халықаралық ынтымақтастығы, яғни негізгі мақсаты адамдардың әл-ауқатын көтеру, әлеуметтік – экономикалық тұрақтылық, адамдардың еңбек және әлеуметтік құқықтарының кепілдігі, әлемнің бейбітшілігін қамтамасыз етуде басты орын алады.

Балалары бар азаматтардың балаға қамқорлық жасау, тәрбиелеу, қолдау міндеттері конституциялық көлемге ие. Мемлекеттің отбасын, ананы, әкені және баланы қорғауы ата-ана міндеттері жоқ ата-аналардың конституциялық-құқықтық мәртебесі отбасының көмегімен теңестірілуі керек.

Азаматтар әлеуметтік қамсыздандыру жүйесі болып табылатын мемлекет тарапынан қосымша міндеттер әлеуметтік-экономикалық шаралар кешенін қамтуы тиіс.

Әлеуметтік заңнаманы дамыту идеялары әлеуметтік қамсыздандыру деңгейін өзекті ретінде төмендетуге жол бермеу қағидатын енгізу арқылы жүзеге асырылуға тиіс. Конституциялық ережелердің мағынасы бойынша әлеуметтік

қамсыз дандыру деңгейі"лайықты өмір" пен "адамның еркін дамуын"қамтамасыз етуі керек. Заң шығарушы өркениетті әлемде танылған халықаралық стандарттардан төмен емес деңгей атап айтқанда ХЕҰ актілерінде"лайықты өмір сүру деңгейі" ретінде ұсынуға болады, бұл мәселе салыстырмалы түрде объективті деңгей индикаторына негізделуі керек,

Әлеуметтік қамсыздандыру жүйесі мүмкіндігі шектеулі балаларға, еңбекке жарамсыз күтім жасайтын адамдарға ата-аналары, туыстары, олардың жоғалған өмірлік мүмкіндіктері, қол жетімсіздігі толық жұмыспен қамту, ең төменгі зейнетақымен қамсыздандыруымен ата-аналардың орнын толтырмайды

Мемлекет жетім балаларды, сондай-ақ, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды міндетті отбасылардың кәсіби, әлеуметтік мүмкіндіктерден айырылуын, өмір сүруін өтеу тұрақты күйзеліс, материалдық құралдардың жетіспеушілігі жағдайында әлеуметтік мекемелерде мемлекеттік бюджет бірнеше есе қымбатқа түседі.

Бұл барлығы материалдық тұрғыдан, адамның қадір-қасиетіне, қамтамасыз ету талаптарына сәйкес олардың еркін және толық дамуы деформацияланған тәсілді жою қажет. Бұрын тиісті жағдайларда өмір сүруге тиіс біздің қоғам мүшелерінің балаларды әлеуметтік қорғау функцияларының кейбір осал тұстарының дауысы естілуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті - елбасы Н.Ә. НАЗАРБАЕВТЫҢ «Қазақстан-2050" Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қ., 2012 жылғы 14 желтоқсан// <http://adilet.zan.kz/>

2.Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы N 858 Жарлығы // <http://adilet.zan.kz/>

3. Тоқаев Қ.К. «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс қимыл кезеңі» Қазақстан халқына Жолдауы. 2020 жылғы 1 қыркүйек // <https://www.akorda.kz/>

4. Бурибаев Е.А., Хамзина Ж.А. Правовое регулирование социальных прав, гарантий семьи и ребенка в условиях реализации нового социального курса в Республике Казахстан. М.:Библио-Глобус, 2017. – 222 с. – ISBN: 978-5-9909916-6-8 – doi: 10.18334/9785990991668

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ ПО ДИСЦИПЛИНЕ ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО РК

Меирбекова Гульжазира Болатовна

ассоциированный профессор кафедры «Юриспруденции» КазНПУ имени Абая,
Республика Казахстан, г. Алматы

Молдахметова Жанара Еспаевна

магистр юридических наук, старший преподаватель кафедры
«Юриспруденции» КазНПУ имени Абая, Республика Казахстан, г. Алматы

Аннотация: В данной статье проанализированы характерные особенности проведения семинарских занятий по дисциплине Гражданское процессуальное право РК. Сегодня в казахстанскую систему высшего образования внедряются технологии высшего образования, применяемые в западных странах, соответственно, происходит существенное реформирование казахстанского образования. Семинарское занятие играет важную роль в обучении и выполняет несколько важных функций.

Ключевые слова: Образование, семинарское занятие, гражданское процессуальное право, дисциплина, интерактивные методы.

Образование, будучи одним из самых фундаментальных, традиционных и устойчивых институтов общества, должно отвечать на глобальные вызовы дня сегодняшнего и дня завтрашнего. Можно сказать, что основой, корнем цивилизованной, развитой страны является образование. Высокоорганизованная, зрелая система образования - главный залог развития любого государства. Поэтому совершенствование сферы образования-это серьезная, актуальная проблема любого государства.

Елбасы Н.А.Назарбаев в своем Послании народу Казахстана в далеком 2005 году акцентировал внимание на том, что «нам необходимо создать кадровый фонд для высокотехнологичных и наукоемких производств будущего. Без современной системы образования и современных управленцев, умеющих дистанцироваться и мыслить масштабно, мы не сможем построить инновационную экономику. Следовательно, необходимо принять соответствующие меры, направленные на развитие технического и профессионального образования всех уровней» [1]. А также Президент Республики Казахстан К.К. Токаев в своем недавнем Послании народу Казахстана отметил, что «В целях повышения уровня грамотности граждан, их цифровых знаний поручаю Правительству Концепцию непрерывного образования. В этом документе нужно предусмотреть активное внедрение альтернативных вариантов неформального образования, признание результатов самостоятельного обучения, сертификацию профессиональных навыков. Мы также должны переориентировать всю систему профессионального образования

на формирование компетенций, востребованных на рынке труда» [2].

Вузы, придерживаются профессионального образования на формирование компетенций студентов, востребованных на рынке труда, а также внедряют в образовательный процесс современные, инновационные методы обучения и подготовки квалифицированных, профессиональных, конкурентоспособных специалистов.

Соответственно, были предложены интерактивные методы, влияющие на эффективность обучения, получения образования в системе образования университета. При индивидуальном творчестве преподавателей они на разных уровнях реализуют лекционные и семинарские занятия, организуют самостоятельную работу студентов.

Сегодня в казахстанскую систему высшего образования внедряются технологии высшего образования, применяемые в западных странах, соответственно, происходит существенное реформирование казахстанского образования. Западная технология высшего образования предусматривает усвоение большей части знаний, передаваемых по конкретному предмету, в результате самостоятельных поисков, индивидуальной творческой деятельности студентов. Соответственно, западная образовательная технология предусматривает сокращение аудиторных часов. На лекциях излагаются только основные выводы по соответствующей дисциплине.

А также, использование компьютерных технологий преподавателями предметниками вызывает сегодня больше вопросов, чем имеет готовых ответов и решений. Тем не менее, использование в образовательной деятельности Интернет-технологий, значительно повышает мотивацию обучения у студентов, действительно помогает более продуктивно внедрять современные педагогические технологии, такие как: личностно-ориентированное обучение, метод проектов, развитие интегративного подхода, обучения в деятельности. Говоря о междисциплинарных контактах при обучении студентов, нельзя не сказать, что компьютер является универсальным средством обучения и может быть с успехом использован в преподавании дисциплин любой отрасли, в частности и отрасли психолого-педагогических дисциплин, на самых различных по организации и содержанию занятиях. Поэтому при изучении тех или иных тем важно определить ту форму учебной деятельности, которая наиболее согласуется с компьютерной технологией. Ею может быть и лекция, и практическое занятие, и лабораторное, и семинарское, и самостоятельная работа, и контроль и др. [3, с. 230].

Обучение по основным базовым дисциплинам в Казахстане осуществляется в короткие сроки. В течение одного семестра в сжатые сроки изучается одна из базовых дисциплин «Гражданское процессуальное право РК». Гражданское процессуальное право является ведущей учебной дисциплиной, включающей важные фундаментальные знания для будущего юриста. Он формирует фундаментальные знания, которые являются основой, необходимой для освоения других дисциплин гражданского права. Целью изучения дисциплины гражданское процессуальное право является понимание студентами значения норм права, регулирующих общественные отношения, возникающие

между судом и участниками дела в ходе отправления правосудия по гражданским делам, приоритета судебной формы защиты права, тесной связи норм права с их применением на практике, понимание у студентов правовых установок, всех основных процессуальных явлений: сущность сферы гражданского процессуального права, сам процесс как деятельность суда, специфика процессуальных отношений, формирование правовых представлений о правах и обязанностях лиц, участвующих в деле, и суда, стадиях процесса, т. е. которыми руководствуется гражданское процессуальное право.

Образование и образовательный процесс – это отношения двух сторон. Поэтому его эффективность зависит от интересов, действий обеих сторон (Обучающийся, обучающегося). Тем не менее, можно сказать, что определяющую роль в этом отношении играет обучающий (в конкретном случае преподаватель). Потому что обучение каждого подрастающего поколения, наряду с обучением, позволяет нам, как будущему специалисту, самостоятельно решать многие необходимые вопросы.

Семинарское занятие по дисциплине Гражданское процессуальное право в формировании подрастающего поколения юридической квалификации страны имеет высокую актуальность. В то время как лекция по Гражданскому процессуальному праву способствует расширению кругозора студентов, формируя фундаментальные, теоретические, процессуальные знания, семинарское занятие является основным путем обобщения знаний, полученных на лекции и вне ее, становления студентов как квалифицированных юристов, личностей. На семинарском занятии по дисциплине «Гражданское процессуальное право» студенты получают практические знания, что гражданское процессуальное право является основой всей национальной системы процессуального права, сферой фундаментального права.

Основными задачами дисциплины Гражданское процессуальное право Республики Казахстан являются: ознакомление с необходимыми источниками права, концептуальными вопросами отрасли права, освоение важных законодательных актов и международных договоров, регулирующих гражданское судопроизводство с участием Казахстана, содержащих гражданские процессуальные нормы, четкое разъяснение смысла каждой процессуальной нормы, ее конкретного содержания, знание принципов судебной деятельности, утверждение четкого мнения о правах и обязанностях участников гражданского процесса, о правовых и нравственных требованиях к ним. Поэтому студент постигает основы системы делопроизводства, учится работать с нормативными правовыми актами. В целом, на семинарском занятии «Гражданское процессуальное право» будут сделаны первые шаги в подготовке квалифицированных и образованных специалистов-юристов, способных сочетать делопроизводство с практикой, способных выявить какую-либо проблему в сфере делопроизводства и найти пути ее решения.

Изучение Гражданского процессуального права имеет большое значение. Теория и практика гражданского процессуального законодательства призваны стать эффективным средством защиты чести и достоинства граждан, разрешения трудовых конфликтов и других споров, взыскания морального и материального

вреда, обеспечения прав и законных интересов всех субъектов гражданско-правовых отношений. Для исполнения судебных актов должна быть выстроена эффективная действующая система.

Реализация этих задач требует квалификации в работе судей, прокуроров, адвокатов, нотариусов, юристов. Формированию квалифицированного корпуса судей, понимающих рыночную и демократическую природу права, знающих современное устройство гражданского общества и государства, способствует получение студентами глубоких знаний в области гражданского процессуального законодательства Республики Казахстан.

Преподаваемые дисциплины иных отраслей права, исходя из них, конкретизируют и углубляют соответствующую сферу. Такая руководящая, фундаментальная роль предмета гражданского судопроизводства говорит о необходимости уделять особое внимание вопросу образования студентов по соответствующей дисциплине. Семинарское занятие играет важную роль в обучении и выполняет несколько важных функций. Первая – познавательная. Позволяет организовать творческое, активное изучение теоретических и практических вопросов, установить непосредственное общение преподавателя со слушателями, формирует самоконтроль за правильным пониманием изучаемого материала со стороны слушателей, закрепляет и расширяет знания.

Воспитательная функция опосредует связь теоретических знаний с практикой, усиливает обратную связь субъекта и объекта воспитания, формирует принципиальность и смелость в суждениях, самокритичность, дает широкие возможности преподавателю для индивидуальной работы.

Функция контроля обучаемых за усвоением учебного материала. В процессе семинарского занятия преподаватель определяет и контролирует подготовку обучаемых по данной теме и закрепляет полученные в процессе лекции и самостоятельной работы знания. Важное значение в освоении соответствующей дисциплины имеет эффективное проведение семинарских занятий. Цель дисциплины "Гражданское процессуальное право" и организация образовательного процесса свидетельствуют об обоснованности проведения семинарских занятий в основном в четырех различных формах: первая - свободный ответ студента на отдельные вопросы заданной темы; второй-вопрос-ответ; третий-решение ситуационных задач; четвертый-письменный запрос. Каждая из наиболее часто используемых форм проведения семинарского занятия имеет свои особенности, преимущества. Они будут эффективны при совместном использовании, а не по отдельности. Первая форма-свободный ответ студента на отдельные вопросы заданной темы повышает способность студентов говорить, излагать мысли и излагать усвоенные теоретические данные.

Метод проведения семинарского занятия в вопросно-ответной форме проводится двумя способами: в виде участие 4-5 студентов на видеосеминаре и получения преподавателем четкого ответа на конкретный вопрос, и опрос студентов в группе друг друга. Этот метод проведения семинарского занятия позволяет за короткий промежуток времени семинара 50 мин. опросить и оценить, как можно больше студентов (25-30). Преимущество этого метода заключаются в следующем: быстрое мышление студентов, четкое и лаконичное

изложение, способность слушать и оценивать другого студента, а также возможность дополнять недостатки в ответе одного студента. Одна из приемлемых сторон этого метода для студентов заключается в том, что он позволяет студентам повышать свою оценку. Следующая форма оценки знаний, полученных студентами на семинарском занятии по дисциплине гражданское производство-решение ситуационных задач.

Составление и решение ситуационных задач является наиболее эффективным методом формирования высокого уровня правосознания студентов, и выделяют несколько видов учебных ситуаций: 1) актуализация проблемы; 2) иллюстрация события; 3) нахождение причинно-следственных связей; 4) перевод абстрактных понятий в конкретные явления; 5) упражнение в нравственном поступке; 6) проектная деятельность, направленная на умножение знаний и умений; 7) принятие решения, основанного на рациональных мотивах [4, С. 4].

Решение ситуационных задач предусматривает совмещение теоретических знаний студентов с практикой, иными словами, проверку умения применять нормы процессуального права в практической ситуации. Очень важным для будущего юриста, является умение использовать теоретические знания применительно к практическим ситуациям и на его основе решать практические ситуации. Ситуационные задачи эффективны не только для становления студентов, как будущих квалифицированных специалистов-юристов, но и для получения высоких баллов в итоговой форме оценки полученных знаний (на экзамене). Потому что, как известно, один из экзаменационных вопросов состоит из ситуационных задач.

В число важных форм учебных работ, которые могут свидетельствовать о результатах учебной деятельности и подлежат оценке, входят разнообразные творческие работы, одной из разновидностью которых являются ситуационные задачи. На указанных основаниях разумно строить всю систему оценивания знаний обучающихся [5, с. 4].

Следующей формой проведения семинарского занятия по дисциплине Гражданское процессуальное право является письменный опрос студентов по теме. Письменный ответ способствует формированию и повышению у студентов умения обобщать, анализировать и обобщать приобретенные знания. Метод письменного опроса часто используется в зависимости от психологического состояния отдельных студентов. Она позволяет оценить знания замкнутого, неуверенного в себе студента и с помощью преподавателя избавить его от таких недостатков.

В результате прохождения семинарского занятия Студент знает основные этапы развития гражданского процессуального законодательства, стадии Гражданского процесса, актуальные и приоритетные вопросы теории и практики Гражданского процессуального законодательства, отражающие историю развития и современное состояние процессуальной системы Казахстана, а также вопросы гражданского процессуального права, понятия доказательств, процесса доказывания, рассмотрения дел в судах первой, апелляционной, кассационной инстанций, совершенствует знания о порядке пересмотра и исполнения решений

в исполнительном производстве [6, с. 284].

При этом студент будет знать процессуальные школы и направления и сможет сформулировать научную и самостоятельную позицию по отдельным вопросам гражданского процессуального права, а также научится самостоятельно применять на практике нормы Гражданского процессуального законодательства с самостоятельным анализом теоретических и практических вопросов гражданского процессуального права.

Список использованной литературы:

1. Нурсултан Назарбаев. «Казахстан на пути ускоренной экономической, социальной и политической модернизации». 18 февраля 2005 года // http://adilet.zan.kz/rus/docs/K050002006_/links

2. Токаев К.К. Послание Президента РК. «Казахстан в новой реальности: время действий» 01 сентября 2021 года // <https://primeminister.kz/ru/address/01092020>

3. Нигматов З.Г., Шакирова Л.Р. Теория и технологии обучения в высшей школе: Курс лекций / Под ред. З.Г. Нигматова. –2012.-357 с.

4. Агеева Н.А., Шаповал Г.Н., РЕШЕНИЕ СИТУАЦИОННЫХ ЗАДАЧ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ НАВЫКОВ ЭТИКОПРАВОВОГО ИЗМЕРЕНИЯ МЕДИЦИНСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.// Электронный научный журнал «ЛИЧНОСТЬ В МЕНЯЮЩЕМСЯ МИРЕ: ЗДОРОВЬЕ, АДАПТАЦИЯ, РАЗВИТИЕ» www.humjournal.rzgmu.ru/

5. Боков Сергей Никанорович СУДЕБНАЯ ПСИХИАТРИЯ КОНТРОЛЬНЫЕ ЗАДАНИЯ В ТЕСТОВОЙ ФОРМЕ И ЗАДАЧИ. Учебно-методическое пособие. Воронеж. Издательский дом ВГУ, 2018.-56 с.

5. Меирбекова Г. Б. Методика проведения семинарских занятий интерактивными методами. Столетие Д. А. Кунаева. Материал 1-й научно-методической конференции профессорско-преподавательского состава университета «Инновации в образовании: методология, технология, опыт» 19 января 2012 г. Алматы, 2012, с. 100-103.

TRADITIONAL AND MODERN APPROACHES TO TEACHING OF GOSOKU RYU KARATE IN UKRAINE

Anatoliy Lozovyy

expert of the European Academy EurEthICS ETSIA, level 8 EQF
Representative office of the International Karate Association (IKA, Inc),
Ukrainian Academy of Budo and Martial Sports, Ukraine, Sumy

The content, quality and reliability of the technical arsenal, as an asset and a visiting card of style, require constant systemic control and modernization.

The representative office of the International Karate Association (IKA, Inc), which develops the *Gosoku Ryu* style in Ukraine, uses its own training and certification system, which is based on traditional methods with the use of a modern competence-based approach. The key point is the following - the quality and reliability of technical training is determined by a combination of two factors: 1) the skill of mastering the actual technical action in various quality modes; 2) the level of special technical competence - an integral indicator of compliance, efficiency and reliability of a technical action or a combination of actions in sports practice and / or in self-defense.

The proposed system assumes the use of three quality modes of technical actions, which correspond to the three components of the *Singitai* principle - the trinity of technique, body and spirit [1].

1. **The *Waza* mode** corresponds to the *gi* (technique) component in *Singitai*. This is the basic mode of mastering the technique, with the help of which a complete technical framework of an attacking or defensive action is formed, which provides for: 1) understanding the purpose, essence and form of the action being studied; 2) a fixed skill of the correct form of the actual technical action; 3) the fixed skill of the correct shaping the fist and foot as striking body parts; 4) synchronization of technical actions with stands and movement; 5) coordination of technical action and breathing; 6) the skill of spatial orientation: anticipatory gaze, maintaining the correct shape and direction of movement after turns.

2. **The *Kime* mode** corresponds to the *Tai* (body) component in *Singitai*. The transition to this mode is allowed after mastering the technique in the *Waza* mode, and its purpose is to implement the physical component of the attacking or defensive action through the formation of the so-called "striking body", which implies: 1) focusing all the technical and physical potential of the fighter in the final phase of the technical action at the moment and at the point of contact with the opponent (*Kime*); 2) focusing mental control on synchronizing the actions of all parts of the body; 3) the formation,

strengthening and coordination of the work of muscle chains for different types of attacking and defensive actions; 4) fixed skill of regulation of muscle tension and relaxation; 5) the increase in power in the bundle from movement to movement; 6) the skill of maintaining the background state of readiness (*Zanshin*).

3. **The *Kensei* mode** corresponds to the *Sin* (spirit) component in *Singitai*. The transition to this mode is allowed after mastering the technique in the *Kime* mode, and the purpose of which is to implement the mental component of the attacking or defensive action by modeling the emotional state of the fighter in a real battle situation, which implies: 1) focusing the entire technical, physical and mental potential of the fighter in the final phase of the technical action at the moment and at the point of contact with the opponent (*Kiai*); 2) the implementation of the high-speed component of the technical action due to the skill of relaxing the antagonist muscles; 3) creation of an adjustable model of the emotional state when using a technical action in a real fight due to its visualization (*Bunkai*); 4) understanding the difference between technical actions with a predominance of a power or speed component and their corresponding application; 5) rhythm in kata according to *Bunkai*.

Of the five levels of special competence practiced in IKA, Inc [2], we distinguish three levels related to technical training: 1) **Consciously incompetent**, when a beginner admits his own inability or inadequacy of his skills to the requirements of a given style, and this motivates him to obtain proper skills; 2) **Consciously competent** - the performance of technical actions or their combinations is technically correct and in the right mode under standard conditions under conscious mental control; 3) **Unconsciously competent** - a fixed skill of performing technical actions or their combinations technically correctly and in the right mode automatically and without conscious mental control, as well as the skill of intuitive choice and adequate application of technique in a non-standard, spontaneously arising situation.

The system of long-term training in *Gosoku Ryu* karate provides for the gradual inclusion of new techniques in the training program and certification tests for student and master levels (*kyu* and *Dan*) [3]. A successful demonstration of an attacking or defensive action in the course of a certification test is not evidence of its complete mastery, but only confirms that the technique was performed technically correctly in the mode required for this level. At higher levels of training, an increase in the quality and reliability of previously studied techniques is provided by strengthening the mode of their implementation (Table 1).

At the initial stages of training (10-3 *kyu*) testing of new technical actions is carried out in the *Waza* mode. The experience and increased level of *karate-kas* training allows testing immediately in the *Kime* mode (2-1 *kyu* and 1 *Dan*) or *Kensei* mode (2-3 *Dan* and higher). In this case, the technique of the previous levels must be demonstrated in a higher mode.

Table 1.
Quality modes of technical actions at different stages of training

<i>kyu / Dan</i>	level		
	<i>Waza</i>	<i>Kime</i>	<i>Kensei</i>
1	2	3	4
10-9 kyu	program of 10-9 kyu		
8-7 kyu	program of 8-7 kyu		
6-5 kyu	program of 6-5 kyu	program of 10-7 kyu	
4-3 kyu	program of 4-3 kyu	program of 6-5 kyu	program of 10-7 kyu
2-1 kyu		program of 4-1 kyu	program of 10-5 kyu
1 Dan		program of 2 kyu - 1 Dan	program of 10-3 kyu
2 Dan			program of 10 kyu -2 Dan
3 Dan			program of 10 kyu - 3 Dan

Synchronized with this, the level of special competence is monitored. The study of a new technique begins with the level of Consciously incompetent, by the time of certification testing, it must move to a confident level of Consciously competent and and it must continues until the level of Unconsciously competent is reached at subsequent stages of training.

The mastery of an attacking or defensive action can be considered complete when a stable skill of demonstrating it in the *Kensei* mode is formed, and the special technical competence of *karate-ka* reaches the level of Unconsciously competent.

References

1. Lind, Werner (2007) Encyclopedia of Martial Arts / Werner Lind // Moscow: Astrel: AST, 2007. - 927 pages
2. Kuratomi, Rod (2020) Karate: The Mental Edge. / Rod Kuratomi // Glendale, USA: IKA, Inc, 2020. – 241 pages
3. Grigorian, Mark (2009) Karate-do: A Way of Life. / Mark Grigorian // Los Angeles, USA: Empire Books, 2009. – 262 pages

ROLE-PLAYING AS AN EFFECTIVE TOOL FOR TEACHING UKRAINIAN TO FOREIGN STUDENTS

Nataliia Dyman

MA in Philology,

Assistant at the Department of Language Training
Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

The use of innovative forms of learning in the education system contributes to improving its quality in accordance with established norms, requirements and standards and, equally importantly, with the needs of society and the individual. Such teaching method allows training a specialist who possesses not only theoretical knowledge, but also practical skills and abilities, who will be competitive in the labour market and oriented towards successful and effective solution of professional tasks.

The essence of interactive methods resides in the fact that training is focused on more active interaction of students not only with the teacher, but also with each other and on the predominance of students' activity in the learning process. These methods are built on the psychological mechanisms of strengthening the influence of the group on the process of mastering the experience of interaction and mutual learning by each participant [1]. The implementation of interactive teaching methods is one of the most important directions for improving student training in a modern educational institution.

Role-playing is one of the widely used interactive forms of learning. Compared to traditional forms of classes they have a number of advantages: they help to develop cognitive sphere of students, in particular, figurative thinking, memory, perception of reality; they perform cultural function; they envisage active participation of the whole group and each of its members. Thanks to role-playing games, norms of behavior in public places are formed. Students acquire knowledge about Ukrainian speech etiquette, the role of verbal and non-verbal means in the process of communication. Each of the participants in the game can imagine themselves in one or another role, foresee the consequences of their actions and manage the dialogue independently. Role-playing gives an opportunity to "simulate" a communicative situation that can actually happen [1, 2].

Our experience in teaching the Ukrainian language to foreign students when using such interactive technology as role-playing showed its high efficiency for students' knowledge assimilation and formation of their communicative competence. Students are impressed by the fact that during the game a barrier between them and the teacher is destroyed, there is an opportunity for shy and indecisive students to express themselves. The topics of greatest interest are "In the canteen", "The doctor-patient", "On the street".

In the case of the role-play "In the canteen", which helps the student to get oriented in catering establishments, educational supplies are spread out on the table. One student plays the role of the salesperson and the other plays the role of the cashier. The other students take turns going to the canteen and ordering food.

In the role-play "Doctor–patient", the students learn how to conduct a dialogue with an imaginary doctor, allowing them to prepare for their visit to the health centre. In doing so, the student adheres to the role-play scenario: using formulas of speech etiquette, trying to explain the reason for their visit to the doctor, formulating a health complaint.

A useful practice for international students is to take part in a role play called "On the street". One of the students is uncertain about the location of a pharmacy or supermarket in the city. Other students play the role of passers-by. They advise how to get there, how many minutes it takes to get to the hospital, whether it is necessary to make a change and at which stop you have to get off. Other effective games were "At the post office" (postal worker – visitor), "At the bank" (bank worker – customer), "At the exam" (teacher – student) and others.

Different types of dialogue were used during the role-plays: micro-dialogue – 2–4 mutual cues; teacher-student, student–student model dialogue; polylogue with 3–5 students. It is important to offer students to create their own dialogues according to one of the models, because by preparing for such games and taking part in them, students show not only cognitive independence, but also cognitive activity. Thus, the activity of the teacher gives way to the activity of the students, and the task of the teacher is to create conditions for their initiative. The teacher should regulate the learning process by determining its general direction. It is necessary to prepare tasks in advance and formulate questions or topics for discussion in groups, control the time and order of the planned work plan, giving advice, explaining difficult terms, helping in case of difficulties.

It is important to record typical mistakes made by the students and correct them after the game is over. An effective tool is video-recording of the game, which allows reviewing which mistakes were made, which language forms were inadequate to the situation.

Thus, role-playing is an effective tool in learning Ukrainian language by foreign students, which stimulates communication in Ukrainian language, promotes its conscious learning, development of such qualities in a student as independence and initiative.

References

1. Abzalova S.A., Nelyubina U.A. Interactive methods of teaching foreign languages in non-language universities / Kazan Technological Uni. 2018. P. 258–260.
2. Ovdyyuk V.V. New interactive technologies in the practice of teaching Ukrainian as a foreign language / Teaching languages at Higher Institutions. 2017. Vol. 30. P.110–120.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Байжунусова Гульжан Каирлиевна

Магистр педагогических наук,
преподаватель Павлодарского
педагогического университета

Маты Мерей

Магистрант специальности
«Педагогика и методика начального обучения»
Павлодарского педагогического университета

Становление функциональной грамотности происходит в образовательном процессе, который построен в методологии компетентно-деятельностного подхода. В структуре функциональной грамотности главным представляется осознание обучаемым значимости решаемой проблемы для себя лично. В настоящее время вновь актуализируется идея о том, что процесс обучения протекает внутри собственной, личной деятельности учащегося и только на основе формирования конкретных видов деятельности, у него возникают и развиваются определенные психические способности, умения и действия. Таким образом, процесс обучения не сам по себе непосредственно развивает человека, а лишь при условии, когда он имеет деятельностные организационные формы и, обладая соответствующим содержанием, в определенном возрасте способствует формированию тех или иных типов деятельности. Следовательно, между психическим развитием человека и обучением всегда стоит его деятельность. При этом возрастает роль отбора содержания образования. Знания и опыт человека формируются и проявляются в деятельности, что акцентирует внимание на создание соответствующих педагогических условий для самостоятельной познавательной деятельности обучающихся, массовое внедрение проблемного обучения и проектного метода, групповой и коллективной работы на уроке, использование электронных образовательных ресурсов, технических средств.

Функциональная грамотность показывает, насколько обучающийся может использовать полученные знания, умения и навыки в реальных жизненных ситуациях. Она фиксирует минимально необходимый уровень готовности личности для осуществления ее жизнедеятельности в социуме.

В современной педагогике выделяют 3 основные формы деятельности учащихся: групповая, парная и индивидуальная.

В соответствии с компетентно-деятельностным подходом актуализируются интерактивные технологии процесса обучения, осуществляемые в условиях постоянного, активного взаимодействия всех учащихся.

Интерактивная деятельность на уроках предполагает организацию и развитие диалогического общения, которое ведет к взаимопониманию, взаимодействию, к совместному решению общих, но значимых для каждого ученика задач. В ходе диалогового обучения учащиеся учатся критически мыслить, решать сложные проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей информации, взвешивать альтернативные мнения, принимать продуманные решения, участвовать в дискуссиях, общаться с другими людьми.

Использование интерактивной модели обучения предусматривают моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, совместное решение проблем.

Интерактивная технология – это сложное по своей структуре образование, которое целенаправленно включает два типа познавательных установок – репродуктивную (ориентация на воспроизведение уже готового знания) и продуктивную (интенция на создание нового знания), которые являются уровнями организации коллективного решения проблемных задач, а также необходимость коммуникативной компетентности участников для осуществления вербализации и установления обратной связи. Репродуктивная установка оказывается эффективной лишь при высказывании своего мнения, опирающегося на тот уровень знаний, которым обучаемый располагал на начало интерактивного занятия (игры, тренинга, анализа кейса и т.д.). Продуктивная установка, в основе которой лежит рефлексивный компонент, более эффективна в ситуациях, когда задача для её решения требует новой информации и новых технологий решения.

Выделяются следующие критерии отбора элементов интерактивной технологии: а) априорный коммуникативный опыт; б) индивидуально-психологическая готовность, включающая мотивационный аспект, общеучебные и специфические компетенции, критерии учета когнитивных структур (память, мышление, воображение, когнитивные механизмы, когнитивные процессы, когнитивные операции. К последним относятся 1. Сравнение, вскрывающее отношения сходства и различия между соотносимыми объектами. 2. Мысленное расчленение целостной структуры объекта на составные элементы (анализ). 3. Мысленное воссоединение элементов в целостную структуру (синтез). 4. Абстракция и обобщение, при помощи которых выделяются общие признаки «освобождаемые» от единичных, случайных и поверхностных «наслоений». 5. Конкретизация, являющаяся обратной операцией по отношению к абстрагирующему обобщению и реализующая возврат ко всей полноте индивидуальной специфичности осмысливаемого объекта».

Из всего арсенала интерактивных технологий наиболее адекватны задачам формирования и развития функциональной грамотности технологии критического мышления, кейс-технология, портфолио, проектирования, исследования и педагогических мастерских.

Отличительной чертой всех названных технологий, помимо формулирования общих задач, является ряд конкретных форм и методов

деятельности, направленных на их решение. В результате обучения учащиеся должны:

– Освоить методы самостоятельной работы, интеллектуальные дисциплины. необходимые для развития независимого критического мышления.

– На основе полученных знаний и личного опыта научиться самостоятельно решать поставленные задачи и проблемы. принимать решения и нести за них ответственность.

– Развивать чувство коллективной и индивидуальной ответственности

– Закрепить и углубить полученные знания

– Овладеть навыками самообразования

– Выработать способности саморазвития и потребность в нем.

Технология критического мышления представляет собой целостную систему, формирующую навыки работы с информацией в процессе чтения и письма. Она направлена на освоение базовых навыков открытого информационного пространства, развитие качеств гражданина открытого общества, включенного в межкультурное взаимодействие. Технология открыта для решения большого спектра проблем в образовательной сфере. Критическое мышление – это один из видов интеллектуальной деятельности человека, который характеризуется высоким уровнем восприятия, понимания, объективности подхода к окружающему его информационному полю [108].

Реализация технологии критического мышления преследует достижение следующих целей:

- Формирование нового стиля мышления, для которого характерны открытость, гибкость, рефлексивность, осознание внутренней многозначности позиции и точек зрения, альтернативности принимаемых решений.

- Развитие таких базовых качеств личности, как критическое мышление, рефлексивность, коммуникативность, креативность, мобильность, самостоятельность, толерантность, ответственность за собственный выбор и результаты своей деятельности.

- Развитие аналитического, критического мышления.

Задача научить школьников:

- выделять причинно-следственные связи;

- рассматривать новые идеи и знания в контексте уже имеющихся;

- отвергать ненужную или неверную информацию;

- понимать, как различные части информации связаны между собой;

- выделять ошибки в рассуждениях;

- делать вывод о том, чьи конкретно ценностные ориентации, интересы, идейные установки отражают текст или говорящий человек;

- избегать категоричности в утверждениях;

- быть честным в своих рассуждениях;

- определять ложные стереотипы, ведущие к неправильным выводам;

- выявлять предвзятые отношение, мнение и суждение;

- уметь отличать факт, который всегда можно проверить, от предположения и личного мнения;

- подвергать сомнению логическую непоследовательность устной или письменной речи;
- отделять главное от существенного в тексте или в речи и уметь акцентировать на первом;
- формировать культуру чтения, включающую в себя умение ориентироваться в источниках информации, пользоваться разными стратегиями чтения, адекватно понимать прочитанное, сортировать информацию с точки зрения ее важности, «отсеивать» второстепенную, критически оценивать новые знания, делать выводы и обобщения;
- стимулировать самостоятельную поисковую творческую деятельность, запускать механизмы самообразования и самоорганизации.

Список литературы

1. Фролова П.И.. К вопросу об историческом развитии понятия «функциональная грамотность» в педагогической теории и практике / П. И. Фролова // Наука о человеке: гуманитарные исследования. – 2016. – № 1 (23). – С. 179–185.
2. Фрумин И.Д., Добрякова М.С., Баранников К.С. и др. Универсальные компетентности и новая грамотность: чему учить сегодня для успеха завтра. Предварительные выводы международного доклада о тенденциях трансформации школьного образования. – М: НИУ ВШЭ, 2018. – 28с.
3. Игишева О.П., Солтовец Е.М. Бондаренко А.В. Интерпретационное своеобразие концепта «функциональная грамотность» в российской и европейской теории образования // Интернет-журнал «Мир науки» 2017. – Т. 5. – № 4. – С. 1-10.
4. Басюк В.С., Ковалева Г.С. Инновационный проект министерства просвещения «Мониторинг формирования функциональной грамотности»: первые результаты // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2019. – Т.1. – №4(61). – С.13-33
5. Дюшеева Н.К., Кубатбеков М.М. Функциональная грамотность будущего педагога: сущность и содержание // Инновации в науке: сб. ст. по матер. LXIV междунар. науч.-практ. конф. № 12(61). Часть I. – Новосибирск: СибАК, 2016. – С. 107-115.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ

Басюк Любов Вікторівна.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені
Григорія Сковороди» Україна

Канівець А.Ю.

Аспірант 1-року, вечірньої форми навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди» Україна

Актуальність теми. Підготовка фахівців майбутніх соціальних працівників – це тривалий у часі і достатньо складний процес. Крім засвоєння теоретичних знань, студенти мають отримати практичний досвід, виховати в собі необхідні риси характеру, відчувати себе приналежними до даної професії. Професіонал соціальної сфери має бути достатньо мобільним і швидко реагувати на зміни в політичній та соціальній сферах суспільства. Підготовка фахівців соціальної роботи потребує нових підходів та методик.

Майбутній фахівець у галузі соціально-педагогічної роботи має бути готовий до реальної практичної діяльності, володіти навичками самостійної праці й професійного самовдосконалення, ураховувати реальні умови соціального середовища, у якому здійснюється професійна діяльність. У зв'язку з цим постає проблема формування професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в умовах інтеграції соціальних інститутів, взаємодії у вирішенні пріоритетних соціальних питань.

Професійна підготовка майбутнього фахівця в умовах закладу вищої освіти представляє собою один з найважливіших і найоптимальніших шляхів забезпечення готовності належним чином виконувати передбачені суспільством професійні функції. Саме у закладі вищої освіти, як спеціально створеному соціальному інституті з підготовки представників певної професійної галузі, передбачено державою і створено умови для забезпечення формування фахівця, як всебічно розвиненої особистості, представника еліти суспільства певної держави, а також професійно підготовленого фахівця певної спеціальності.

Соціально вразливі верстви населення – це індивіди або соціальні групи, що мають більшу за інших ймовірність зазнати соціальних збитків від дії економічних, екологічних, техногенних та інших чинників сучасного життя.

З цією метою корисними є тісні зв'язки з соціальними службами, громадськими молодіжними і дитячими організаціями, благодійними фондами тощо: з управлінням служб у справах дітей, центрами соціально-психологічної реабілітації дітей. Представники партнерських організацій проводять просвітницьку роботу зі студентами з роз'яснення особливостей практичної соціально-педагогічної роботи з різними соціально уразливими категоріями, забезпечують для студентів бази для проходження соціально-педагогічної практики, залучають їх до участі в тренінгових заняттях («Стоп – насилля!», «Ні – торгівлі людьми», «Рівний – рівному») тощо, з формування практичних умінь з виконання соціально-педагогічних функцій, спрямованих на розв'язання конкретних проблем конкретної категорії населення. Позитивним моментом партнерської взаємодії є залучення студентів – майбутніх соціальних працівників до волонтерських заходів. Волонтерська робота спонукає студента до активної взаємодії із соціальним середовищем, до становлення тривалих взаємин із представниками різних соціальних груп суспільства, що сприяє засвоєнню соціального досвіду.

Отже, професійну підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи з соціально вразливими категоріями населення розглядаємо як цілеспрямований процес формування в них знань, умінь, навичок, якостей і практичного досвіду, необхідних для успішного вирішення завдань професійної діяльності з означеною категорією клієнтів.

Список літератури.

1. Перхайло Н. А. Підготовка майбутніх фахівців із соціальної роботи до ефективної партнерської взаємодії. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. 2018. № 3. С. 182-186.
2. Васильєва М. П. Партнерська взаємодія у підготовці майбутніх соціальних педагогів. *Підготовка соціального педагога на засадах партнерства: матеріали наук.-практ. конф., 24 листоп. 2015 р. / за ред. М. П. Васильєвої*. (Харків 24 листоп. 2015 р.). Харків:ХНПУ, 2015. С. 10–12.
3. Співак Я. Особливості професійної підготовки соціальних працівників із соціального захисту прав молоді в країнах Європи *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2018. № 30. С. 94-99.
4. Технології формування професійної компетентності у майбутніх соціальних працівників у позааудиторній роботі. Методичні рекомендації для позааудиторної роботи зі студентами спеціальності «Соціальна робота» / уклад.: Децюк Т.М. Чернігів: ЧНТУ, 2015. 88 с.

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ В КАЗАХСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ АБАЯ

Татарина Галия Шаукенбаевна

кандидат биологических наук, доцент
Казахский национальный педагогический
университет имени Абая, Казахстан

Кунакбаев Амантай Сарсенович

кандидат медицинских наук, профессор
Казахский национальный педагогический
университет имени Абая, Казахстан

Дистанционное образование подразумевает собой обучение студента при взаимодействии с преподавателем, осуществляемое с применением информационно – коммуникативных технологий.

В условиях пандемии дистанционное обучение дает возможность не прерывать процесс обучения.

В Казахском национальном педагогическом университете бурно развивается дистанционная форма обучения.

Благодаря развитию современных технологий обычное обучение поменяло свой формат. Отличие от традиционных форм обучения заключается, том, что занятия происходят удаленно, на расстоянии от преподавателя. На сегодняшний день удаленно можно пройти не только курсы повышения квалификации, но и получить полноценное высшее (или второе высшее) образование.

Дистанционное обучение, как и любой другой тип преподавания имеет отрицательные и положительные стороны. При условии постоянного развития технологий преимущества постепенно вытесняют недостатки [1,2].

К плюсам дистанционного образования можно отнести: доступность, гибкость, конкретные знания, актуальность знаний и т.д. К минусам же можно отнести нехватку личного общения и др. Кроме того, негативной стороной онлайн – образования принято считать и то, что оно не дает немедленной обратной связи. Значительным недостатком могут являться и трудности, возникающие в понимании учебного материала в процессе обучения онлайн. Дистанционная форма обучения не подходит для развития коммуникабельности, уверенности, навыков работы в команде.

При рассмотрении дистанционного обучения как деятельности, опосредованной компьютерными технологиями, надо отметить, что она характеризуется рядом психологических особенностей по сравнению с традиционными формами обучения. Использование компьютерных технологий в дистанционном образовании студентов, позволяет совершенствовать его познавательные процессы. Введение дистанционного образования

принципиально меняет ролевые позиции «преподаватель — студент». При традиционной форме обучения преподаватель выступает как интерпретатор знаний. С расширением образовательного пространства функцию интерпретации знаний возлагает на себя студент, а преподаватель — координирует обучение. Он консультирует студентов, направляет работу познавательных процессов студента, то есть берет на себя функции сопровождения профессионального становления студента.

Популярность дистанционного образования растет, так как у него много преимуществ. Количество лиц, обучающихся по одним и тем же программам в одном и том же университете определяется только характеристиками коммуникационного оборудования.

Преимуществами дистанционного обучения являются: возможность заниматься в удобное для себя время; нерегламентированный отрезок времени для освоения дисциплины; обучение без отрыва от производства; использование в образовательном процессе новейших достижений информационных и телекоммуникационных технологий; равные возможности получения образования независимо от места проживания, состояния здоровья, материальной обеспеченности обучаемого.

Дистанционное обучение расширяет и обновляет роль преподавателя, который должен координировать познавательный процесс, постоянно совершенствовать преподаваемые им курсы, повышать творческую активность и квалификацию в соответствии с нововведениями и инновациями.

Положительно влияет дистанционное образование и на студента, повышая его творческий и интеллектуальный потенциал за счет самоорганизации, стремления к знаниям, умение взаимодействовать с компьютерной техникой и самостоятельно принимать ответственные решения.

Дистанционные образовательные технологии основываются на проведении дистанционных учебных занятий в режиме «online» и «offline». Учебные занятия в режиме «online» предусматривают процесс учебного взаимодействия в режиме реального времени (видеоконференция, посредством обмена сообщениями по сети Интернет).

Учебные занятия в режиме «offline» предусматривают процесс учебного взаимодействия, при котором общение преподавателя и обучаемого асинхронно (электронная почта, работа обучаемого с учебником по заданию преподавателя с последующей сдачей итогового контроля). В настоящее время, при использовании современных информационных технологий акцент в обучении переносится в сторону самостоятельной работы, которая, как известно, является высшей формой деятельности студента.

Список использованной литературы:

1. <https://buki.kz/news/plyusy-i-minusy-distantcionnoho-obucheniya/>
2. Кузьяк Н.Б., Гаген Е.Ю. Современное дистанционное обучение. Преимущества и недостатки// Молодой ученый.-2017.-№11.-С.466-469.

USE OF MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH

Balikova Charos

First-year student of Samarkand State Institute of Foreign Languages,
Uzbekistan

In today's fast-paced world, most people speak two or more languages. Of course, the first of these languages is their mother tongue, and many linguists believe that special conditions should be created not only for the foreign language being studied, but also for mastering the mother tongue. It should be noted that as a result of reforms in the study of foreign languages, the younger generation, from preschool to higher education, is learning their mother tongue and a foreign language at the same time. The use of additional resources in the teaching of foreign languages to students, to further increase the interest and attitude of students to foreign languages through auxiliary teaching aids, to conduct each lesson in an interactive, ie active-student way, after classes teaching and the widespread use of traditional methods in this process. In the course of lessons organized with the use of innovative technologies, students' interest in a foreign language increases, and their independent creative work improves their skills and abilities. The etymology of the term "innovative technology" in the scientific literature means "innovation" (English innovation - introduced innovation, invention, "innovation" introduced in science and technology), and "technology" as a linguodidactical concept, "less time." , a set of rational methods of scientific organization of efforts to achieve the goals of education at the expense of energy and resources. The use of Cinquain, Brainstorming, Case, Zigzag, Cluster, Project, Method, Mind Mapping as specific methods of innovative technology in traditional pedagogy has yielded great results. Below we talk about the developing new pedagogies. 1) Artificial intelligence in education. The term "artificial intelligence" (AI) is used to describe computer systems. Artificial intelligence education systems are rapidly entering schools, colleges and universities. Although most people think of artificial intelligence as robot teachers, it also has its benefits. Applications designed for students include intelligent learning systems, dialogue-based learning systems, research-based learning environments, automated writing assessment, and interview agents. [1] Although programs designed for teachers are underdeveloped, they are a program that helps teachers improve their knowledge. It should be noted that the abilities of students and teachers, such as critical thinking, creativity, communication and cooperation, should be taken into account. It would be great if teachers, researchers, and other

stakeholders could work together to develop both the artificial intelligence applications and the teaching and learning methods. 2) Learning through open data. More than 250 national, local and city governments and global organizations share, create and use information with each other. These organizations seek to see the data used by the public, and many advanced services provide resources for the study of open data. Subsequent initiatives led them to innovative education. So the question is - what does open data offer as material? What is its role in learning and teaching? The key factor is authenticity. Shared data emerges as a result of real processes taking place within large organizations. The information that is often used in professional work has a real impact on our lives and the world around us. The second factor is the importance of this information in building the capacity of students. This can be a very strong psychological effect. Students will be able to compare what is happening in their cities, villages, and perhaps in their classrooms with what is happening near and far. Perhaps in the process, they can also identify problems and bring them to the attention of the local or the whole community. In one example, high school students in Italy were rewarded for construction projects while studying data on state funding. It is clear that open data connects students to each other, and as a result of information literacy, transparency, and evidence-based action, social movements for greater motivation have emerged. 3) Dealing with information use ethics. The use of digital technology in growing education is accompanied by a constant proliferation of ethical questions. The ethical issues here are a lot of information, for example, who owns it, how to interpret the information, how to protect the privacy of students and professors? There have also been cases of criticizing people they are unaware of. Maybe it's just a matter of time. To prevent such problems, develop a policy on data ethics in educational institutions, obtain students' consent to use the data, analyze any information in their interactions, get acquainted with their views on the education management system, the creation of an effective teaching system, as well as the support of students and staff should also be taken into account. There are currently no official classes. To do this, teachers must create opportunities for students. In today's digital world, the exchange of information between institutes and universities increases their effectiveness. [2]

Today, English teachers use the following innovative methods, drawing on the experience of United States and British educators: - "Creative Problem Solving" is the beginning of the story. students are referred to the judgment of the students; - Merry Riddles is an important part of teaching English to students, as they learn words they are unfamiliar with and find the answer to a riddle; - Quick answers help to increase the effectiveness of the lesson; - "Warm-up exercises" use of various games in the classroom to engage students in the lesson [3]; - Pantomime can be used in a class where very difficult topics need to be explained or when students are tired of writing exercises; - A chain story method helps to develop students' oral skills; - Acting

characters This method can be used in all types of lessons. Professionals such as Interpreter, Translator, Writer, and Poet can participate in the class and talk to students; - "Thinkers meeting" It is possible to "invite" poets and writers such as W. Shakespeare, A. Navoi, R. Burns. At such times, the use of the wise sayings they utter in the classroom will help young people to become perfect human beings; - The "When pictures speak" method is more convenient and helps to teach English, to develop students' oral speech, it is necessary to use thematic pictures; - Quiz cards are distributed according to the number of students and allow all students to attend classes at the same time, which saves time. As we have seen, each innovative technology has its own set of advantages. All of these methods involve collaboration between teacher and student, active participation of the student in the educational process.[3]

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ortiqov E.M. NEW PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH TO STUDENTS WITHOUT SPECIALIZED FOREIGN LANGUAGES, "Science and Education" Scientific Journal.
2. J.Jalolov „, Methods of teaching a foreign language”, Toshkent-2012, 99-100 p.
3. Muminova F.M. Use of modern innovative technologies in teaching English, Молодой ученый. — 2020. — № 18 (308).

САЛЫСТЫРУ ТЕОРИЯСЫНЫҢ МЕКТЕП АЛГЕБРАСЫНДАҒЫ ҚОЛДАНЫСТАРЫ ТУРАЛЫ

Серғазина Баян Ерланқызы

Математика –информатика мамандығының білімгері,
І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

Ғылыми жетекші

Кожашева Г.О.

п.ғ.к., қауым. профессор

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

Аннотация. Мақала салыстыру теориясының ұғымдарының мектептегі алгебра курсына қолданыстарын зерттеуге арналған. Мектеп математикасындағы салыстыру теориясының негізгі ұғымдарының орны түсіндіріледі, олардың алгебралық қолданыстарын жүйелеуге көңіл бөлінеді.

Тірек сөздер. Салыстырулар, салыстырулардың қасиеттері, салыстырулардың мектеп алгебрасындағы қолданыстары.

О ПРИЛОЖЕНИЯХ ТЕОРИИ СРАВНЕНИЙ В ШКОЛЬНОМ КУРСЕ МАТЕМАТИКИ

Аннотация. Статья посвящена исследованию приложений понятий теории сравнений имеющих отношение к школьному курсу алгебры. В частности освещается место основных понятий теории сравнений в школьном курсе математики, уделено внимание систематизации их алгебраических приложений.

Ключевые слова. Сравнения, свойства сравнений, приложения сравнений в школьном курсе алгебры.

Сандар теориясының маңызды мәселелерінің бірі болып табылатын салыстырулар теориясының негізіне тоқталайық. Салыстыру жөніндегі ұғым, мұны ең алғаш рет қолданған Гаусс, бір санның екінші санға бөлінгіштігі ұғымымен тығыз байланысты. Бұл ұғым бізге әсіресе берілген сандардың бірі екіншісіне бөлінетін-бөлінбейтінін және де қандай қалдық қалатынын білу керек болғанда аса қажет болмақ.

Мектеп математикасында салыстыру теориясының элементтерін көп жерде қолданады. Мысалы, екі айнымалылы бірінші дәрежелі теңдеуді шешуде, санды санға бөлгенде қалдықты табу, арифметикалық амалдың дұрыс орындалғандығын тексеру, жәй бөлшекті ондық бөлшекке айналдырғандағы период ұзындығын табу, тағы сол сияқты мәселелерде.

Үлкен сандардың бөлгендегі қалдығын табу үшін ұзақ есептеуге тура келеді. Көп жағдайда салыстыруды пайдаланып оңай есептеуге болады.

Бұл сияқты есептерді шешкенде салыстырулар теориясының көптеген жеңілдік туғызатынын байқаймыз.

Айталық m -алдын ала белгіленген бүтін оң сан делік. Былайғы жерде мұны біз *салыстыру модулы* деп атайтын боламыз. Егер $a-b$ (не $b-a$) айырмасы k санына бөлінетін болса, онда бүтін a мен b екі сан m модулы бойынша өзара салыстырымды делінеді [5,6,7].

Гаусс қолданған белгілеу бойынша a саны b санымен салыстырымды. a мен b сандары *салыстыру мүшелері* деп аталады. Мысалы, 27 мен 48 сандары 7 модулы бойынша өз ара салыстырымды

$$27 \equiv 48 \pmod{7},$$

өйткені $27 - 48 = -21$ саны 7 -ге бөлінеді. Алайда 37 мен 11 сандары 7 модулы бойынша өзара салыстырымды емес

$$37 \not\equiv 11 \pmod{7},$$

өйткені $37 - 11 = 26$ саны 7 -ге бөлінбейді.

Анықтама 1. a және b бүтін сандарын m санына бөлгенде қалдықтары тең болса, онда a және b сандарын m модулы бойынша салыстырымды (немесе тең қалдықты) дейді және $a \equiv b \pmod{m}$ деп жазады.

$(m) = (-m)$ деп есептейміз.

Егер $a = mq_1 + r_1$, $b = mq_2 + r_2$ және $r_1 = r_2$ болса, онда $a - b = m(q_1 - q_2)$ демек $(a - b) : m$.

Мысалдар. 1) $m = 3$
 $8 \equiv 5 \pmod{3}$ өйткені $8 - 5 = 3 : 3$

2) $m = 2$
 $12 \equiv 2 \pmod{5}$ өйткені $12 - 2 = 10 : 5$

Бұдан

Анықтама 2. Егер a және b сандары m модулы бойынша салыстырымды болса, онда $(a - b)$ айырым да m -ге бөлінеді.

Салыстырудың кейбір қасиеттерін еске сала кетейік.

1. Егер a санын m -ге бөлгенде қалдық r болса, онда

$$a \equiv r \pmod{m} \tag{1}$$

2. Егер $a_1 \equiv r_1 \pmod{m}$

$$a_2 \equiv r_2 \pmod{m}$$

.....

$$a_s \equiv r_s \pmod{m}$$

болса, онда

$$a_1 + a_2 + \dots + a_s \equiv r_1 + r_2 + \dots + r_s \pmod{m} \quad (2)$$

$$a_1 \cdot a_2 \cdot \dots \cdot a_s \equiv r_1 \cdot r_2 \cdot \dots \cdot r_s \pmod{m}$$

(3)

$$3. \text{ Егер } a \equiv r \pmod{m}, \text{ онда } a^n \equiv r^n \pmod{m} \quad (4)$$

4. $(a, m) = 1$ болса, онда Эйлер теоремасы бойынша

$$a^{\varphi(m)} \equiv 1 \pmod{m} \quad (5)$$

Егер p – жай сан болса, онда $(a, p) = 1$.

$$a^{p-1} \equiv 1 \pmod{p} \text{ немесе } a^p \equiv a \pmod{p}, \text{ кез келген } a \text{ үшін.}$$

Мысалдар қарастырайық:

Мысал 1. $a = (5622 + 179 - 346) \cdot 923$ санын 23-ке бөлгендегі шығатын теріс емес ең кіші қалдықты табу керек.

$5622 + 179 - 346 = 5455$ және 923 сандарын 23-ке бөлгендегі қалдықтарын табайық. Бөлгенде қалдықтар 4 және 3 екенін көреміз, онда салыстырудың (2) және (3) қасиетінен $a \equiv 4 \cdot 3 \equiv 12 \pmod{23}$ шығады. Демек, іздеп отырған қалдық 12-ге тең.

Дәрежеленген санның қалдығын табу үшін келесі ережені пайдаланамыз.

а) Дәреженің негізіндегі санды, дәрежелеуге ыңғайлы оң не теріс кіші қалдықпен айырбастаймыз.

б) Эйлер немесе Ферма теоремаларын қолданып дәреже көрсеткішті кішірейтеміз. Егер бұл теоремалар жарамаса, онда квадрат, куб дәрежені есептейміз.

Мысал 2. $a = (631^{57} + 250^{126}) \cdot 926$ санын 12-ге бөлгендегі оң ең кіші қалдықты тап.

Шешуі: Алдымен қосындының қалдығын табайық.

$$1) \ 631^{57} \text{ санын } 12\text{-ге бөлгендегі } r_1 \text{ десек, } 631^{57} \equiv r_1 \pmod{12}.$$

Ескертуді қолданайық:

$$2) \quad \text{а) } 631 \equiv 7 \pmod{12}, \text{ онда } 631^{57} \equiv 7^{57} \pmod{12}$$

$$\text{б) } \varphi(12) = 4, (7, 12) = 1, \text{ онда } 7^4 \equiv 1 \pmod{12}$$

Демек,

$$7^{57} = 7^{4 \cdot 14 + 1} = (7^4)^{14} \cdot 7 = 1^{14} \cdot 7 = 7 \pmod{12}$$

$$\text{Бұдан } 631^{57} \equiv 7^{57} \pmod{12} \rightarrow r_1 = 7$$

$$3) \ 250^{126} \text{ санын } 12\text{-ге бөлгендегі қалдықты } r_2 \text{ десек}$$

$$\text{а) } 250 \equiv 10 \pmod{12}, \text{ онда } 250^{126} \equiv 10^{126} \pmod{12}$$

б) $10, 12 \neq 1$ болғандықтан Эйлер теоремасын қолдануға болмайды.

Басқаша түрлендіру жасайық.

$$10^{126} \equiv 2^{126} \cdot 5^{126} \pmod{12}$$

$(5, 12) = 1$ болғандықтан Эйлер теоремасын екінші көбейткішке

қолдануға

болады.

$$\varphi(12) = 4 \text{ және } (5,12) = 1 \rightarrow 5^4 \equiv 1(\text{mod}12)$$

$$5^{126} \equiv 5^{4 \cdot 31 + 2} \cdot (5^4)^{31} \cdot 5^2 \equiv 1^{31} \cdot 5^2 \equiv 25 \equiv 1(\text{mod}12)$$

$$5^{126} \equiv 1(\text{mod}12). \text{ Енді бірінші көбейткішті есептейік.}$$

$(2,12) = 2$ болғандықтан 2^{126} Эйлер теоремасын қолдануға болмайды. Бірақ салыстыруды олардың ең үлкен ортақ бөлгішіне қысқартуға болады.

$$2^{126} \equiv r(\text{mod}12) \rightarrow 2^2 \cdot 2^{124} = r(\text{mod}12)$$

Салыстырудың қасиеті бойынша r 4-ке бөлінуі тиіс.

$$r = 4 \cdot r^1 \text{ болсын, 4-ке қысқартайық:}$$

$$2^{124} = r^1(\text{mod}3). \text{ Бірақ } 2^2 = 1(\text{mod}3). \text{ Демек,}$$

$$2^{124} \equiv (2^2)^{62} \equiv 1^{62} \equiv 1(\text{mod}3).$$

Бұдан $r^1 = 1$, ал $r = 4 \cdot r^1 = 4 \cdot 1 = 4$, $2^{126} \equiv 4(\text{mod}12)$.

Сонымен,

$$10^{126} \equiv 2^{126} \cdot 5^{126} = 4(\text{mod}3) \rightarrow r_2 = 4$$

4) $r_1 = 7, r_2 = 4$ болды. 926 санын 12-ге бөлгендегі қалдық 2 болатынын ескерсек,

$$a = (631^{57} + 250^{126}) \cdot 926 = (7 + 4) \cdot 2 = 22 = 10(\text{mod}12)$$

Сонымен, іздеп отырған қалдық 10-ға тең екен.

Мысал 3. 7^8 санының соңғы екі цифрын тап.

Шешуі: Берілген санды 10,100,1000 бөлсек, онда олардың қалдықтары берілген

санның соңғы санына сәйкес 1,2,3 цифрлардан тұратын сан болады.

Демек,

берілген санның соңғы екі цифрын табу керек, ол үшін ол санның 100-ге бөлгендегі қалдығын тапса болғаны.

Ең кіші оң қалдық r – ді табайық $(7,100) = 1$

$\varphi(100) = 40$. Онда Эйлер теоремасы бойынша

$$7^{40} \equiv 1(\text{mod}100)$$

Дәрежесі 8^9 санының 40-қа бөлгендегі оң қалдығын табайық.

$$8^9 \equiv r_1(\text{mod}40)$$

$$(8,40) = 8 \quad 8^9 \equiv 8 \quad 8^8 \equiv r_1(\text{mod}40) \rightarrow 8^8 \equiv r_2(\text{mod}5)$$

$$\text{мұндағы } r_1 = 8 \cdot r_2$$

$$r_2 \equiv 8^8 \equiv 3^8 \equiv 3^{(4)^2} \equiv 1^2 \equiv 1(\text{mod}5) \rightarrow r_2 \equiv 1$$

$$r_1 = 8 \cdot r_2 = 8 \cdot 1 = 8$$

Сонымен, $8^9 \equiv 8(\text{mod}40)$ немесе $8^9 = 8 + 40 \cdot t, t$ – бүтін сан.

$$7^8 \equiv 7^{8+40t} \equiv (7^{40})^t \cdot 7^8 = 1^t \cdot 7^8 \equiv 7^4 \cdot 7^4 = 2401 \cdot 2401 \equiv 1 \cdot 1 \equiv 1(\text{mod}100)$$

Ендеше, 7^8 санының соңғы екі цифры 0,1

Көп таңбалы сандарды көп таңбалы сандарға бөлгендегі қалдығын табу және тағы сол сияқты мәселелерін келешекте факультатив курсы жүргізуде оқушылар білімін жетілдіруге және пәнге қызығушыларын арттыруда тиімді пайдалануға болады. Қабылдау деңгейі жоғары оқушыларға да салыстыру теориясының мектеп алгебрасындағы қолданылуларын меңгертсек білімдерін кеңейту, тереңдету бағытында дұрыс нәтижеге қол жеткізеріміз анық.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Нұрымбетов, Ә. Алгебра және сандар теориясы. Оқу құралы, 2009
2. Вейль Г. Основы теории чисел. -М., 2004.
3. Гусманова, Ф. Р. Амалдарды зерттеудің негіздері 2011
4. Т.Б. Ділман, Ә.Ж. Мәделханова, М.С. Серікбол Амалдарды зерттеу [Мәтін] /.- Қызылорда, 2013
5. Банникова Т.М., Баранова Н.А. Основы теории чисел (учебно-методическое пособие). - Ижевск, 2009.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДА АҚПАРАТТЫҚ- КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ОРНЫ

Смагулов Есенгали Жексембаевич

п.ф.д., профессор, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті,
(Талдықорған қ., Қазақстан)

Джакупова Аймгуль Нурлановна,

8D01501 Математикалық білім берудегі ғылыми зерттеулердің әдіснамасы
білім беру бағдарламасының 1 курс докторанты,
Ш.Уалиханов атындағы Көкшетау университеті,
(Көкшетау қ., Қазақстан)

Заманауи еңбек нарығының талабы – білімді, әрі білікті, яғни жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген мамандар.

Қазіргі таңда ақпараттық- коммуникативті технологияларды дамыту - білім беру саясатының ажырамас бөлігі болып табылады.

Оқытудың жаңа технологияларының бірі – ақпараттық технология.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін ақпараттандыру еліміздің даму стратегиясының негізгі бағыттарының бірі. Себебі, ХХІ ғасыр – ақпараттандыру ғасыры болғандықтан бүгінгі таңда ақпараттық- коммуникативтік технологияларды құзыреттілігін арттырып, пайдаланудың маңызы зор. Қазіргі кезде білім алушылардың белгілі бір біліммен ғана қамтамасыз ету аз. Студенттердің өз бетінше білім алуына, ізденуіне көп мән берілуі тиіс. Қоғамның дамуымен қатар болашақ мамандарды жаңашылдыққа, іздемпаздыққа, еңбек сүйгіштікке тәрбиелеу болып табылады. Осыны іске асыру үшін сабақ барысында ақпараттық-коммуникативтік технологияларды құзыреттілігін арттырып, пайдаланудың маңызы зор.

Жалпы ақпараттық-коммуникативтік технологияға тоқталатын болсақ, коммуникация – ақпаратты тасымалдап жеткізу әдістері мен механизмдерін және оларды жазып жинақтап жеткізу құрылғыларын қамтитын жалпы ұғым, ал оқытудың ақпараттық технологиясы – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ету, білімді бүгінгі заман талабына сай жаңаша, ұтымды және тиімді түрде оқырманның санасына жеткізе білу, педагогикалық іс-әрекетке өзгеріс енгізу, білімді қабылдау, білім сапасын бағалау, оқу-тәрбие үрдісінде білім алушының жеке тұлға ретінде жан-жақты қалыптасуы үшін жаңашылдық енгізу деп түсінуге болады.

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі – оқытуды ақпараттандыру, яғни оқу үрдісінде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану. Қазіргі таңда елімізде білім беру жүйесінде

жанашылдық қатарына ақпараттық кеңістікті құру енгізілді. Білім беру саласында ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін модернизациялаудың тиімді тәсілдері пайдаланылуда және одан әрі жетілдірілуде.

Ақпараттық-коммуникативтік технология арқылы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады. Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы оқытушы студенттің интеллектуалдық, рухани азаматтық және басқа да адами келбетінің қалыптастыруына оң әсерін тигізеді.

Ақпараттық-коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады.

Оқытудың ақпараттық-коммуникативтік және интерактивтік технологиялары бағыттары:

- электронды оқулықтар;
- телекоммуникациялық технологиялар;
- мультимедиалық және гипермәтіндік технологиялар;
- қашықтықтан оқыту (басқару).

Ақпараттық-коммуникативтік технологияны оқу-тәрбие үрдісіне енгізуде білім алушы алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады:

- Өз пәні бойынша оқу-әдістемелік электронды кешендер құру, әдістемелік пәндік Web –сайттар ашу;
- Жалпы компьютерлік желілерді пайдалану;
- Бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау (мультимедиалық және гипермәтіндік технологиялар).
- Қашықтықтан оқыту (Internet желісі) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны дамыту білім берудің бір бөлігі. Білім беру жүйесі электрондық байланыс, ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, телеконференция, On-line сабақтар арқылы іске асырылуда. Бүгінгі күні инновациялық әдістер мен ақпараттық технологиялар қолдану арқылы оқушының ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамытып, қызығушылығын тудыру, белсенділігін арттыру ең негізгі мақсат болып айқындалады.

Әсіресе қашықтан оқыту жүйесі жедел қарқынмен дамуда, бұған бірнеше факторлар, ең бастысы - білім беру мекемелерінің қуатты компьютер техникасымен қамтылуы, оқу пәндерінің барлық бағыттары бойынша электрондық оқулықтар құрылуы және Интернеттің дамуы мысал бола алады. Бүгінгі таңда білім беруді ақпараттандыру формалары мен құралдары өте көп. Оқу процесінде ақпараттық және телекоммуникациялық құралдар мүмкіндігін комплексті түрде қолдануды жүзеге асыру көп функционалды электрондық оқу құралдарын құру және қолдану кезінде ғана мүмкін болады.

Білім беруді ақпараттандыру жағдайында студенттердің ақпараттық сауаттылығын, ақпараттық мәдениетін және ақпараттық құзырлығы сияқты қабілеттіліктерді қалыптастыру мәселесі бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр.

Ақпараттық күзіреттілік:

- сын тұрғысынан ұсынылған ақпараттар негізінде саналы шешім қабылдауға;
- өз бетінше мақсат қоюға және оны негіздеуге, мақсатқа жету үшін танымдық қызметті жоспарлауға және жүзеге асыруға;
- ақпаратты өз бетімен табуға, талдауға, іріктеу жасауға, қайта қарауға сақтауға, түрлендіруге және тасмалдауға, оның ішінде қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асыруға;
- логикалық операцияларды (талдау, жинақтау, құрылымдау, тікелей және жанама дәлелдеу, аналогия бойынша дәлелдеу, моделдеу, ойша эксперименттеу, материалды жүйелеу) қолдана отырып, ақпаратты өңдеуге;
- өзінің оқу қызметін жоспарлау және жүзеге асыру үшін ақпаратты қолдануға мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру ісінің басты шарттарының бірі болып білім алушының өзіне керекті мәліметті өзі іздеп табуына үйретіп, олардың өз оқу траекторияларын өзінің таңдай білуі есептеледі. Ақпараттық-білім беру ортасын жобалаудағы басты мақсат білім алушының өздігінен оқуға талаптандыру, яғни ізденімпаздыққа үйрету болып саналады.

Жедел дамып отырған ғылыми -техникалық прогресс қоғам өмірінің барлық салаларын ақпараттандырудың ғаламдық процесінің негізіне айналды. Ақпараттық технологиялық дамуға және оның қарқынына экономиканың жағдайы, адамдардың тұрмыс деңгейі, ұлттық қауіпсіздік, бүкіл дүниежүзілік қауымдастықтағы мемлекеттің рөлі тәуелді болады.

Заман ағымына қарай ақпараттық технологияларды қолдану айтарлықтай нәтижелер беруде. Кез келген сабақта электрондық оқулықты пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Ақпараттық-коммуникативтік технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр.

Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- білім алушының өз бетімен жұмысы;
- аз уақытта көп білім алып, уақытты үнемдеу;
- шығармашылық есептер шығару кезінде физикалық құбылыстарды түсіндіру арқылы жүзеге асыру;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- экономикалық тиімділігі;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйрену;

- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақ пен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестерімен әр түрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезіну мүмкіндігі.

Студенттердің сабақ барысында ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы оның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі. Ақпараттық- коммуникативтік технологияны пайдалану оқытудың тиімді әдістерінің бірі.

Ақпараттық технологияларды пайдаланудың артықшылықтары:

1. Олар оқытудағы тақырып шеңберіндегі немесе белгілі бір уақыт аралығында айтылуға тиіс мәліметтер көлемін ұлғайтады.
2. Білімге бір-бірінен үлкен ара қашықтықта орналасқан әр түрлі оқу орнында отырып қол жеткізуге болады.
3. Оқытудың жүйесінің көп деңгейлі жетілдіруі олардың таралымдалуы мен оқу сапасын арттырады.
4. Білім алушы өз бетінше немесе өзге оқушылармен топтасып бірге жұмыс істеуге мүмкіндік алады.
5. Студенттің танымдық іс-әрекеттері күшейіп, өзіндік жұмыстарды тез орындау мүмкіндіктері артады.

Ақпараттық технологияның оқу үдерінде қолдану- ғылым негізін түсіну, ғылым жүйелігін жүзеге асырудың басты шарттарының бірі екендігіне көз жеткіземіз, сонымен қоса қазіргі өндірістің ғылыми негізін меңгеру, техникалық процестер мен құрылымы, оның негізгі қағидаларын түсіну жүзеге асады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар - кез-келген дамушы елдің даму процесін жақсарту немесе жеделдету үшін үлкен әлеуетке ие құрал.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Долинер Л. И. Ақпараттық коммуникациялық оқыту технологияларының мәселелері және болашағы. «Информатика негіздері» ғылыми-әдістемелік журналы, 2008 ж
2. Мейірманқұлова Т. Білім берудегі инновациялық технологиялар. Алматы, 2000ж
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М., 2006. Кенжебеков Б.Т. Педагогикалық жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзырлылығын қалыптастыру: пед. ғыл. канд. ... дис. :13.00.08. – Караганды, 2005.
4. Балыкбаев Т.О. Теоретико-методологические основы формирования студенческого контингента вузов: дис. ... док. пед. наук. – Алматы, 2003ж
5. Чуприкова Н.И. Умственное развитие и обучение (Психологические основы развивающего обучения) / М.: АО «СТОЛЕТИЕ», 1994. – 192 с.

САМОСТАВЛЕННЯ У СТРУКТУРІ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Войчишина Анастасія

магістрантка I курсу факультету педагогіки та психології,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка

Кізь Ольга Богданівна

кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри психології,
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

У сучасних психологічних дослідженнях на вимогу сьогодення усе частіше вживаються дефініції із префіксами «само», «сам» (самовизначення, самоствавлення, самосвідомість, самоактуалізація, самореалізація, самодетермінація, саморегуляція, самоутвердження, самоповага, самоцінність, самість тощо), які характеризують людину як активного суб'єкта власного розвитку (Е. Белинська, О. Блинова, Б. Братусь, Ж. Вірна, С. Максименко, В. Татенко, Т. Титаренко тощо). Одним із вищих рівнів системи суб'єктно-особистісних ставлень є ставлення до себе (до своїх учинків, власної особистості), яке відіграє важливу роль у формуванні цілісної особистості та накладає відбиток на психічні процеси, стани і властивості особистості.

Ставлення до себе, самоповага та віра у власні можливості є осердям усіх прагнень особистості, проявів її активності і є запорукою психологічного благополуччя людини та її успішного самоздійснення як суб'єкта суспільних відносин. Відтак, дослідження особливостей самоствавлення і самоповаги майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти набуває особливої ваги.

Проблемі самосвідомості загалом та Я-концепції, образу Я, самоствавлення і самоповаги зокрема приділялась значна увага у дослідженнях зарубіжних (А. Адлер, Р. Асаджолі, У. Джеймс, Е. Еріксон, С. Куперсміт, Дж. Маккарті, Г. Марвелл, А. Маслоу, К. Роджерс, М. Розенберг, Р. Уайлі, Л. Уеллс, Л. Фестингер, Е. Фромм, К. Юнга тощо). На теренах вітчизняної та пострадянської психології цій проблемі присвячено ряд теоретичних і експериментальних досліджень науковців (Б. Ананьєв, О. Блинова, Л. Божович, Л. Виготський, М. Гінзбург, Т. Говорун, О. Гуменюк (Фурман), Л. Долинська, З. Карпенко, О. Киричук, О. Кізь, О. Кікінежді, І. Кон, Г. Костюк, О. Леонтьєв, В. Мясіщев, С. Максименко, С. Панталеєв, Г. Радчук, С. Рубінштейн, Н. Сарджвеладзе, В. Столін, Н. Тавровецька, В. Татенко, Т. Титаренко, Н. Харламенкова, П. Чамата тощо), які різноаспектно розглядали її в контексті проблеми розвитку особистості.

Як наголошує О. Кікінежді, «на сьогоднішній день завдяки зусиллям низки вчених, а саме: Б. Ананьєва, Л. Божович, М. Боришевського, Л. Виготського, І. Кона, О. Леонтьєва, Д. Леонтьєва, М. Лісіної, В. Мерліна, А. Спіркіна, П. Чамати, І. Чеснокової, Є. Шорохової та ін. склався відповідний категорійний апарат у сфері вивчення самосвідомості, в рамках якого встановлено взаємозв'язки між поняттями самосвідомість, самоствавлення, самооцінка; достатньо добре вивчені такі питання як співвідношення свідомості та самосвідомості, структура самосвідомості, генеза і вікові особливості самосвідомості, образ Я» [3, С. 16].

«Самосвідомість – усвідомлення людиною себе самої як особистості, своєї діяльності як члена суспільства, стосунків з іншими людьми, рис характеру, власних дій та вчинків, їх мотивів, цілей, розумових, моральних, фізичних якостей тощо» [5, С. 326]. Особливості внутрішньої динаміки самосвідомості, її структура й специфіка, оцінювання особистістю власного Я і ставлення до нього впливають на найважливіші аспекти життєдіяльності людини, відіграючи визначальну роль у розвитку міжособистісних взаємин, у процесах мотивації професійної діяльності, у способах розв'язання кризових ситуацій та долання життєвих перепон.

«Самосвідомість відзначається різноманітністю форм вияву. Такі форми як самовідчуття, самоаналіз, самооцінка тощо пов'язані переважно з пізнавальним аспектом психічної діяльності людини. Інші – самолюбство, скромність, почуття відповідальності, власної гідності – безпосередньо пов'язані з емоційним аспектом психічної діяльності. До вольових аспектів психічної діяльності належать її самовладання, самоконтроль, самодисципліна та ін.» [5, С. 326-327].

Продуктом процесів самоусвідомлення є Я-концепція, образ Я особистості. Образ Я – складна, динамічна, структурована та цілісна система уявлень особистості про себе, на основі якої вона умістовлює та організовує свою діяльність і стосунки з навколишнім світом, діє як установка стосовно себе й охоплює такі компоненти, як когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий, соціально-перцептивний. Його головне призначення – забезпечувати психорегуляцію взаємовідносин між особистістю і довкіллям, потенціалом і спроможностями її самосвідомості.

В. Столін виокремлює три рівні/одиниці самосвідомості: 1) органічної самосвідомості – сенсорно-перцептивна природа (організм); 2) індивідуальної самосвідомості – оцінка себе іншими людьми і на цій основі визначення власної самооцінки, власної вікової, статевої, соціальної ідентичності (індивід); 3) особистісної самосвідомості – конфліктний смисл, на основі емоційно-оціннісного ставлення до самого себе (особистість) [4, С. 260].

Найбільш інтенсивно розвиток усіх компонентів самосвідомості особистості відбувається в юнацький період. Такі моральні категорії, як совість, почуття відповідальності та такі особистісні якості, як сила волі, мужність, прагнення до творчості юнацтво визначає не лише шляхом оцінки себе як об'єкта, а шляхом осмислення, переосмислення себе в різних ситуаціях, і ці якості можуть бути або перешкодою на шляху до досягнення цілі, або, навпаки, полегшувати процес самореалізації [4, С. 260].

У сучасних працях досліджується суб'єктний рівень самосвідомості – якісно інший рівень особистості, коли людина аналізує, осмислює, переосмислює власні задуми, змінює та ставить перед собою проміжні й перспективні цілі, планує шляхи їх досягнення, несе відповідальність за власні рішення перед собою і суспільством, а потім реалізує їх у своєму житті [6].

О. Блинова наголошує, що «генератором особистісного саморозвитку, переходу потенціального буття до актуального є особистісна мобільність. Особистісна мобільність виявляється у суб'єктивній стороні активності особистості і є невід'ємним динамічним елементом процесу її самовдосконалення» [1, С. 8].

Людина набуває певних знань про себе завдяки самопізнанню. Когнітивний компонент самосвідомості відображає уявлення індивіда про себе незалежно від того, ґрунтуються вони на суб'єктивних чи об'єктивних оцінках. «Ці знання входять у зміст самосвідомості як її серцевина. Переживання різних емоцій, які супроводжують процеси самопізнання, формують у людини ставлення до себе. Знання про себе, поєднане з певним ставленням до себе, становить самооцінку особистості» [5, С. 327].

У когнітивному компоненті самосвідомості поєднані рефлексивність, образ Я та цілепокладання. Емоційно-оцінний компонент самосвідомості включає в себе самооцінку, самоставлення та самоповагу. Мотиваційно-ціннісний компонент самосвідомості включає в себе потребу в саморозвитку, ціннісні орієнтації та смисложиттєві (сенсожиттєві) орієнтації, а поведінково-діяльнісний компонент включає в себе самоконтроль, самоуправління та автономність. Зупинимось прищільно на такому складнику емоційно-оцінного компоненту самосвідомості як самоставлення.

Самоставлення як специфічний вид емоційних переживань, в яких відображається власне ставлення особистості до того, про що вона дізнається, що розуміє, відкриває щодо самої себе, відіграє провідну роль у виборі лінії поведінки, її саморегуляції, у розвитку міжособистісних стосунків, спробах подолання кризових ситуацій [6; 7]. Це особистісне утворення, що безпосередньо виражає сенс Я для самого суб'єкта.

Самоставлення особистості досліджувалося в психологічній науці як сума емоційних компонентів і безпосередньо-феноменологічне вираження особистісного смислу Я для самої людини (В. Столін), емоційне ставлення до себе та соціальна установка (Н. Сарджвеладзе), почуття внутрішнього благополуччя з афективно-мотиваційною детермінацією (К. Роджерс), самоповага (І. Кон), інтегральна самооцінка (У. Джеймс), ієрархічна структура із частковими самооцінками (Р. Бернс, Р. Шавельзон), стійка особистісна риса (С. Куперсміт, М. Розенберг), самостійна змінна з особливою природою (Д. Дембо), любов до себе, почуття компетентності (Л. Уелс, Дж. Марвелл) тощо.

Л. Уелс та Дж. Марвелл зафіксували в зарубіжній психології три підходи до розуміння феномену самоставлення (self-regard), які відображають різні теоретичні позиції науковців: любов до себе (self-love), самоприйняття (self-acceptance) та почуття компетентності (sense of competence). Любов до себе та

самоприйняття відрізняються мірою усвідомлення почуття симпатії до свого Я, тому перше з них є більш глибинним процесом [8, С. 56-57].

Як один із проявів Я-концепції самоствавлення досліджується у працях зарубіжних психологів Е. Берна, Р. Бернса, У. Джеймса, К. Роджерса, З. Фрейда, Е. Еріксона тощо. Також досить детально і диференційовано даний феномен розкритий у працях Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, В. Століна, у яких поняття «самоствавлення» розкрито як один із основних компонентів самосвідомості особистості.

Самоствавлення розглядається як один із видів ставлень поряд з суб'єкт-суб'єктними і суб'єкт-об'єктними ставленнями (С.Пантилєєв, Н. Сарджвеладзе, В. Столін тощо). Як компонент самосвідомості самоствавлення також досліджували І. Бех, Л. Куліков, С. Ставицька, Л. Терлецька тощо.

«Самоствавлення <...> на рівні свідомості виявляється в поведінці та діяльності як загальне, глобальне почуття «за» чи «проти» самого себе у формі самоповаги, аутосимпатії, самоінтересу, близькості до самого себе, очікуваного ставлення...На рівні підсвідомості працюють механізми психологічного захисту Я, самоцінності (компенсація, прикрашання, захист від самозаперечення), що може провокувати деструктивну поведінку особистості» [5, С. 328].

Емоційно-оцінний характер самоствавлення підкреслюють І. Чеснокова, В. Столін, Т. Архіреєва. Стверджується, що природа самоствавлення не замикається внутрішнім простором особистості і її самосвідомості, а через мотиви пов'язується з реальною життєдіяльністю суб'єкта, виконуючи одну зі своїх основних функцій – інтеграцію окремих емоційних оцінок особистості і їх вираження у вигляді загального сенсу Я [4; 7].

На думку С. Пантилєєва, можна визначити прийнятну для більшості науковців позицію, згідно з якою самоствавлення розуміти як цілісне, універсальне утворення, що виражає міру позитивного ставлення індивіда до образу власного Я і є інтеграцією окремих самооцінок [7].

Структуру самоствавлення більшість авторів розглядають у єдності двох складників: раціонального ставлення до себе як суб'єкта соціальної активності (образ Я) та емоційно-ціннісного ставлення до себе – переживання/оцінка власної значущості (рефлексивне Я), у результаті взаємодії яких ставлення до себе включається до процесу діяльності та особистісної саморегуляції. На основі знань про себе формується позитивне/негативне/амбівалентне ставлення до власної особистості, що стає основою вчинків та дій.

Аналіз наукових праць дозволяє виокремити такі складники самоствавлення, що утворюють його структуру: самоприйняття, самоповага, самоінтерес, самолюбство, самозадоволення, самоутвердження, зміст яких експліцитно розкрито у працях К. Абульханової-Славської, Д. Леонтьєва, С. Пантилєєва, В. Століна, І. Чеснокової, Н. Харламенкової тощо. Для психологічного благополуччя особистості важливе значення має позитивне самоствавлення, яке інтегрує в собі самоприйняття, самоцінність, відображене самоствавлення, самоінтерес, самовпевненість тощо.

С. Пантилєєв та В. Столін у системі позитивного самоствавлення виокремлюють дві підсистеми: система самооцінок, що базується на

порівнянні себе з іншими (самоповага) і система емоційно-ціннісного ставлення до себе, що базується на порівнянні себе з самим собою (аутосимпатія). За несприятливих умов можливий розвиток протилежних характеристик – неприйняття себе, неповаги, відсутності інтересу до себе, наростання внутрішніх конфліктів, які інтегруються в негативне самоствавлення [4; 7].

Вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми дає підставу розуміти самоствавлення як багатовимірне динамічне утворення, емоційний компонент самосвідомості, в якому виражається загальний інтегрований зміст Я суб'єкта у єдності таких складників як «позитивне самоствавлення» (самоповага і аутосимпатія) і «негативне самоствавлення» (самоприниження).

Особистісне самовизначення можливе лише за відповідного рівня розвитку самосвідомості – з появою особистісної рефлексії, аспектами якої є здатність критично ставитись до самого себе, адекватно оцінювати себе як особистість, уміти мотивувати цю самооцінку і передбачати перспективи свого розвитку. Рефлексія взаємопов'язана із самоствавленням, яке, на думку С. Пантілеєва, є визначальним чинником конструктивної особистісної рефлексії, складною системою, яка не зводиться до емоцій, самооцінки та інших «власне психічних» характеристик індивіда. Це особистісне утворення є безпосереднім феноменологічним вираженням особистісного смислу Я для самого суб'єкта. За негативного ставлення до себе, на тлі невдоволеності собою, рефлексія є засобом самопригнічення [7].

Проведене теоретичне дослідження дає підстави для **висновків**.

Самоствавлення – це стійке почуття, яке виникає на основі самосприйняття, самооцінки, Я-образу й оцінки значущого соціального оточення; це – особистісне утворення, що безпосередньо виражає сенс Я для самого суб'єкта. Суб'єкт, котрий усвідомлює власну значущість та ставиться до себе як до цінності, може активно впливати на хід власного життя та життя оточуючих, розумно окреслювати життєві перспективи, прогнозувати життєві події та їхній результат, досягати успіху в спланованій діяльності. Прийняття особистістю себе, ціннісне позитивне ставлення до себе є умовою формування власного конструктивного Я. Для кожної особистості важливо усвідомлювати власну значущість, формувати позитивне самоствавлення і самоповагу, відчувати задоволення від своєї праці і себе у ній, довіряти собі, інтегрувати ставлення до самого себе і до дійсності, піклуватися про відповідність власного образу Я ідеальному образу себе.

Список літератури

1. Блинова О. Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості: колективна монографія / О.Є. Блинова та ін. [Текст] / відпов. ред. Блинова О.Є. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2018. 428 с.
2. Войчишина А. М., Кізь О.Б. Самоповага в структурі самосвідомості майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. The VIII International Science Conference «Impact of modernity on science and practice», April 6 – 7, 2021, Madrid, Spain. P. 138-142

3. Кікінежді О. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: Монографія. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 400 с.
4. Столин В. В. Самосознание личности : Монография. М. : Изд-во Московского университета, 1983. 284 с.
5. Терлецька Л. Г. Місце самосвідомості у структурі свідомості особистості. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. Т.VI, вип. 7. К.: ГНОЗІС, 2004. С. 326-330.
6. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
7. Пантилеев С. Р. Методика исследования самоотношения. Психодиагностическая серия: Вып. 7. М.: СМЫСЛ, 1993. 32 с.
8. Wells L. Marwell G. Self-esteem. Its conceptualization and measurement. Sage publications. New York, 1976. p. 56-70.

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТНОСТІ ТА РОЗЛУЧЕНЬ В СІМ'Ї ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID- 19

Колодчак Ольга Михайлівна,

Керівник, практичний психолог,
Консультаційно-тренінговий центр LEVEL UP,
Львів, Україна

Пандемія COVID-19 стала серйозним випробуванням не лише для українського суспільства, а й для всього людства. Під час пандемії ми почали жити в зовсім нових, не звичних умовах. Відбуваються зміни як на рівні психіки окремої особистості, так і на рівнях мікросоціальному (сім'я) та макросоціальному (суспільство). І надалі очікуються зміни, формуватимуться зовсім нові наукові підходи, зовсім інші засоби виробництва та засоби спілкування, оновлюватимуться стосунки і правила комунікації як в робочих колективах так і в сім'ї. І ці зрушення охоплюватимуть не лише матеріальну, а й насамперед психологічну та духовну сфери [1].

В умовах карантину більшість людей опиняються в незвичних для них умовах ізоляції. Це стосується як комунікації з близькими, рідними, друзями, так і професійних контактів. Вимушене усамітнення не завжди слід розцінювати як негативне явище. В історії людства чимало прикладів, коли самотність сприяла розкриттю творчого потенціалу особистості, самопізнанню та самовдосконаленню. Саме в умовах усамітнення були написані найкращі літературні та музичні твори, зроблені видатні наукові відкриття. Звісно, здатність легко переносити самотність залежить від типу особистості. Для інтровертів обмеження кола спілкування не є проблематичним. Натомість для екстравертів фізична ізоляція може сприйматися як обмеження свободи та важко переноситься з психологічної точки зору.

Здавалося б в епоху Інтернету можна замінити фізичні контакти віртуальним. Однак віртуальне спілкування може тільки на певний час компенсувати відчуття самотності, не замінюючи повноцінне людське спілкування. Крім того, в умовах тривалого карантину люди вимушено перебувають в обмеженому просторі не тільки на самоті, але й сім'ями. Нерідко в одному приміщенні вимушені перебувати представники різних поколінь, які і в умовах відсутності карантину важко знаходять спільну мову. Зокрема, статистика свідчить, що введення комендантської години в Китаї спричинило зростання сімейних розлучень [2]. А в США один з найбільших юридичних сайтів укладання договорів повідомив про збільшення кількості угод про розлучення на 34%. Крім того, і у Швеції, яка до останнього часу не вводила суворих обмежень, кількість розлучень збільшилась. Зокрема в Україні кількість розлучень за останній рік в умовах пандемії за статистикою суттєво зросла, коли кількість реєстрацій шлюбу зменшилась вдвічі.

Причини того, що люди розлучаються не змінилися. Кожній людині завжди щось не подобається в стосунках, але через пандемія ці розбіжності вийшли на передній план. Крім того, відсутні бажання та обізнаність як звернутись по допомогу до сімейного психолога.

Вчені довели, що вимушена індивідуальна чи групова ізоляція негативно впливає на самопочуття та емоційний стан людини [3]. При цьому виникає така послідовність психологічних реакцій, яка продемонстрована на Рис.1.

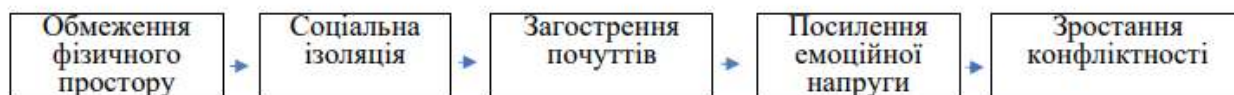

Рисунок 1. Послідовність психологічних реакцій в умовах вимушеної індивідуальної чи групової ізоляція

За останній рік (березень 2020 – березень 2021) пандемії до нашого центру поступало багато звернень щодо покращення стосунків в сім'ї та зменшення конфліктів. Кожний випадок класифікувався за категоріями:

1. стосунки між батьками та дітьми до 3 років;
2. стосунки між батьками та дітьми від 3 до 6 років;
3. стосунки між батьками та дітьми від 7 до 13 років;
4. стосунки між батьками та дітьми від 14 до 18 років;
5. стосунки дорослих дітей та батьків;
6. стосунки дорослих дітей, батьків та дітей до 18 років;
7. стосунки подружжя;
8. ділові стосунки.

Для кожної категорії були розроблені гнучкі програми виходу з конфліктних ситуацій, гармонізацію стосунків та стабілізацію результатів, отриманих за допомогою консультування за відповідними програмами.

Консультування за програмами відбувалось у трьох форматах:

- онлайн зустрічі;
- індивідуальні зустрічі з дотриманням карантинних норм в кабінеті практичного психолога
- змішаний формат зустрічей (онлайн зустрічі та індивідуальні зустрічі з дотриманням карантинних норм в кабінеті практичного психолога).

В умовах пандемії 59% консультацій проходили у змішаному форматі, 28 % консультацій – в онлайн формати, 13% консультацій - індивідуальні зустрічі в кабінеті практичного психолога з дотриманням карантинних норм, коли клієнти хотіли отримувати тільки такий формат консультацій.

Наші дослідження показали, що підвищення успішності комунікації, зменшення конфліктності у сім'ї та розлучень можна зробити за допомогою:

- розвитку емоційного інтелекту;
- розвитку усвідомленості особистості та медитативних практик;
- збільшення обізнаності психологічних, фізіологічних, вікових та фізичних особливостей та потреб чоловіків, жінок та дітей різних вікових категорій;
- розвитку уваги та повага один до одного;

- розвитку бажання та вміння ставати на позицію іншого;
- розвитку навиків саморегуляції під час сплесків негативних емоцій;
- розвитку здатності узгоджувати погляди та плани проведення часу;
- вміння планувати та створювати чіткий розпорядок дня для кожного члена сім'ї, де передбачений час для роботи, якісного відпочинку на самоті, спільного проведення часу, прийому їжі, фізичних навантажень та прогулянок, роботи по дому та хобі тощо;
- вміння планувати свої справи на тиждень, місяць, рік тощо;
- вміння чітко визначити та розподілити домашні обов'язки між членами сім'ї;
- розвитку фізичного здоров'я через доступні фізичні навантаження та прогулянки на свіжому повітрі;
- розвитку підтримки традиції спільного підведення підсумків дня, тижня, місяця тощо.

Основний висновок нашого дослідження – наступний: в умовах викликів сучасності психологічна обізнаність та усвідомленість особистості відіграють велику роль у збереженні сім'ї, тому що це допоможе в потрібний момент шукати допомогу у спеціаліста, а не руйнувати власну сім'ю, зіштовхнувшись з проблемами, які легко можна подолати разом з професіоналом.

Список літератури

1. Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину» / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської]. – К. : ІСПП НАПН України, 2020. – [електронне видання]. – 121 с.
2. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка ; колектив авторів]. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с.
3. Лебедев В. И. Личность в экстремальных условиях. Москва: Политиздат, 1989. 304 с.

ВЛИЯНИЕ КОГНИТИВНОГО КОНТРОЛЯ НА ЭМОЦИОНАЛЬНО - ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ

Колюх О.А.,

кандидат психологических наук, доцент
НАО «Павлодарский педагогический университет»

Кирьянова Е.А.,

кандидат юридических наук, юрист
НАО «Павлодарский педагогический университет»

Необходимость развития содержательных характеристик эмоционально - поведенческих особенностей студентов обусловлена тем, что они выступают факторами личностного и профессионального роста, влияющими на успешность жизнедеятельности личности на различных возрастных этапах.

В современной науке психические состояния являются важной частью всей системы психической регуляции, они оказывают влияние на любой вид деятельности и его поведение. Так как психические состояния недостаточно изучены, возможности их исследования несколько ограничены, определения прогноза развития, устойчивости или изменчивости, затрудняет учет влияния состояний на деятельность, поведение, а также на межличностные отношения.

Первое определение психического состояния как специфической психологической категории предложено Н.Д. Левитовым. Психические состояния рассматриваются им в виде целостной характеристики деятельности психики, которая характеризует особенности протекания психических процессов в течении определенного периода времени [1].

Любое психическое состояние может рассматриваться как переживание и как деятельность, которая имеет определенное внешнее выражение. Только придерживаясь принципа единства деятельности и психики, возможно правильное описание и объяснение психических состояний. При сведении психических состояний к переживаниям, то можно выйти за рамки той субъективности, при которой переживание будет рассматриваться некорректным образом.

В настоящее время выделяется множество различных психических состояний, причем в различном отношении. Выделяется множество сложных и противоречивых психических состояний, которые сложно именовать, вместе с тем, их необходимо должным образом описывать.

Функция когнитивного контроля в нашей жизни обретает особую значимость. Умение доводить дело до конца, работать над задачей и двигаться намеченным курсом, день за днем реализовывать принятые решения; быть готовым получить вознаграждение не прямо сейчас, а спустя некоторое время – все это не так просто [2].

Именно поэтому важно этот навык развивать и уметь работать с внешними факторами, препятствующими нашей сосредоточенности на конкретной задаче. Всесторонне успешных людей, реализующих себя в разных аспектах жизни, отличает не столько особый ум и талант, сколько умение сосредоточиться на своей цели, планировать путь к ней и день за днем двигаться в намеченную сторону.

Когнитивный контроль — это особенности интеллектуальных, когнитивных способностей, обеспечивающих анализ и упорядочивание внешней и внутренней среды, создание ментальных моделей ситуации и событий и оперирование ими [3].

В когнитивный контроль мы включаем особенности меры интеллекта (от перцептивного анализа до создания ментальных схем) и стилевые когнитивные способности, обозначаемые традиционно как когнитивные виды контроля. Здесь мы согласны с М.А. Холодной (Холодная, 2002) в определении интеллектуальных ресурсов как совокупности меры интеллектуальных способностей и метакогнитивной способности индивидуальных когнитивных стилей [2].

В ходе исследования когнитивных и эмоциональных особенностей приняли участие 51 человек, из них 25 человек с 1 курса и 26 человек с 3 курса в возрасте от 18 до 25 лет Павлодарского педагогического университета.

Нами были проанализированы эмпатия, эмоциональный интеллект, алекситимия, ситуативная тревожность и когнитивные ошибки, как детерминанты эффективности профессиональной деятельности.

Исходя из полученных данных, результаты исследования уровня эмпатии в обследуемых выборках, показывают, что у испытуемых преобладает заниженный уровень эмпатии в обеих выборках, он диагностирован у студентов 3 курса, что составляет 55% и у 20 студентов 1 курса, что составляет 69%. Они пребывают в состоянии постоянного стресса, переживают всю тяжесть внешнего мира, чужие проблемы, страхи в силу эмоциональной перегрузки.

В ходе исследования с использованием опросника ЭИИ студенты были разделены по социально-демографическим группам из 51 человек, содержащие 26 испытуемых женского пола и 25 испытуемых мужского. В группу №1 вошли испытуемые в возрасте от 18 до 20 лет, в группу №2 – в возрасте от 21 до 25 лет.

Шкала УЭ, отражающая способность к управлению своими эмоциями и эмоциями других людей выражена на среднем уровне у 50% девушек обеих социально-демографических групп, что определяет возможность контроля ими ситуации конфликта. У мужской половины, по сравнению с женской половиной выборки результат разделяется. Так, 40% юношей социально-демографической группы №1 имеют высокий уровень УЭ, а 70% юношей группы №2 низкий уровень ПЭ. Говоря о шкале ПЭ, стоит отметить что, у 50% девушек социально-демографической группы №2 значения шкалы ПЭ, высокого уровня, что указывает на осознание собственных эмоций и понимание эмоций других. Очень высокий уровень выражен всего у 40% от всей выборки. Это соответствует

уровню способности контроля и понимания своих эмоций и эмоций других людей выше нормы.

Иными словами, эмоциональное состояние формируется на этапе оценки значимости актуальной потребности человека и оканчивается формированием определенного психофизиологического состояния, которое поддерживает необходимость поиска определенной возможности разрядки и удовлетворения потребности.

Таким образом, функция когнитивного контроля в нашей жизни обретает особую значимость. Умение доводить дело до конца, работать над задачей и двигаться намеченным курсом, день за днем реализовывать принятые решения; быть готовым получить вознаграждение не прямо сейчас, а спустя некоторое время – все это не так просто.

Список литературы

1. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека. М.: Просвящение, 1964. 128 с.

2. Холодная М. А. Когнитивная психология. Когнитивные стили: учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры / М. А. Холодная. — 3-е изд. — М.: Издательство Юрайт, 2018. — 307 с.: [2] с. цв. вкл. — (Серия: Авторский учебник.

3. Когнитивная психология: история и современность. Хрестоматия; пер. с англ. Под ред. М. Фаликман и В. Спиридонова. – М.: Ломоносовъ, 2011. - 384с.

ЕЙДЖИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Кікінежді Оксана Михайлівна

доктор психологічних наук, професор, завідувач-професор кафедри психології
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

Пріоритетними напрямками розбудови відкритого і стабільного громадянського суспільства України в об'єднаній Європі є базові демократичні цінності цивілізаційного поступу світової спільноти, міжнародні стандарти у сфері праці, досягнення соціальної справедливості на принципах паритетності та рівноцінності статей, що зумовлює інтерес вчених до вивчення явища дискримінації як соціально-психологічного феномену. Гендер як важливий індикатор демократичності суспільства активізує перегляд пануючої дискримінації за ознакою статі, віку, дієздатності, раси, культури, віросповідання, етнічності у освітньо-виховному просторі України. Відповідно до ухваленої Радою Європи Стратегії з гендерної рівності на 2018-2023 роки, яка є спільним доробком країн-членів РЄ, основний акцент буде зроблено на шести стратегічних напрямках: – попередження і боротьба із гендерними стереотипами і сексизмом; – попередження і боротьба із насильством проти жінок і домашнім насильством; – забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя; – забезпечення збалансованої участі жінок і чоловіків у прийнятті політичних і громадських рішень; – захист прав жінок-мігрантів, біженок, шукачів притулку; – досягнення гендерного мейнстрімінга у всіх політиках та заходах [6].

Нова стратегія визначає важливий виклик, який полягає в забезпеченні того, щоб усіх жінок було враховано в політичних стратегіях щодо гендерної рівності та захисту, передбачених відповідними документами, у тому числі незахищених груп жінок (як-от жінки-роми, жінки-інваліди, мігранти та жінки-біженці). Для цього нова стратегія приділяє належну увагу перехресним формам дискримінації, що відображає переміщення фокусу з множинної дискримінації на включення численних особистостей і міжсекторальності [6, с. 8-9].

Поділ суспільного життя на чоловіче та жіноче як стара парадигма «чоловіче домінування-жіноча підлеглість» відходить в минуле, оскільки засвідчив свою непродуктивність в різних його сферах, починаючи від макрорівня в сім'ї та закінчуючи макрорівнем-розподілом професій, керівних посад, ідеології держави. На сьогодні досить поширеними є кілька видів дискримінаційних практик, такі як расизм (від англ. racism), сексизм (від англ. sexism), ейджизм (від англ. ageism), лукізм (від англ. loocism) тощо. Особливе місце в цьому переліку належить ейджизму. Його особливість полягає в тому, що будь-яка людина в різні моменти свого життя може відчути на собі вікову дискримінацію. Зокрема, дискримінація за віком у сфері праці в сучасний період набула такого поширення, що за масштабами наближається до гендерної нерівності. Аналізуючи вакансії при прийомі на роботу, можна зробити висновок, що більшість з них містить вікові обмеження (як правило, це 25-40

років). Аналізуючи проблеми ейджизму, можна виділити дві найбільш вразливі категорії працівників, що зазнають дискримінації в сфері праці – молодь та особи старших вікових груп [2; 3; 7].

Проблема вікової дискримінації (ейджизм), нарівні з гендерною, стає особливо актуальною як на глобальному, так і національному рівнях, з причини старіння нації та швидкої зміни об'єктивних можливостей різних вікових груп, що пов'язані соціальними трансформаціями, глобалізацією та переоцінкою традиційних соціальних норм.

Метою нашої роботи є розгляд ейджизму як соціально-психологічної проблеми сучасності.

У світовій соціальній психології за поняттям вікової дискримінації закріпилася назва ейджизм, тобто обмеження у правах особи на підставі її віку, негативне, упереджене ставлення суспільства до людей похилого віку, їх знецінення, приниження та дискримінація. А. Кадді та С. Фіск під ейджизмом розуміють стереотипи та забобони щодо представників певної вікової групи, що призводять до їх дискримінації. Згідно думки вчених, молодь і люди похилого віку можуть бути оцінені за рівнем компетентності і «тепла» (зручності взаємодії з віковою групою) [7].

У першій половині ХХ століття проблемами віку займалися: Р. Батлер, Е. Берн, Е. Гідденс, Е. Еріксон, К. Мангейм, М. Мід, Т. Нельсон, Т. Парсонс, Г. Салліван, З. Фройд, М. Хайдеггер, Г. Юнг. Сьогодні проблема віку та ейджизму знаходить своє відображення у працях Ш. Айзенштадта, Н. Гапон, Т. Магдисяк, Т. Марценюк, К. Карпенко, М. Скорик та інших учених.

Термін «ейджизм» був введений у 1969 році директором національного інституту старіння США Р. Батлером для позначення дискримінації одних вікових груп іншими. Учений інтерпретує ейджизм як процес систематичної стереотипізації та дискримінації людей на підставі їхнього віку. Причому з чітким переважанням цінності молодших вікових груп, неприязню до старіння, хвороб, непрацездатності, страху безпорадності та смерті [4].

Єдиного, універсального підходу до визначення ейджизму в соціології не існує. Умовно можна виділити два основних напрямки теоретичних і прикладних досліджень цього феномена. Перший напрямок розглядає ейджизм як негативні стереотипи та дискримінацію щодо літніх людей. Другий, менш поширений напрямок, розглядає ейджизм як дискримінацію щодо молоді.

На наш погляд, оптимальним є трактування ейджизму в розширювальному значенні як будь-які соціальні очікування щодо якостей та моделей поведінки представників певної вікової групи. Якщо соціальні очікування припускають переваги одного віку над іншим, то це може призвести до вікової дискримінації. Вікова дискримінація може проявлятися взагалі щодо будь-якої когорти населення, у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства. Вона виражається в оцінці можливості виконання людиною будь-якої ролі лише на підставі її віку. Людина може не отримати шанс придбати певний статус і виконати соціальну роль, оскільки її біологічний вік вважається в суспільстві «невідповідним» до певного статусу. Саме така абсолютизація вікових стереотипів становить нагальну проблему сучасності, оскільки призводить до утиску прав людей,

посилення нерівності, соціальної несправедливості, дисфункцій соціальних організацій та інститутів тощо.

Учена Н. Гапон конкретизує поняття ейджизму в гендерному аспекті, вказуючи на тенденцію обмеження доступу до ресурсів і відчуженості у прийнятті рішень, характерну для певних вікових груп жіночого населення [1]. Зокрема, до найбільш розповсюджених стереотипів в економічній сфері належать наступні: чоловік повинен забезпечувати родину, тому він повинен отримувати більшу заробітну плату, ніж жінка, за однакову роботу; жінки за природою менш орієнтовані на професійну діяльність, більше орієнтовані на сім'ю, дітей; чоловік за своєю природою є значно кращим керівником/лідером, ніж жінка; жінки менш активні у пошуку роботи тощо. Найбільш поширеними є вікові обмеження при прийомі на роботу. Саме ці стереотипи суспільної свідомості і створюють підґрунтя для існування гендерної нерівності в Україні [2; 3; 5].

Усе зазначене вище свідчить про актуальність емпіричного дослідження ейджизму як сучасної соціально-психологічної проблеми в гендерному дискурсі.

Література

1. Гапон Н. П. Суб'єктивація української жінки: філософсько-антропологічний дискурс другої половини ХХ сторіччя. *Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки*. 2006. Вип. 9. С. 64-71.
2. Єкімова М. О.. Проблема визначення поняття «ейджизм» у сучасній соціології. *Вісник ХНУВС*. 2014. № 4 (67) С. 217-224
3. Магдисюк Л. І. Теоретико-емпіричні межі поняття ейджизму у психології. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. №3. С.167-173.
4. Butler N. R. Ageism: Ageism: A Foreword. *Journal of Social Issues*. 1980. № 36. P.8 -11.
5. Kikinezhdі O. M., Zhyrskа H. Ya., Chip R. S., Vasylykevych Ya. Z. and Hovorun T. V. (2020). Psychology of the Gender-Equitable Environment: Research of Problems. *Journal of Intellectual Disability Diagnosis and Treatment*, 2020, 8, No. 3. P. 538 – 547.
6. Council of Europe Gender Equality Strategy 2018–2023. Strasbourg : Council of Europe, 2018. URL : <https://rm.coe.int/strategy-en-2018-2023/16807b58eb>.
7. Cuddy A. I. C. Doddering but dear: process, content and function in stereotyping of older persons. *Ageism: stereotyping and prejudice against older persons* / ed. T. D. Nelson. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology Press. P. 3-26.

ОСОБЕННОСТИ УСТОЙЧИВОСТИ И КОНЦЕНТРАЦИИ ВНИМАНИЯ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ

Чернышева Кристина Юрьевна

Студентка 3 курса факультета Журналистики,
Оренбургский государственный университет

В условиях жизни современного человека всё большее значение придается изучению психического состояния общества. На сегодняшний день проводится большое количество исследований, посвященных такому виду когнитивной психологии, как процесс внимания. Процесс внимания необходим для восприятия окружающего мира, познания его предметов и явлений, особенно в становлении познания детей.

Современные исследователи не прекращают изучать феномен внимания, в связи с чем, образовалось множество вариативности понятия данного процесса. Так, Н. Добрынин писал, что «внимание – это направленность психической деятельности и сосредоточение её на объекте, имеющем для личности определённую значимость (устойчивую или ситуативную); это проявление активности всей личности» [1]. Другой советский психолог П. Гальперин утверждал, что «внимание – внутреннее свернутое, автоматизированное действие контроля. Это самостоятельная форма психики, имеющая своё специфическое содержание и свой продукт» [2].

Проблему развития внимания рассматривали в своих работах многие зарубежные ученые, такие как В. Вундт, У. Хик, Р. Эффрон, Г. Эббингауз, А.Р. Лурия и др. В отечественной науке также сложились определенные взгляды. Е.О. Севостьянова, И.В. Дубровина, А.Н. Леонтьев, Ю.А. Афонькина и др. затрагивали в своих исследованиях самые разные аспекты данного явления.

Сегодня существует большое количество различных методик, благодаря которым мы с легкостью можем выявить уровень развития внимания как у ребенка, так и у взрослого. Диагностика уровня внимания у детей является особенно важным, поскольку в данный период развития коррекция принесет намного больший результат, чем в подростковом или взрослом возрасте. Созданные методики направлены на разные свойства внимания, такие как: объем, переключаемость, избирательность, устойчивость, концентрация и распределение. Например, метод таблиц Шульте для определения скорости переключения внимания, тахистоскопическая методика для определения объема внимания (Д. Кеттел, В. Вундт), всевозможные варианты корректурного теста для определения концентрации и устойчивости внимания и т. д.

В связи с этим проблема развития внимания в дошкольном возрасте сегодня особенно актуальна. Исходя из этого, мы провели исследование воспитанников детского сада № 147 города Оренбурга.

Объем нашего исследования не позволил нам провести все виды диагностики, поэтому нами были выбраны только три способа анализа, направленных на определение устойчивости и концентрации внимания:

1. Методика «Что ты слышишь?» - Исследование способности к сосредоточению слухового внимания Г.А. Волковой [3]. (Дети должны правильно соотнести предмет и его звучание, не видя сами предметы, а только слыша их).
2. Методика Пьерона-рузера - Исследование концентрации внимания. (Необходимо за отведенное время обвести в каждой строчке названные цифры).
3. Методика «Найди отличия» - Исследование устойчивости и концентрации внимания. (Ребенок должен внимательно посмотреть на две пары картинок и отметить, чем они отличаются).

Всего в диагностике принимало участие 30 детей (100%) старшего дошкольного возраста (6-7 лет). Результаты исследования по каждой из методик представлены в таблице 1, таблице 2 и таблице 3.

Таблица 1.

Методика «Что ты слышишь?»

Уровень внимания	Количество детей	Процентный показатель
Очень высокий	8	26,7%
Высокий	13	43,3%
Средний	9	30%

Проведение данной методики исследования показало, что 13 детей из 30 (43,3%) имеют высокий уровень способности к сосредоточению слухового внимания, средний уровень наблюдалось у 9 детей (30%) и очень высокий уровень развития внимания у 8 детей (26,7%). Отсутствие при диагностике таких уровней, как: ниже среднего, низкий и неудовлетворительный демонстрирует хорошо проделанную работу по развитию внимания детей как со стороны воспитателей, проводящих различные дидактические игры, так и музыкального руководителя, разучивающего с детьми детские песни при помощи многократного повторения.

Таблица 2

Методика Пьерона-рузера

Уровень внимания	Количество детей	Процентный показатель
1 уровень (Хорошо)	14	46,7%
2 уровень (требуется коррекция устойчивости внимания)	11	36,7%
3 уровень (требуется развитие устойчивого внимания)	5	16,6%

Второе исследование выявило, что на хорошем уровне концентрация наблюдалась у 14 (46,7%) детей. 11 (36,7%) воспитанникам на данном этапе требуется лишь коррекция устойчивого внимания. А вот 5 (16,6%) ребятам необходимо уделить больше внимания на групповых занятиях, посвященных развитию навыков устойчивого внимания, поскольку им требуется индивидуальный подход, чтобы повысить уровень внимания.

Таблица 3

Методика «Найди отличия»

Уровень внимания	Количество детей	Процентный показатель
Высокий	2	6,6%
Выше среднего	20	66,7%
Средний	8	26,7%

Последнее тестирование показало, что 20 (66,7%) детей, при выполнении поставленной задачи показали результат «выше среднего», а это больше половины испытуемых. «Средний» уровень выявился у 8 (26,7%) детей и у 2 (6,6%) – «высокий». Такой хороший уровень результатов не удивителен, поскольку практически в каждом дошкольном образовательном учреждении дети в течение дня имеют свободный доступ к похожему роду заданий и могут в игровой форме развивать свое внимание.

Таким образом, проведенное исследование показало, что уровень развития внимания детей старшего дошкольного возраста в выбранном нами образовательном учреждении находится на удовлетворительном уровне. Однако одна из проведенных нами методик выявила детей, которым необходима помощь в дальнейших занятиях, чтобы они не отставали от своих сверстников. Это говорит нам о том, что проблема развития внимания существует, и есть необходимость регулярно проводить похожие исследования, чтобы отслеживать уровень развития воспитанников.

Список литературы

1. Добрынин Н. Ф. О теории и воспитании внимания // Советская педагогика. — 1938. — № 8. — С. 12–32
2. Гальперин П. Я. К проблеме внимания // Доклады АПН РСФСР. - 1958. - № 3.
3. Волкова Г. А. Методика психолого-педагогического обследования детей с нарушением речи. Вопросы дифференциальной диагностики – СПб, 2005.

DETERMINATION OF THE SIGNIFICANCE OF DIMENSIONLESS COMBINATIONS OF THE PROCESS OF CAVITATION DISPERSION OF EMULSIONS OF HARD-TO-MIX ADDITIVES TO CONCRETE WITH WATER WHEN USING VIBRATION-PULSE TECHNOLOGY

Goldenberg Alexander L.

Executive Director
Stroystandart Institute, LLC, Russia

One of the most effective methods of dispersing materials in an aqueous medium, preparing homogeneous mixtures, stable emulsions and suspensions with a high degree of grinding is the vibration-pulse technology using rotary pulsating devices (RPA) of various designs.

In concrete technology, vibration-pulse modes can be used to prepare emulsions of additives to concrete that are difficult to mix with water.

The use of a rotary pulsating apparatus as the main technological equipment in the vibration-pulse technology for producing emulsions requires research to determine the rational technological parameters of this process.

Therefore, the choice of rational modes of vibration-pulse technology of cavitation dispersion of emulsions of water-hard additives to concrete using rotary pulsating devices and the determination of the patterns of changes in the main characteristics of high-strength concrete subjected to cyclic effects of alternating temperatures, using the obtained optimal organosilicon emulsions, is an urgent task.

This study is devoted to the establishment of the main regularities of the processes of dispersion of materials depending on the technical parameters of the equipment, as well as on the properties of the dispersed materials, using the similarity theory.

The process of dispersion of materials in the RPA is influenced by the parameters of the vibration-pulse mode, as well as the properties of the dispersed bond and the dispersion medium.

The force [K], time [t], and distance [L] are used as the determining parameters.

The main parameters that affect the process of vibration-pulse dispersion of materials are:

- The volume of the working chamber is $V[L^3]$.
- The value of the gap between the rotor and the stator - $l[L]$.
- Dispersion time - $t[t]$.
- The rotor speed is $w[t^{-1}]$.
- Power consumption - $N[KL/t]$.
- Pressure in the working chamber - $P[K/L^2]$.

Dimensionless combinations for the process of dispersion of emulsions have the form:

$$1. \frac{Nt^2}{vV} 2. \frac{Npt^3}{v^2V} 3. \frac{NT}{Pl^3} 4. \frac{wtV}{l^3} \quad (1)$$

In general, the specific power is expressed as:

$$\frac{N}{V} \left(\frac{t^2}{v}; \frac{Pt^3}{v^2} \right) = f \left(\frac{NT}{Pl^3}; \frac{wtV}{l^3} \right) \quad (2)$$

The determination of the functional dependences of the specific power on the listed parameters is determined explicitly for any special cases.

To determine the significance of dimensionless combinations in the processes of dispersion of materials, it is necessary to obtain the absolute value of each of them. To do this, we substitute the average value of the parameters in each combination:

- volume $V = 100 \text{ l} = 0,1 \text{ m}^3$;
- the size of the gap between the rotor and the stator $l = 50 \text{ microns} = 50 \cdot 10^{-6} \text{ m}$;
- dispersion time $t = 3 \text{ minutes} = 180 \text{ s}$;
- rotor speed $w = 3000 \text{ rpm} = 50 \text{ s}^{-1}$;
- power consumption $N = 1,5 \text{ kW-h} = 1,5 \cdot 10^2 \text{ kg m/s}$;
- pressure in the working chamber $P = 2,5 \text{ at} = 0,25 \text{ MPa}$

The numerical values of the dimensionless combinations for the emulsion dispersion process will be equal to:

$$1. 4,9 \cdot 10^{11} \quad 2. 2,2 \cdot 10^{13} \quad 3. 8,7 \cdot 10^{17} \quad 4. 2,3 \cdot 10^{18}$$

When substituting the values in the third combination (for the activation process of cement suspensions), a value with a negative degree value is obtained $1,5 \cdot 10^{-1}$. Since the dimensionless combination retains its physical meaning when changing the places of the numerator and denominator, we can present its expression in the following form:

$$\frac{1}{1,5}, 10^1 = 6,7 * 10^0$$

The fourth combination has a decisive influence on the process of dispersion of emulsions, since their absolute values have a maximum value.

Two qualitative conclusions can be drawn from the obtained dependencies:

1. The process of grinding materials (emulsions) takes place with the greatest intensity when the rotor speed increases, the dispersion time increases, the pressure in the working chamber of the device increases, and the gap between the rotor and the stator decreases.

2. When dispersing sufficiently viscous emulsions, an increase in the intensity of the process should be achieved, mainly by reducing the gap between the rotor and the stator.

COMPARISON OF DIFFERENT VIBRATION MODES IN CONCRETE COMPACTION MIXTURES IN PRODUCTS OF TRANSPORT STRUCTURES

Victoria D. Kudryavtseva

Ph.D., Associate Professor
Russian University of Transport

Dmitry I. Olenich

Postgraduate,
Russian University of Transport

Elena G. Kurzina

Ph.D., Associate Professor
Russian University of Transport

The use of effective vibration modes of compaction of concrete mixtures can significantly reduce the consumption of cement, additives, and, consequently, the cost of transport structures.

When solving the problem of vibration compaction, the main parameters that affect the process and their dimensions are taken into account. The force [F], time [t], and distance [ℓ] are used as the defining parameters. The dimensions of the remaining mechanical parameters are derived from these quantities, and their number is determined according to the π-theorem.

The compaction process is influenced by the following parameters of the vibration mode and the properties of the concrete mixture:

N_B - power of transmitted vibration action [FL/t];

A - oscillation amplitude [L];

ω - angular frequency of oscillations [1/t];

t - is the time of vibration [t];

ρ - is the density of laying the concrete mixture during vibration compaction [$\frac{F \cdot t}{L}$];

τ₀ - shear resistance of the concrete mixture [F/L²];

ν - the viscosity of the concrete mixture [$\frac{Ft^4}{L^4}$];

L - the reduced size of the compaction zone [L];

g - the acceleration of gravity [L/t²].

At the same time, various combinations of amplitude and frequency: Aω, Aω², A²ω², A²ω³, facilitate the production of dimensionless combinations:

$$\frac{\rho \ell^3 A^2 \omega^3}{N_B}; \frac{\rho A^2 \omega^2}{\tau_0}; \frac{\rho A \omega}{\beta \nu}; \frac{N_B t}{\tau_0 \ell^3}; \frac{N_B t^2}{\nu \ell^3}; \frac{A \omega^2}{g} \quad (1)$$

In general, the density of concrete can be obtained implicitly:

$$\rho \left(\frac{A^2 \omega^3 \ell^3}{N_B}; \frac{A^2 \omega^2}{\tau_0}; \frac{A \omega}{\beta \nu} \right) = f \left(\frac{A \omega^2}{g}; \frac{N_B t^2}{\tau_0^2}; \frac{N_B t}{\tau_0} \right) \quad (2)$$

The solution to this problem can be obtained explicitly only for special cases.

Therefore, the duration of the compaction process is related to the specific power and properties of the concrete mixture, and the process itself is functionally dependent on the acceleration of vibrations $A\omega^2$.

In connection with the idea of concrete as a composite material with macro-and micro-features, it is advisable to conditionally divide the compaction process into two stages: the first-the recombination of large components (crushed stone) and the formation of a macrostructure; the second - deeper thixotropic changes in the fine-dispersed (cement) system and the formation of a microstructure.

At the first stage, low-frequency oscillations with a large displacement amplitude (1-5 mm) are carried out to overcome the adhesion force (τ_0) and the dry friction force of the uncompacted concrete mixture particles, which corresponds to the ideas of the concrete mixture as a model with plastic properties (Bingham model).

At the second stage, additional compaction occurs, which proceeds more intensively due to significant thixotropic changes. To dilute the solution components, increased frequencies or the introduction of plasticizing additives are advisable. The decrease in viscosity (ν) is described using the Kelvin-Voig model.

Usually, in practice, a single-frequency mode is used, both for symmetric and asymmetric oscillations. For such vibrations under symmetric conditions, the vibration frequencies $f = 50$ Hz with an acceleration of about 3,5g are used for compaction of rigid mixtures, since a higher acceleration can cause loosening of the upper layer of the concrete mixture. At a frequency of 50 Hz, both the first stage – recombination, and the subsequent thixotropic liquefaction and the formation of the microstructure are provided.

In the conditions of asymmetric shock-vibration modes, which are implemented with a frequency of 25 Hz and lower in the concrete mixture, along with low-frequency vibrations, a spectrum of high-frequency components will occur, and at the same time, an acceleration of the compaction process for the first stage should be expected. However, this requires not only large displacements, but also conditions for the recombination of particles, which causes the use of acceleration in the upper position of the site 2,0 g and higher, which allows the movement of large aggregate particles and their accelerated recombination.

Table 1 presents experimental data on the speed of the compaction process of concrete mixtures of different stiffness.

Table 1

Compaction time under different vibration compaction modes

Concrete mix stiffness, W, s	Compaction mode	
	symmetrical (f = 50 Hz, Ag = 3,5 g)	shock-vibration (f = 15 Hz, Agb = 2,0 g, AgH = 5-6 g)
20	30	15
50	150	50
75	300	120

Agb-acceleration in the upper position of the vibration platform,
AgH-acceleration in the lower position of the form.

As can be seen from Table 1, the standard (symmetric) mode is significantly inferior in terms of compaction time to the shock-vibration mode, which is due to the physical features of the compaction processes. The productivity of the shock-vibration method increases by 2-3 times, which will reduce the cost of manufacturing transport structures.

PROTECTION FROM SOURCES OF NOISE AND VIBRATION DURING VARIOUS TECHNOLOGICAL OPERATIONS OF THE CONSTRUCTION CYCLE

Naidonova Viktoriia,

candidat of science,

assistant Occupational Safety Department,

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Annotation: The urgency of research on reducing noise and vibration during technological operations (cycles) in the construction industry is growing every year, and therefore the search for effective ways to combat them require a more careful and systematic approach to addressing this issue not only during the work but also the need taking into account effective developments at the design stage.

Keywords: acoustic pollution, vibration, noise, construction industry, control of influence of negative factors.

Topicality. Setting objectives. Increased noise levels remain one of the most acute problems for urban areas. The area of urban areas in the zone of constant excessive vibroacoustic impact, on average, exceeds 60%. The urban environment and the growth of cities and agglomerations, industrial production bordering on populated areas, as well as the growth of construction sites in dense urban development worsen the physical environment in cities under construction and have a negative impact on the population.

Main part. The construction of both new (new buildings) and the reconstruction or redevelopment of existing buildings are anthropogenic sources of noise and vibration and are the cause of complaints from the population living near the area. Due to the high level of noise and vibration load from construction equipment and special devices and transport, it is not always possible to follow correctly the required sanitary norm of vibroacoustic action on the living environment. The use of special vehicles, such as bulldozers, dump trucks, motor graders, compressors, cranes, excavators, etc.. emit undesirable sounds and noise that may exceed the allowable [1].

Architectural and planning measures for noise protection are provided during the design, reconstruction and operation of the enterprise (shops, sections). They reduce the impact of industrial noise on non-noisy workers and residents of residential areas located near the enterprise.

Sound insulation is the most effective means of reducing the noise level in the direction of its propagation, which is realized by installing sound insulation barriers (partitions, cabins, covers, screens). The principle of sound insulation is based on the

fact that most of the sound energy that falls on the obstacle is reflected and only a small part of it passes through it [2, 3].

Light multilayer soundproof partitions with air layers are used for sound insulation of separate noisy sections in the room or equipment. For sound insulation of the noisiest units and units (chain transmissions, motors, compressors, fans, etc.) it is recommended to use soundproof casings, which are means that are installed in close proximity to the noise source. In cases where it is impossible to isolate noisy equipment or its components, the worker is protected from noise by installing a soundproof cabin with a remote control and viewing windows [2]. However, the effectiveness of measures may not always correspond to the calculated, noise protection structures have an unattractive appearance, wear out quickly, short-lived, disrupt the normal functioning of other systems, etc. As a result, there are complaints from people who live nearby about the "noise" of the space, houses, children's playgrounds in the yard, and so on.

During the implementation of the project of the object, it is extremely difficult and sometimes impossible to solve these problems. Therefore, most noise problems need to be solved at the design stage, because the right decisions that will be made in the projects in the future can either raise or lower the reputation of the developer, and also save a lot of money and nerves to the customer. The set of construction and acoustic measures for protection against noise includes architectural and planning noise protection measures and acoustic means of protection against noise, which (depending on the principle of action) are divided into sound insulation, sound absorption, shielding, vibration isolation and noise attenuators [4].

Assessment and analysis of noise regime and development of measures to protect against noise should be provided at all stages of the construction cycle: in the planning and construction of settlements and their individual areas, in the design, reconstruction, overhaul, technical re-equipment and operation of facilities constructions, which by their functional purpose can either create excessive noise or require protection for others from its influence. The design of noise protection equipment for civil engineering projects takes into account the following stages:

- determination of the noise source and its noise characteristics of the projected object and available external noise sources that affect the design object;
- calculation of the expected noise levels that may be generated by the noise sources of the facility in the surrounding area;
- calculation of expected noise levels in the premises and on the territory of the projected object from own and available external noise sources;
- determination of the required noise reduction for each of the sources of the object, which affect its own premises and the adjacent territory, and the necessary reduction of noise levels of external sources at the design object.

Conclusions. Currently, there is a need to develop a comprehensive approach to the creation of effective construction and acoustic measures to ensure the normative noise regime in the premises of the construction site, created by its own and external noise

sources, and the normative noise regime in the surrounding area, created by noise sources which is projected. Providing assessment of sound insulation of internal and external enclosing structures with standardized sound insulation and development, if necessary, of constructive decisions on its bringing into compliance with the established requirements according to DBN [1]. Thus, the creation and development of special structures and technical means to address the issue of reducing noise from the source is of primary importance, which requires new solutions, both planning and design and structurally mobile, which in turn requires significant costs and time for installation and search new means of protection and methods to reduce noise on the way to its spread [3].

References

1. ДБН В.1.1-31:2013 Захист територій, будинків і споруд від шуму [Чинний від 2014-06-01]. Мінрегіонбуд України. К., 2014. – 75 с.

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1825022438295/bzhd/zahodi_zasobi_zahistu_vid_shu

3. Серіков Я.О., Найдьонова В.Є. Аналіз випромінювання антропогенних джерел шуму та вібрації в будівельній галузі // Матеріали V-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Безпека життєдіяльності людини як умова сталого розвитку сучасного суспільства» Науково-технічного збірника «Проблеми охорони праці в Україні», 5-6 червня 2013 р. – К.: МАБЖД, 2013. – С. 155-158. ISBN 978-966-8491-09-2

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://proeksp.com.ua/%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1?lang=uk>

ADJUSTMENT OF THE STIFFNESS OF DAMPING COMPOSITES BASED ON A RUBBER COMPOUND BY REINFORCING THE CORD

Artem Semak,

Senior Lecturer
Russian University of Transport

Alexey Kolmakov

Doctor of Technical Sciences, Corresponding Member
of the Russian Academy of Sciences,
Institute of Metallurgy and Materials Science

Elena Kurzina

Ph.D., Associate Professor
Russian University of Transport

The elements of the infrastructure and rolling stock of railways are operated in different climatic zones, so the shock absorbers used in them must maintain their performance for a long time under various force influences, ambient temperatures, humidity, under the influence of aggressive environments and solar radiation.

In this connection, a number of requirements are imposed on the materials of shock absorbers, the most important of which are:

- Elasticity to provide damping of dynamic vibrations.
- Mechanical strength, the ability not to collapse under the influence of mechanical loads.
- Temperature resistance, the ability to maintain its mechanical properties when exposed to high and low temperatures.
- Low cost and affordable to reduce operating costs.

Strengthening of damping composites is possible by reinforcing the elastic matrix with a more rigid component. Therefore, in this paper, the influence of cord reinforcement on the elastic-hysteresis properties of a rubber composite at normal and low temperatures is studied.

As materials for research, a polymer composite based on a rubber mixture (TIIPK) and a rubber-fiber composite (PBK) based on the same rubber mixture, but with the addition of polyamide cord in an amount of 20%, were selected.

Samples from these materials were subjected to static compression up to 100 kN and cyclic compressive action with a load amplitude of 20-90 kN and a frequency of 10 Hz at plus 23 °C and -40 °C.

The stiffness parameter was defined as the ratio of the change in load in a given range to the change in displacement.

The analysis of the obtained results showed that both rubber composites (TIIPK and PBK) have similar static stiffness characteristics, while the dynamic stiffness (Fig.

1a) at a temperature of +23 °C differs by ~ 20%, which is due to the smaller volume of the elastic matrix of the PBK material and the rapid compaction of the boundaries between the main matrix and the cord filler under cyclic exposure with a frequency of 10 Hz.

At a temperature of -40 °C, the difference between the stiffness parameters (Fig. 1b) of ТПРК and PBK rubber composites practically disappears, which is associated with a violation of the additive action of PBK components, as well as the beginning of the process of crystallization of the rubber matrix, in which the stiffness of the main matrix and the cord filler become almost comparable.

Thus, the increase in the rigidity of rubber materials due to reinforcement with crushed polyamide cord to stabilize the geometric parameters of the general oscillatory system is effective up to the temperatures of the beginning of the crystallization of rubber, and with a further decrease in temperatures, the design should focus on the rigidity of the main rubber matrix.

Therefore, it is advisable to use rubber-fiber composites in shock absorber designs to stabilize the geometric parameters of the overall dynamic system in a wide range of ambient temperatures. It should also be noted that the cost of such a shock absorber will be lower than structures made of fully rubber composites due to the partial replacement of expensive rubbers, for example, with crushed waste of rubberized polyamide cord of tire production.

The research was carried out within the framework of state assignment No. 075-00328-21-00.

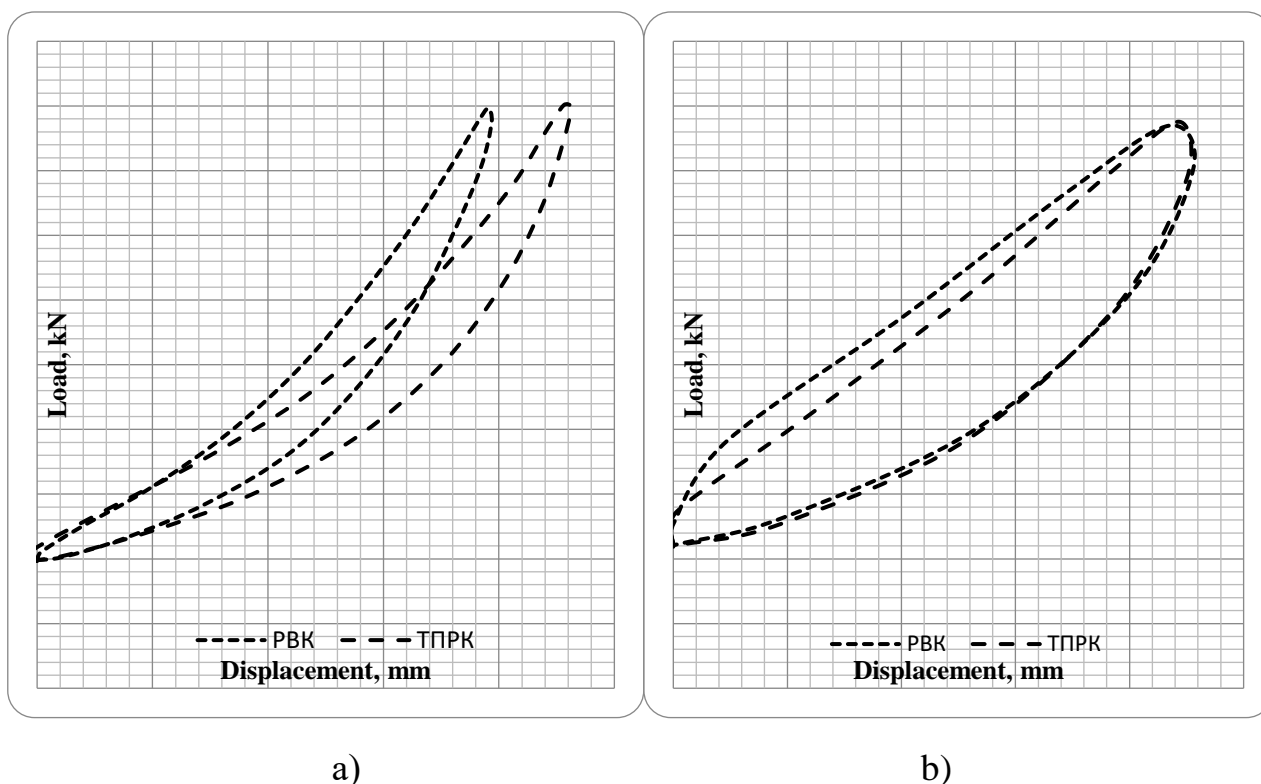

Figure 1. Dependence of the dynamic hysteresis of rubber composites on the temperature a) +23 °C, b) -40 °C

ОЦЕНКА СВОЙСТВ ЛЬДОФОБНОСТИ И СУПЕРГИДРОФОБНОСТИ ВЫСОКОПРОЧНЫХ БЕТОНОВ С ОРГАНО-МИНЕРАЛЬНЫМ МОДИФИКАТОРОМ И КРЕМНИЙОРГАНИЧЕСКОЙ ЭМУЛЬСИЕЙ

Александр Л. Гольденберг

Исполнительный директор
ООО Институт «Стройстандарт», Россия

Высокопрочный бетон, обладающий наилучшим сочетанием физико-механических свойств: соотношению прочности к объемной плотности, высокой плотности и долговечности, в настоящее время все чаще используется для решения различных практических задач строительства. Чтобы придать бетонной конструкции водоотталкивающие свойства применяют всевозможные пропитки и покрытия. Сделать бетон водонепроницаемым (гидрофобным) возможно путем создания преграды между влагой и бетоном.

Гидрофобность материала зависит от химического состава и морфологии поверхности (микро- и наноструктурная морфология). Контактный угол между каплей воды и поверхностью твердого тела зачастую является индикатором гидрофобности или смачиваемости, значение которого может быть измерено с помощью гониометра или тензиометра.

В случае если значение контактного угла превышает 90° , то материал является гидрофобным. Если показатель менее 90° , то поверхность гидрофильная, склонная к намоканию и адсорбции воды.

Бетон является ярким примером гидрофильного мезопористого материала, для которого свойственна адсорбция воды, а многочисленные циклы замораживания и оттаивания приводят к расширению попавшей внутрь влаги и его разрушению.

Обработка поверхности железобетонных изделий кремнийорганическими эмульсиями с высокодисперсными наполнителями заданного состава вызывает дополнительное повышение эксплуатационных характеристик конструкций, в первую очередь, морозостойкости, вследствие снижения скорости проникновения воды в поры бетона. Если задать супергидрофобность (или льдофобность) как функцию морозостойкости (МРЗ): $S=f(\text{МРЗ})$, $S=\Delta\text{МРЗ}/P$ (P – площадь единицы поверхности), то можно составить параметрическое уравнение, учитывающее повышение эксплуатационных свойств бетона конструкции, обработанного эмульсией, и как следует из этого повышение межремонтного интервала эксплуатации.

Степень гидрофобности – это условный показатель качества, определяющий способность бетона, подвергнутого поверхностной обработке полигидросилоксановой эмульсией с тонкомолотым высокодисперсным

компонентом, сопротивляться попеременному воздействию знакопеременных температур. Под способностью «сопротивляться» подразумевается повышение относительного изменения основных эксплуатационных характеристик (прочность на сжатие, изгиб, модуль упругости, изменение массы) обработанного бетона, по сравнению с необработанным.

Для оценки степени супергидрофобности высокопрочного бетона в настоящей работе проводили сравнение показателей обычного бетона и обработанного силоксановой эмульсией. С учетом рационального способа приготовления эмульсии, заключавшегося в равномерном распределении тонкодисперсного минерального компонента в водном растворе эмульгатора с последующей эмульсификацией полученной суспензии и гидрофобного (силоксанового) компонента, выбран соответствующий продукт КЭ 30-04 с микрокремнеземом. Целесообразность его использования связана с обеспечением распределения частиц эмульгатора в узком размерном диапазоне, а также наиболее равномерным распределением гидрофобного силоксанового компонента в эмульсионной системе.

Образцы-близнецы бетона выдерживались в нормальных условиях, в то время как опытная конструкция подвергалась воздействию окружающей среды. В качестве оценочных показателей выбраны: прочность, морозостойкость, водонепроницаемость, истираемость. Результаты исследований приведены в таблице 1.

Таблица 1.
Результаты исследований бетонов

№ состава	Количество модификатора %	Прочность бетона, МПа		Модуль упругости, Е, ГПа		$\frac{R_{пр}}{R_{куб}}$	$\frac{E_{ст}}{E_{дин}}$
		кубов	призм	статический	динамический		
1-К	0	76,3	72,4	35,8	49,4	0,95	0,73
2-МБ	20	89,2	83,1	44,0	47,7	0,96	0,92
3-МБ	20	88,1	83,8	46,7	48,8	0,98	0,96

Примечание: 1-К – контрольный состав без высокодисперсных наполнителей;

2-МБ- состав бетона с органо-минеральным модификатором;

3-МБ - состав бетона с органо-минеральным модификатором и кремний-органической эмульсией КЭ 30-04.

Полученные результаты показывают, что для одного и того же проектного класса бетона В70 образцы-кубы, заформованные с органо-минеральным модификатором, состоящим на 30% из микрокремнезема, 60% из золы уноса, 10% - водоредуцирующей добавки на основе нафталинформальдегидов показывают результаты на 13-15% большие по всем основным физико-техническим характеристикам.

Природа устойчивых связей образующихся в основном минерале CSH(I) позволяет говорить о высокой плотности структуры бетона на тонкомолотых и высокодисперсных добавках и его изначально более высокую функциональную важность как материала, подвергаемого обработке кремнийорганическими эмульсиями обеспечивающими свойства супергидрофобности и льдофобности.

Наиболее эффективными с точки зрения показателей контактного угла смачивания являются составы эмульсий, приготовленных способом с метаксаолином / микрокремнеземом, при минимальной дозировке эмульсии 0,09 л/м³, поскольку они обеспечивают наиболее высокую степень гидрофобности обрабатываемой поверхности. Тем не менее, для тяжелых бетонов, введение метаксаолина, обеспечивающего безугадочный характер мелкозернистого бетона, можно считать не актуальным.

СОЗДАНИЕ ГРАФИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ 3D ОБЪЕКТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КОМПЬЮТЕРНОЙ ГРАФИКИ

Жаксылык Алмаш

Кандидат технических наук,
ассистент профессор КАиС-Л при КазГАСА
МОК КазГАСА, г. Алматы, Казахстан

Наип Данияр

Студент гр. Карх-18-3 КАиС-Л при КазГАСА
МОК КазГАСА, г. Алматы, Казахстан

В современном учебном процессе компьютерная графика является составной частью при преподавании дисциплин «Инженерная графика», «Компьютерная графика» и представляет большой практический интерес, так как исследователи имеют возможность получения реалистичных изображений. Развитие компьютерной графики определяется потребностями пользователей и достижениями в области программного обеспечения.

Широко применяются программы, которые демонстрируют возможности творческого мышления для создания различных проектов. Представление графической информации возможно при помощи различных программ. В учебном процессе широко используются такие программы, как AutoCad, 3d Max, Компас, архитектура Turing, системы SketchUP, Lumion. С использованием данных программ можно создавать трехмерные модели геодезических исследований, архитектурные проекты, наглядно демонстрировать результаты методов мониторинга устойчивости бортов карьера при разработке проектов открытых горных работ [2]. Для полномасштабного трехмерного моделирования и разработки предназначены специализированные программные продукты как Autodesk Inventor, Autodesk Architectural Desktop и др., полностью совместимые с AutoCAD [1].

Рассмотрим процесс выполнения визуализации на примере создания 3d модели объекта. На рабочий стол графической системы AutoCAD необходимо вывести панели инструментов. С помощью данных инструментов по заданному чертежу создается 3d модель детали (рис. 1). Построенная деталь будет выглядеть более реалистично при установлении теней. 3d объект был построен с учетом режима *Тени Гуро*.

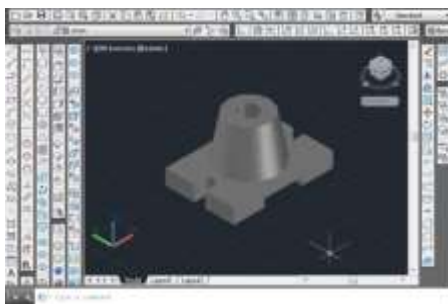

Рис. 1 – Пример создания 3d модели

Реалистичное изображение построенных моделей считается следующей ступенью развития графики. Эта технология позволяет создавать более реалистичное освещение, приближенное к реальному. Используя архитектуру *Turing*, можно обрабатывать отражения световых лучей. Для построения объекта система отслеживает траекторию виртуального луча от экрана к этому самому объекту. Данный принцип может быть использован не только для улучшения отражений и теней, но и для всех типов освещения. Система рассчитывает полноценное глобальное освещение с динамическими мягкими тенями, глянцевыми отражениями и непрямым светом.

Используем инструмент «Обозреватель материалов» и выбираем материал для двух объектов: самой детали и поверхности «земли» (рис. 2) [3].

Рис. 2 – Фрагмент создания интерьера с применением освещения и теней

Активируя «Небесный фон и освещение» и «Положение солнца», можно выставить дату и время – это необходимо для положения теней. Для удобства при выполнении рендеринга, модель можно расположить в необходимом ракурсе для визуализации [3].

Потребность в профессиональном создании 3d изображений существует во многих сферах деятельности: в архитектурном строительстве, на этапах создания прототипов моделей в промышленности, а также в рекламном бизнесе. Важное влияние на работу архитекторов в современном проектировании оказывает процесс создания объемного изображения, который позволяет определить параметры пространственной структуры, размеров, пропорций поверхностей. Архитекторы имеют возможность работать с цветом и фактурой, которые могли бы отразить основные особенности выполненного проекта. Данная возможность достигается при использовании программ AutoCad, 3d Max, системы SketchUP, Lumion.

Создание модели здания начинается с чертежа плана, затем, используя программы построения 3d графики и визуализации объекта, стоим архитектурное сооружение (рис.3).

Также на чертеже представлены элементы благоустройства: игровые площадки, озеленение, малые архитектурные формы; тротуары, велодорожки, садовые дорожки. Изображения людей, техники, деревьев и ландшафта выполнены с использованием программ SketchUP, Lumion (рис.3). Эстетическое восприятие таких работ значительно улучшает конкурентоспособность данных проектов.

Рис. 3 – 3d модель здания с искусственным источником света

Вывод. Создание трехмерных объектов в различных программах дает возможность разработчикам качественно представлять свои проекты. Данные модели наглядно раскрывают весь спектр возможностей применения визуализации в программе AutoCAD. Таким образом, для построения инженерных объектов любого характера успешно могут быть применены графические методы компьютерной графики.

Список литературы:

1. А. Жаксылык. Особенности преподавания компьютерной графики в вузе в современных условиях. Вестник КазНУТУ №2. – 2019г. С. 286-289.
2. Nurpeisova M, Kyrgyzbaeva G, Donenbaeva N, Bek A, Bekbassarov S, Zhaksylyk A., Madimarova G. Development of Geodetic Methods of Monitoring of Open-Pit Sides Stability. Bioscience Biotechnology Research Communications. P.67-78. Biosc Biotech Res Comm Special Issue Vol 12 (5) September 2019.
3. Ордабекова А.Ж. Исследование и создание графических моделей в системе AutoCAD. Алматы: МУИТ, 2016 – 120 с.

ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІНИ ФОРМИ ПОПЕРЕЧНОГО ПЕРЕТИНУ ПИЛОМАТЕРІАЛІВ

Удовицька Мар'яна Володимирівна

викладач вищої категорії

голова циклової комісії «Технології деревообробних виробництв»

Технологічний коледж державного вищого навчального закладу “Національний лісотехнічний університет України”, Україна

Удовицький Олександр Миколайович

кандидат технічних наук, доцент

доцент кафедри прикладної механіки і технологій машинобудування
Національний лісотехнічний університет України, Україна

Клеєні щитові конструкції (КЩК) є поширеними серед конструкційних елементів для виробництва різноманітних виробів з деревини [1, 2]. Переважно показники фізико-механічних характеристик пиломатеріалів, зокрема міцності та формостійкості, є визначальними при встановленні якості КЩК. У випадку використання КЩК для фасадних поверхонь, важливого значення набувають також показники її естетичності [3, 4].

Причин зміни форми пиломатеріалів багато: анізотропія фізико-механічних властивостей деревини, неоднакове всихання за різними структурними напрямками, залишкові напруження, що виникають при сушінні та механічній обробці заготовок тощо. Виникає проблема як врахувати вплив цих факторів, а особливо у їх взаємодії, на величину деформації за допомогою такої математичної моделі, яка би достатньо адекватно описувала процес.

Одним з недоліків виробів із деревини є те, що вони в процесі експлуатації піддаються впливам зовнішнього середовища і як наслідок можуть змінювати свою форму і розміри. Зокрема в роботах [5,6,7] досліджено, що чи не найбільше на фізичні і механічні властивості деревини впливає вологість, коли деревина із зміною вологості змінює свій об'єм пропорційно кількості видаленої або введеної гігроскопічної вологи. При цьому найчастіше спостерігається зміна форми поверхонь (деформація) пиломатеріалу за його шириною, що обумовлене неоднорідністю всихання в радіальному і тангенціальному напрямках.

У роботі [5] та інших причинами деформування названо високу чутливість до зміни вологості, неоднаковість властивостей деревини від серцевини до кори, будова та напрям волокон деревини. Також отримано висновок про те, що формостійкість пиломатеріалів може бути поліпшена шляхом склеювання частин пиломатеріалів з врахуванням положення й орієнтації частин.

В джерелі [6] наводяться рівняння і розрахунки, що використовуються для розрахунку оцінки очікуваних розмірних змін в міру зміни вологості деревини.

В роботі [7] детально досліджено вплив різних факторів на формостійкість пиломатеріалів, а запропонована модель дає можливість оцінити та наочно

проілюструвати зміну форми пиломатеріалу залежно від розташування дошки в колоді, зміни вмісту вологи та розмірів пиломатеріалу.

Якщо припустити, що під час процесу всихання (розбухання) виникає умовне зусилля (назвемо його силою жолоблення), яке відповідає навантаженню балки зосередженою силою, то для визначення сили жолоблення, а також величини деформації пиломатеріалу вздовж вертикальної осі (прогину) в довільній точці його поперечного перерізу, можна використати методи опору матеріалів.

Розглянемо довільний поперечний переріз дошки ABCD, який представимо у виді двохопорної балки, завантаженої силою $P_{ж}$ (рис. 1).

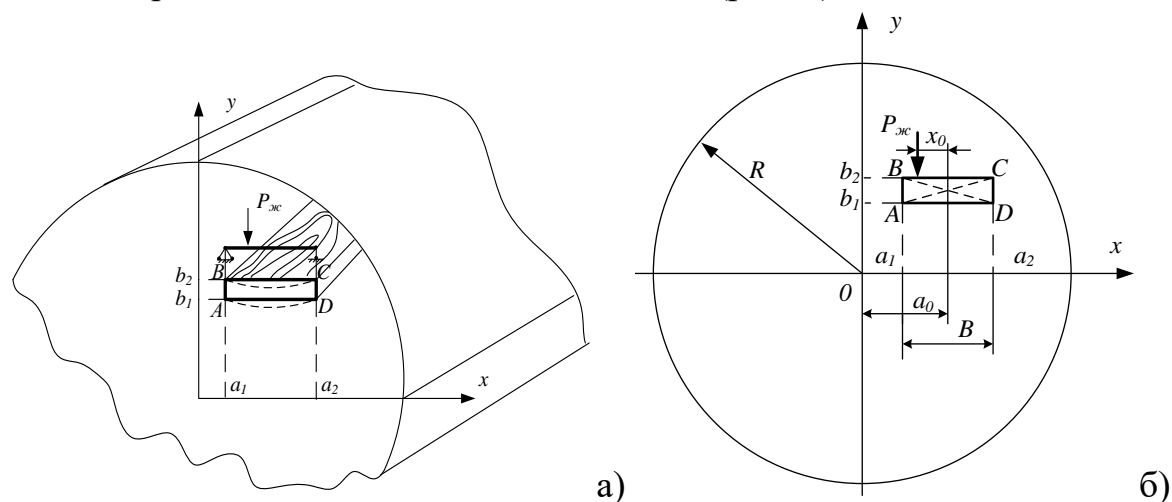

Рисунок 1. Розрахункова схема для визначення сили жолоблення (а) та точки її прикладання (б)

Таким чином, для визначення сили жолоблення $P_{ж}$, отримано наступне рівняння:

$$P_{ж} = \frac{B(1 + \beta \Delta W) \Delta W}{\left(\frac{B}{2} - x_0\right) \left(\frac{B}{2} + x_0\right)} \left[\left(\frac{E_o K_o (b_2^2 - b_1^2)}{2} + \frac{(E_o C + K_o A) (b_2^3 - b_1^3)}{3} + \frac{AC (b_2^4 - b_1^4)}{4} \right) - \frac{E_o K_o (b_2 - b_1) + (AK_o + CE_o) \left(\frac{b_2^2 - b_1^2}{2} + \frac{AC (b_2^3 - b_1^3)}{3} \right)}{E_o (b_2 - b_1) + A \frac{b_2^2 - b_1^2}{2}} \times \left(\frac{E_o (b_2^2 - b_1^2)}{2} + \frac{A (b_2^3 - b_1^3)}{3} \right)^2 \right]. \quad (1)$$

Для двохопорної балки, завантаженої несиметрично прикладеною в прольоті балки зосередженою силою $P_{ж}$, отримаємо наступні рівняння для визначення абсциси перерізу з найбільшим прогином z_f і величину найбільшого прогину y_{\max} .

$$z_f = \sqrt{\frac{a^2 + 2ab}{3}} = \sqrt{\frac{a(a + 2b)}{3}} = \sqrt{\frac{(l - b)(l + b)}{3}} = \sqrt{\frac{l^2 - b^2}{3}}. \quad (2)$$

Максимальний прогин:

$$y_{\max} = -\frac{P_{ж} \cdot b}{6l} \left(a^2 + 2ab^2 - \frac{a^2 + 2ab}{3} \right) \cdot \sqrt{\frac{a(a + 2b)}{3}} = \frac{P_{ж}}{9\sqrt{3}} \frac{b(a^2 + 2ab)^{3/2}}{a + b} = \frac{P_{ж} \cdot b}{9\sqrt{3}} \cdot \frac{(l^2 - b^2)^{3/2}}{l}. \quad (3)$$

Розроблений математичний апарат для теоретичного дослідження формозміни пиломатеріалів дає змогу реалізувати послідовні інженерні розрахунки сили жолоблення пиломатеріалу та можливої зміни його форми з урахуванням його експлуатації в змінних температурно-вологісних полях. Величина поперечного жолоблення залежить від розмірів перетину пиломатеріалу та координат його пластей, зміни вологості пиломатеріалу. Також можна зробити висновок про те, що існують пиломатеріали в межах поперечного перетину колоди з різною опірністю поперечному жолобленню, а отже є більш чи менш придатними до їх застосування в КЩК. Отримані результати стосовно формозміни пиломатеріалу узгоджується з відомими дослідженнями.

Список літератури

1. О.Б. Ференц, В.М. Максимів. Технологія столярних виробів. Навчальний посібник. – Львів: НЛТУ України, 2011. – 400 с.
2. В. Porter. Carpentry and Joinery. – 2001. – Vol. 1. – 694p. – (Third Edition).
3. О.О. Кривик, В.О. Маєвський. Динаміка зміни формостійкості щитів клеєних з поєднанням різних порід деревини. Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. – Львів: НЛТУ України. – 2011. – Вип. 37.1. – С. 30–33.
4. В.О. Маєвський, М.В. Удовицька. Основні напрями досліджень у виробництві клеєних щитових конструкцій з деревини із дотриманням текстурних особливостей. Науковий вісник: зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.5. – С. 150–155.
5. Ormarsson, Sigurdur. Numerical Analysis of Moisture-Related Distortion in Sawn Timber. Doctoral thesis, monograph. Göteborg: Chalmers University of Technology, Dep. of Structural Mech, 1999, p. 213.
6. Wood Handbook, Wood as an Engineering Material. Gen. Tech. Rep. / FPL–GTR–190. Madison, WI: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Forest Products Laboratory. – 2010. – 508 p.
7. P. H. Mitchell. Modeling the cupping of lumber. BioResources, 2016, 11(3), p. 6416-6425.

ЕКОНОМІКА ДОСВІДУ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Зайцева Марина Миколаївна,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри туристичного бізнесу
Харківська державна академія культури

Ростовцев Сергій Сергійович,

кандидат наук з соціальних комунікацій
старший викладач кафедри туристичного бізнесу
Харківська державна академія культури

За останні роки з розвитком туризму збільшились і витрати на такі враження, як подорожі, розваги, вечері поза домом порівняно з витратами на матеріальні товари. Сучасний споживач віддає перевагу досвіду ніж речами. Отже, відбуваються суттєві зміни в економіці, яку маркетологи називають цю зміну новою економікою досвіду - Experience Economy.

Термін «Економіка досвіду» вперше введений у статті Welcome to the Experience Economy Б. Джозефа Пайн II та Джеймса Х. Гілмора у 1998 році, які визначають економіку досвіду найновішим режимом економіки, слідом за аграрною економікою, промисловою економікою та найновішою економікою послуг. Ідея полягає в тому, що сучасним маркетологам потрібно створювати пам'ятні події для споживачів, де сама пам'ять стає продуктом – досвідом [1].

Економісти зазвичай мають досвід роботи з послугами, але досвід є окремою економічною пропозицією, настільки ж різною від послуг, як і від товарів. Сьогодні можна визначити нову економічну пропозицію, оскільки споживачі безперечно бажають досвіду, і все більше і більше підприємств приєднуються до розробки та просуванні їх. Оскільки послуги, як і товари до них, дедалі більше стають товарними, наприклад міжміські телефонні послуги, що продаються виключно за ціною, досвід став наступним кроком у прогресуванні економічної цінності. Відтепер провідні компанії, які продають споживачам та підприємствам визнають, що майбутнє конкурентне поле залежить від досвіду.

Таким чином, майбутнє економічне зростання полягає у цінності досвіду та перетворень, блага та послуг вже недостатньо. Ми перебуваємо на порозі нової економічної ери - економіки досвіду, де всі підприємства повинні влаштовувати пам'ятні події для своїх клієнтів. Економіка досвіду пропонує креативну, надзвичайно оригінальну, і при цьому надзвичайно практичну стратегію для компаній, яка розробляє та інсценує досвід, який перетворить цінність того, що вони виробляють.

Від «Америку Інтернету» до Уолта Діснея ці приклади, демонструють бізнес у процесі створення особистого досвіду як для споживачів, так і для бізнесу. Необхідно звернути увагу на традиційні фактори ціноутворення, такі як час і витрати, та розглянути питання про плату за вартість трансформації, яку пропонує досвід. Товарів і послуг вже недостатньо.

Досвід та перетворення є основою для майбутнього економічного зростання, а економіка досвіду - це сценарій, з якого менеджери можуть почати керувати власними перетвореннями [2].

Отже, досвід сьогодні є реальною пропозицією, як будь-яка послуга чи товар. У сучасній економіці послуг багато компаній просто обгортають досвід традиційними пропозиціями, щоб їх краще продати. Однак, щоб усвідомити всі переваги досвіду, підприємства повинні розробити цікавий досвід, який вимагає плати. Цей перехід від продажу послуг до продажу досвіду буде не простим для провідних компаній, ніж останній перехід від промислової економіки до сфери послуг. Але, якщо компанії не мають бажання займатись комерційним бізнесом, вони будуть змушені оновити свої пропозиції до наступного етапу економічної цінності. Головне питання полягає не коли, а як входити в економіку досвіду, що формується сьогодні в світі.

Досвід буде виникати тоді, коли компанія навмисно використовує послуги як сцену, а товари як реквізит, щоб залучити окремих клієнтів та створити, таким чином пам'ятну подію. Отже, товари є матеріальними, послуги – нематеріальними, а досвід - незабутнім. Покупці досвіду оцінюють те, що компанія розкриває протягом певного періоду часу. Хоча попередні економічні пропозиції, товари та послуги є зовнішніми для покупця, то досвід за своєю суттю є особистим, існує лише у свідомості людини, яка займалася на емоційному, фізичному, інтелектуальному чи навіть духовному рівні. Таким чином, жодна людина не може мати однаковий досвід, оскільки кожен досвід походить від взаємодії між інсценізованою подією (як театральна вистава) та душевним станом людини.

Звичайно, що за останні роки багато чого змінилося в економіці, проте одна константа зберігалася протягом усього часу, а саме перехід від простого виробництва і придбання товарів та послуг до зосередження на створенні та споживанні досвіду. На сьогоднішній день у світі існує багато нових вражень, таких як Apple Stores, Airbnb, TopGolf і Tough Mudder та інші. Сьогодні можна відвідати тисячі різних кімнат для втечі, кімнат для люті, соляних кімнат, кімнат для крику та безлічі інших жанрів досвіду, що можуть наповняти нас. Відбулась принципова зміна самої структури розвинених економік, зараз ми витрачаємо часу найбільше ніж раніше, а час є валютою досвіду. Люди цінують дві форми часу: добре заощаджений час і добре витрачений час. Оскільки менше часу та грошей витрачається на товари та послуги в магазинах, то більше часу та грошей люди одночасно витрачають на досвід, який залучає їх особисто та незабутньо. Споживачі все більше витрачають грошей та часу у ресторанах і барах, ніж у продуктових магазинах, тобто більше на обслуговування продуктів харчування та вечерю, ніж на товарну продукцію, м'ясо та упаковані товари. Ці зміни відображаються не тільки на споживачів, а і у сфері бізнесу. Як пропозиції B2C,

так і В2В зараз стикаються з таким конкурентом, як смартфон. Не стали винятком і ділові зустрічі, конференції та заходи, які є основою комерції В2В, а також інші заходи, які стикаються з труднощами за кількістю відвідувачів або повну участь.

Отже, економіка досвіду це конкуренція за час, увагу та гроші клієнтів.

Враховуючи наслідки пандемії COVID-19, які так само вплинули і на економіку досвід, змусили бренди, побудовані на економіці досвіду, різко трансформувати свою діяльність, передавав особисті культурні враження своїм клієнтам в Інтернеті, пропонуючи різні послуги (концерти, спортивні події, майстер класи та інші). Ці віртуальні зв'язки не лише пропонують ознайомлення з новими культурами, але й інтимні враження, які в особистих цінах були б дорожчими. Хоч віртуальний досвід заходить дуже далеко, але люди прагнуть особистого досвіду, який живить прагнення до людського зв'язку та зв'язку з фізичним світом. Тому, хоча деякі маркетологи проявляють творчість, коли справа стосується віртуального досвіду, важко уявити, що люди віддають перевагу віртуальним концертам ніж реальним. Брендам потрібно думати про те, як продавати свої товари та послуги, щоб створити досвід. Навіть якщо загальні споживчі витрати будуть скорочуються, людям все одно потрібні речі. І вони, швидше за все, купуватимуть речі, якщо їх клієнтський досвід буде таким позитивним і незабутнім, як концерт. COVID-19 нагадує брендам, що всі враження від клієнтів повинні запам'ятовуватися. А особисті заходи, такі як концерти, курси кулінарії та інші є складовими економіки досвіду. Особисті події - це найпростіший спосіб зрозуміти перехід від економіки послуг до економіки досвіду, де кожна точка дотику між клієнтом та брендом - це досвід, здатний залишити у клієнтів позитивні спогади, як концерт.

Подібним чином, досвід роботи з клієнтами в Інтернеті повинен бути таким же позитивним і незабутнім. І якщо бренди серйозно присвячують себе розробці сильнішого цифрового досвіду клієнтів, це починається з розуміння самих клієнтів. Знання того, чого бажає та потребує кожен окремий споживач, дозволяє бренду створювати власні враження, які є позитивними для споживача.

Список літератури

1. Welcome to the Experience Economy by B. Joseph Pine II and James H. Gilmore From the Magazine (July–August 1998) Режим доступу: <https://hbr.org/1998/07/welcome-to-the-experience-economy>

2. Welcome to the experience economy. It's no longer just about healing: patients want a personal transformation. BJ Pine 2nd, JH Gilmore 01 Sep 2001, 44(5):10-6, 2 Режим доступу: <https://europepmc.org/article/med/11565173>

Scientific publications

MATERIALS

The IX International Science Conference «Integration of scientific bases into
practice»

Osaka, Japan. 107 p.

(April 13 – 14, 2021)